

A MAGYAR NŐ KÖNYVE

SZERKESZTETTE:
PÉCHYNÉ, BARTÓKY MÁRIA

1926.
LOSONCZI SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJA,
L O S O N C

ELŐSZÓ

A könyvek tengerében egy szerény igényű, de nagyrahitott könyv kér elismertetést: *a Magyar Nők Könyve*.

Ez a könyv fennen szárnyaló álmoknak, eget ostromló elgondolásoknak életre váltása. *Egy eszme megindulása* a magyar élet rögzös útjain, a mely aranyló sugaraival messzi jövendők felé világít.

Mert minden lépés, a melyet a ködfátyolos jövő felé megteszünk — egy-egy felsarjadó *rügy* a magyar élet lassú növésű fáján, egy-egy bimbózó, jövövel biztató *igéret*, hitet, erőt, öntudatot szikrázó *energia*.

Felfigyelő szemmel, visszafojtott aggodalommal kísérvük a magyar élet megnyilatkozásait és jelenségeit. Minden kezdetnél, minden megtett lépésnél *isteni nyomokat* kutatunk, a melyek a nemzet élő, felettünk örökdő Géniuszának örök gondviselését igazolják.

A némaságban — a meddőségre kárhoztatottságban hangokat hallunk, amelyek magyar hivatásunkból folyó komoly és szent kötelességeink öntudatára rázzák fel lelkeinket; a reánk terpeszkdő aggodalmas sötétségben fénysugarak villannak fel, amelyek utakat világítanak meg, lehetőségekkel biztatnak, horizontokat gyújtanak; a kényelmes cse-

lekvételenségben lángok csapnak föl a lelkekből — a komoly nekiszánás, előretörő elhatározás tüzei, hogy az ihletés lázában és szent ünnepélyességében a lelkek *eggyé forjanak* és *munkára* tüzesedjenek.

Mert a Géniusz „az örök Gondviselés” akaratban és célban örök tervek szerint folyó nagy munkája minden magyar embert *súlyos felelősség elé állít*. Ez a munka csak úgy lehet teljes, eredményeket érlelő, ha mindenki az őt *megillető mérték szerint* veszi ki belőle a maga részét.

Ezt a könyvet a Magyar Nők számára irtuk és a magyar nő kezébe kívánjuk adni. Azzal a látó hittel és megnyugtató bizonyossággal, hogy a Gondviselés a magyar nő elé a mai adottságok között szent és megbecsülhetetlen értékű feladatot állított. *Kincseket bízott rája*, amelyek a hivatásai teljes szépségében és nagyságában átérzi A magyar nő kezén soha el nem kallódhatnak; kincseket, amelyek a magyar nő hitének, szeretetének és jövőt építő munkájának tüzeiben elmúlhatatlan értékekké ötvöződhetnek.

Legyen ez a szerény igényű könyv a *Te könyved* — mai idők szent hivatású magyar asszonya és leánya! Lásd meg ennek tiszta tükrében lelkednek *igazi arcukat* — úgy, ahogy azt e könyv írói a legfénylőbb vonásokkal megrajzolták.

Ennek a *typusnak* megismerése és megszerzése ébressze fel lelkedben a *szolidaritás*, az egységbe tartozás nagy érzését, hogy a csillogó város és komor egyhangúságú falu magyar asszonyai és leányai egymásba fogódzzanak, hitet cseréljenek, szeretetet melegítsenek és közös nagy akarással kezdjék meg a munkát: *a magyar élet várva várt megújulásának és megerősítésének előkészítését*.

Indulj el — szerény igényű könyvecske — a
megmutatott utakon! Indulj el és hódítsd meg
magadnak a magyar nők ezreit!

Losonc, 1926. december 1-én.

Kövy Árpád.

Máriássy Mihályné, Szemére Katinka:

A magyar nő hite

„Ne félj, csak higgy,
én veled vagyok.”

Mikor csordultig tele van a szívünk valami nagy áldással, úgy szeretnénk belőle adni másoknak. És olyan nehéz hozzá szavakat találni.

Ne keressük őket. Nem értekezés az, amit talán vár valaki valahol, hanem bizonyágtétel. Arról, ami a legmélyebb mindennapi élményünk, a legdrágább kincsünk, — arról, amit nem vehet el tőlünk senki és semmi: a hitünkről, magyar asszonyok.

A mi hitünk nem fanatikus felekezeti megférhetetlenség, hanem testvéri szeretet. Nem a hagyományból, szokásból való templombajárás, amely vásárnaponként előveszi az Istent az imakönyvével és hazatérve elteszi a legközelebbi ünnepig. Nem az a felületes vallásosság, amely csak akkor keresi az Istent, ha valami baj éri és ember nem segíthet rajta. Nem az a „felvilágosodott” filozófia, amely a természetben csodálja vagy bírálhatja a gondviselést.

A mi hitünk az Istennel való személyes viszonyunk. Az, amit megtanulni nem lehet, csak élni. Az, amire az anya előkészítheti a gyermekét, de nem ragadhatja meg helyette.

Az isten jól tudja, hogy mi csak azt bírjuk megfogni, ami közel van hozzánk, Azért küldte le a földre az ő szent Fiát, aki Isten és ember egyben. Isten: tehát teljes közösségben van az Atyával. Ember: tehát teljes közösségben tud lenne- velünk, egyen-egyen,

— *Ne félj, csak higgy, én veled vagyok! Veled vagyok minden napon, ma és holnap, mind a világ végezetéig.*

Ugye, milyen biztos, világos ígélet ez? és milyen soká nem hallottuk meg! Emlékezzünk: két-tónkhöz sem jött egyformán. Rendesen valami nagy csapás vezet el hozzá. Hiszen mindnyájunkhoz eljön a fájdalom. Mikor a szabadulás vágya oly erős, hogy csodát kér és csodát vár, akkor teszi fel Jézus a kérdést: *Hiheted-e, hogy ezt megcselekedhetem?!* És minékünk is azt kell felelnünk: — *Hiszek, Uram, légy segítségül az én hitetlenségemnek!* — Ilyenkor jön a csoda. A találkozás Jézussal.

Egyikünk beteg volt, a halál rémítette. Küzdött az életéért, hogy itt maradhasson kicsi gyermekeinél. Az ereje fogyott és egyszerre érezte, hogy egyedül nem bír tovább: hívta Azt, aki ott volt mellette és csak a hívását várta, hogy feleljen.

Másikunkat a legnagyobb megpróbáltatás érte, ami egy anya hitét érheti, — hogy gyermekét szenvedni, meghalni látja. Valami láthatatlan hatalommal áll szemben, amelyet ellenségesnek érez, és amely erősebb az ő mérhetetlen szereteténél is. Hiába áldozná fel saját magát, hiába szenvedne gyermeke helyett, — a keze meg van kötve és néznie kell tehetetlenül, hogyan torzul el a drága kicsi arc a fájdalomtól. Csoda-e, ha ilyenkor meg- inog a hite, ha fellázad a Gondviselés ellen, s nem látja többé, hogy az *Isten jó?!* És mégis — talán

épen ez a rettenetes átmenet szükséges hozzá, hogy az Úr Jézus személyesen eljöhessen mindkettőjükhöz. Láthatatlan kézzel végigsimít a kicsi beteg arcán s a megkínzott vonások elsimulnak — békések lesznek, szinte mosolygósak. Beszél az anyához ez a titokzatos mosoly és azt mondja neki: — *Ne sírj, mert nekem most jó! Olyan, mintha a te öledben pihennék, és a te karod volna körülöttem!* — És az anya egyszerié meglátja azt a láthatatlan kezet. Talán az ő szívéen is végigsimított. Rá szeretne boruloi, meg szeretné csókolni varázshatalmáért. És egyszerre tudja azt is, hogy kinek a keze az, mennyivel biztosabban fogja az ő kicsijét, mint a legnagyobb földi szeretet. Tudja, hogy a Krisztus most is, mint köztünk jártában, azért szólítja magához a kis gyerekeket, hogy az anyák is biztosan utána jöjjenek.

Akik előremennek az örök hazába, azok kapcsolják össze a mennyet a földdel. Felfelé vonják a szemeinket és a szívünket, hogy ne ragaszkodjunk túlságosan a földhöz. A háború okozta tömeges szenvedés és gyász is tömeges figyelmeztetése az emberiségnek: *Elveszem tőletek azt, ami legdrágább nektek, hogy utánanézve, őt keresve, engem is megtaláljatok!* — Ezért vesz el mindnyájunktól valakit vagy valamit az élet vagy a halál, valakit, akit szerettünk, a reményeinket, az egészségünket, a vagyonunkat. Mindnyájan úgy állunk egyszer, egyedül, tehetetlenül, kétségbeesve. De az élet is a halál minden formájában az Isten jobb- és balkeze, — magafelé von mindakettő, csak engedjük!

Ismerek egy anyát, aki három reményteljes szép fiát vesztette el a nemzet védelmében. Ez a rettenetes csapás döntő útmutatás volt neki. Ma a belmisszió egyik legtevékenyebb — és legboldogabb tagja. Dolgozik azért a nemzetért, amelyért a fiai

életüket adták, Annak a szolgálatában, Aki magához vette őket. — Egy özvegy, akinek az ura mindene volt, egész vagyonával és minden idejével a szegények és szenvedők szolgálatába állt. Órákat is ad, hogy annál többet szétoszthasson. És nyugodtan várja, hogy eljöjjön a viszontlátás perce, mely egyúttal a beszámolást is jelenti.

Sokszorozni lehetne a példákat, de hiszen mindnyájan találunk ilyeneket az ismerőseink körében vagy a saját életünkben, vesztett vagyonok, szétment mátkaságok, súlyos testi-lelki megpróbáltatások hányszor szabadítanak fel olyan erőket, amelyek egyébként talán sohasem jelentkeztek volna és amelyek áldássá válnak magunkra és másokra.

Emlékezzünk: ugye, akkor, amikor féltünk — az élettől, a haláltól, — akkor hallottuk meg először: — *Ne félj!* — Mikor megingott a bizalmunk Istenben és emberekben, — akkor hangzott egészen mellettünk — nem, a lelkünk legmélyén: — *csak higgy! van Gondviselés, van kibontakozás, — azoknak, akik az Istent szeretik, mindenek egyaránt javokra vannak.* Mikor úgy éreztük, hogy messze vannak tőlünk azok is, akiket legjobban szeretünk, akkor mondta valaki, közel, közel: — *Én veled vagyok!*

Eszembe jut egy régi mese, melyet *I. M. Sick* dán író egy kedves könyvében olvastam. Élénkbe festi a szomjúságtól tikkadt földet, ahol nem hoz gyümölcsöt a nyár, mert minden virág bimbójában fonnyad el, ha egyáltalán szét bírja feszíteni a rügyet. A hervadt levelek lehullanak idő előtt, mert a gyökerek nem bírják táplálni őket. Minden este vörösen izzó tűz a nap és minden reggel égő sugarral keresi, hogy él-e még a félig elperzselt növényzet? Egy felhő sincs a kegyetlen égen, hogy

az árnyéka átsuhanna néha a lázas földön, mint egy bűvös kéz. A folyó, amely tavaszkor végig szokott áradni, ameddig csak lát a szem, és áldást hagy maga után, ha lepad — most alig több mint egy patak a széles meder fenekén.

De jön egy éjjel, amikor Isten megemlékezik a föld néma kínlódásáról és leküld hozzá egy angyalt. Az angyal ott lebeg a folyó felett, s az újjá hegyén egy vízcsepp reszket. Egy csepp az Isten poharából. Nem látja senki, mikor leesik. De egyszerre dagadni kezd a folyó, kavargva árad, — kilép a medréből és széles hömpölygéssel siet, hogy megelégtse az alélt földet. A félig elszáradt gyökérszálak szomjasan szívják magukba az életet hozó vizet, és mire a hajnal sárgára festi az eget, már nem fél a föld a naptól. Ami tüzes ostorcsapás volt tegnap, az ma csak meleg simogatás, mely kipattantja a megduzzadt rügyet, szétfeszíti a felfrissült bimbót, és megérleli az áldott életet.

Emlékezzünk: így öntötte el a lelkünket az Úr jelenlétének érzése. A félelem elmúlt, mert belénk áradt az élő hit. Az élő Istennel való eleven közösség. Senki sem látta — talán magunk sem tudjuk a percet, mikor a lelkünk kiszáradó vizébe belehullt a csepp — egy csepp az Isten poharából. De attól fogva bennünk lakott az élet biztonsága a külső élet bizonytalanságával szemben. Akkor már nem mertünk volna változtatni azon, ami fájt, mert tudtuk, hogy minden, ami történik — az Isten akarata, és ő tudja, hogy az jó. Mi pedig nem látunk egy lépésnyire sem a könnyeinktől, és az akaratunk talajt vesztett, ha át nem adjuk neki. Mert mi egyéb a hit, mint bizalom? És mi a bizalom, mint annak a beismerése: — *Te jobban tudod, vezess engem!* — Nem az akarat elgyengülése ez, nem az egyéni-

ségünk feladása, hanem az erős akarat azonosítása az Istenével, s az ettől mind teljesebben fejlődő egyéniség megszentelése.

Emlékezzünk: azóta mindennap tapasztaltuk ezt a *vezetést*. Egy láthatatlan kéz újraépítette az életünk szétrombolt templomát, szebbre, magasabbra. Csodálatos utakon vitt, csodálatos értékek felé. Belenyúlt a mindennapi életünk legapróbb részleteibe, — percre, pillanatra irányított egy szó, egy könyv, egy ember által. A valószínűtlent, az emberileg majdnem lehetetlent leküzdötte ez a vezetés és regénybeillő fordulatokkal révbe vezetett, vagy lehet, hogy továbbra is rögzös utakon visz. De azóta sohasem hibázik, ha több nem — a mindennapi kenyér és az egy lépésre elegendő világosság, sőt az Útszéli virág és a pacsirtadal sem.

És jelentkeznek bennünk a praktikus eredmények. Átítatja a mi élő hitünk az életünket úgy, mint a víz a gyökereket és megteremnek az új cselekedetek. Megszűnünk magunknak élni, hanem úgy fogjuk fel az időnket, az erőnket, a tehetségünket és a vagyonunkat egyaránt, mint ránk bízott talentumokat, melyeket mások javára kamatoztatnunk kell. Tudjuk, hogy be kell róluk számolnunk, ha egyszer így szól hozzánk is az Úr: — *Sáfár, adj számot a sáfarkodásodról!* Ezt tudva, először a családunk, közvetlen környezetünk körében kezdjük a munkát. Igyekszünk gyermekeinket belenevelni ebbe az élő közösségbe, hogy az élet forгатagában mindig a Jézusra támaszkodjanak. Segítjük és erősítjük a hitvestársunk hitét a mienk által. Hiszen — emlékezzünk: a házasság életünk legmélyebb boldogsága, hogy együtt tudunk imádkozni. Ez a lelkek házassága. Enélkül csak két test, két érdek, két pénztárca egyesülése. Erezzük, hogy az asszony segítő-

társa kell, hogy legyen az urának, s nem kolonc a nyakán, aki önzésből vissza szeretné tartani a nagy eszméktől, a közért való munkától, s így meggátolja az erejének teljes kibontakozását. Hiszen a férj, gyermek nem tulajdonunk, hanem Istentől reánk bízott kincs. Mennyire megértették ezt a régi nagyasszonyok, kik egy panasz-szó nélkül küldték harcba férjeiket, s hosszú, nehéz éveken keresztül pótolták a gyerekeik nevelésében az apát, birtokaik kezelésében a gazdát. Példájukkal mutatták meg, hogy Istenért, nemzetükért mindent áldozni kell, s hogy a nehézségek szükségesek, mert megacélozzák a gyenge asszonyi erőt, és közelebb visznek Istenhez, mint a boldog, békés élet.

Emlékezzünk: mióta a lelkünkbe hullott a csepp Isten poharából, azóta Jézusnak minden szava mintha megelevenedne a szívünkben, mintha nekünk külön újra mondaná. Tapasztaljuk, hogy jó kincset nem gyűjteni e világon, és szívesen adni a kevésből is. Csodálatos módon megtérül az, kirendeli nekünk az Isten, mert jól tudja mire van szükségünk. Hiszen Ő ruházza a mezők liliomát, Ő táplálja az égi madarakat és egy verebcske le nem hullhat a fáról az Ő akarata nélkül. Ha pedig gazdagok vagyunk, a lelkünk mélyén érezzük, hogy a nagyobb vagyon, nagyobb kötelezettség. Mint Tompa oly gyönyörűen mondja:

*„Az Isten a szegények részét a gazdagoknál rakta le,
Ki földi jókkal meg van áldva; akkép sáfárkodjon*

[vele.

Tapasztaljuk továbbá, hogy ha nem cipeljük magunk keservesen a gondjainkat, hanem az Istenre vetjük és nála hagyjuk, neki gondja van reánk. Erezzük, hogy eszköz vagyunk az Ő kezében, mely által dolgozik, s amelyet erősen fog. Meggyőződünk

róla, hogy Ő tudja az időt és az alkalmat és nem késik soká. Ezért nyugodtan járunk minden sors alatt, nem félünk, hiszen Ő velünk van.

Ez a mi hitünk.

Amilyen az anya hite, olyan a családé. Amilyen a család hite, olyan a nemzeté. Az embert, a családot, a nemzetet a hit teszi erőssé. Ezért hatalmas ma Angolország és Hollandia. Ezért tört meg a múltban minden csapás, ami nemzetünket sújtotta. Nemzeti életünk megújulásának alapja mindég az volt, hogy a magyar asszony hite — mint a gyökerek láthatatlan munkája — mindig újra nagyra nevelte, lombba, virágba szökkentette a nemzedékek hitét.

Volt *Szent Margitunk*, *Árpádházi Szent Erzsébetünk*. Volt *Lórántffy Zsuzsannánk* és *Bethlen Katánk*. Egy hit formálta őket, formálta mind az ősanyáinkat, az anyáinkat.

Formálj bennünket is, Te betegeket meggyógyító, halottakat feltámasztó Jézus! Áldd meg a mi bizonyágtételünket:

Nem félünk, hiszünk, Te velünk vagy!

Reményik Sándor:

Szivárvány

I.

A párában, a vízesés felett,
Halványan, mint egy álom,
És testetlenül, mint egy lehelet:
Az örökifjú szivárvány lebeg.

Megrokkannak a sziklák, a hegyek,
A kő mállik, az erdők sírba térnek,
Új medret tör a patak magának,
S a régít testálja a feledésnek.
Megőszül a világ.

De a szivárvány mindig egy marad
S színei meg nem fakuló csodák,
Örökifjan és egyformán lebeg,
Halványan, mint egy álom
És testetlenül, mint egy lehelet.

Mint a művészet az élet feleit.

II.

Minden lélekben van egy kis szivárvány,
Kis csapóhíd, amelyet lebocsát,
Hogy egy más lélek átjöhessen rajta, —
Ennek a hídnak hídpillére nincsen,
Ezt a hidacsát csak az Isten tartja.
Az Isten, aki a szívekbe lát.

Dr. Bognár Cecil:

A magyar nő hivatása

A történelem férfi tettekről beszél. Csatákról, viadalokról, majd meg törvényhozók tanácskozásairól. Csak itt-ott tűnik fel egy nő-alak, az is férfiszerepben. Királyasszony, fején a koronával, vagy hősnő, aki keblét páncélingbe szorítja és kardot vesz kezébe.

A magyar történelem gazdag hős asszonyokban. Mennyi nagyszerű név tűnik szemünkbe! Hányan voltak, akik fényes lapokat írtak bele a magyar nemzet történetébe.

De nemcsak ezek csinálták a magyar történelmet. Hanem az elfeledettek százai, akikről csak itt-ott, a levéltárak mélyén találunk feljegyzéseket, az ismeretlenek százezrei, akikről soha nem tudott senki. A mindennapi élet hősnői, a csendes családi tűzhely őrői, a munka közkatonái.

Enélkül az ismeretlen, hatalmas sereg nélkül érthetetlen, megmagyarázhatatlan volna a történelem. A sokat gyötört, oly sokszor a pusztulás határán álló szegény magyar nemzetnek újra és újra talpraállása.

Ha a nagy tettek rugói után kutatunk, a férfi hősi tettei mögött mindig megtaláljuk *az erős női*

akaratot, a férfi elszántsága, kitartása mögött a gyengéd női lelket, ahonnan a férfi erőt merített.

Mikor a szomorú időben a férfiak viszálykodása megbomlasztotta az országot; a pártoskodás, civódás mögött ott volt ismeretlenül, elrejtve bár, de annál hatalmasabban a magyar nők egyetértő akarata, szívós kitartása, amely nem engedte, hogy a pusztulás teljes legyen és már készítette elő a feltámadást.

Az újjáteremtésnek ezt a nagy munkáját nem lehet elképzelni a magyar nők nélkül. A jövő attól függ, *mennyire tudnak hivatásuk magaslatára emelkedni?*

Minden hanyatló kort, pusztulása felé siető nemzetet jellemez, hogy olyan *női típus* fejlődik, amely sietteti ezt a pusztulást.

Az ilyen nőnek egyetlen célja az *érzéki varázs*. Kábítani, bódítani akar. Ezért minden áldozatra képes. Leszáll arról az emelvényről, ahová más, jobb korok állították, le a mélyre, a sárba. Lemond a tiszteletről, amellyel addig illették, mert hiszen az feszélyezi. Eltűr mindent, ami mögött ott érzi azt a lobogó vágyat, amit mindenáron fel akar gyűjtani. Mint megmámorosodott bacháns-nő dobálja le magáról a ruhát.

A divatért feláldoz mindent. Tönkrejuttat másokat, tönkremegy maga. Kultuszá, élethivatássá teszi a *divatot*, sietteti azt az amúgy is gyors iramot, ahogyan a divat változik. A hanyatló kor asszonya kifestve, jelmezekben lép az élet színpadára. De nem mutatja magát olyan elavult szerepekben: mint jó feleség, háziasszony, családanya.

Az ilyen asszony elpusztít mindent. A férfinak nem támogatója, hanem zsarnoka, aki minden gondolatát, vágyát magának akarja; azt kívánja, hogy

csak vele foglalkozzék, idegen istenei ne legyenek, még a közjót sem tűri meg vetélytársnak. Gyermekéért nem áldozatot hoz, hanem feláldozza őket önzésének és hiúságának oltárán.

Ha nyitott szemmel nézünk végig az európai kultúrnépeken, meg kell állapítanunk, hogy valóban hanyatló korban vagyunk. Ennek a betegségnek összes tüneteit megtaláljuk, még a fentebb vázolt női típust is.

Csodálatos, hogy most, mikor a nő szívós küzdelem után kivívta magának azokat a jogokat, amelyek addig a férfiak kiváltságai voltak, mikor teljes politikai jogai vannak, mikor a pályák nyitva állnak előtte, — akkor uralkodnak legjobban a különlegesen női hibák.

Egy nemzet sem kerülheti el, hogy korának beteges tünetei ne mutatkozzanak rajta, de az a nemzet, amely élni akar és tud, legyőzi a betegséget. Ott is előfordulnak szórványosan a fentebbi típus képviselői, de csak mint múltó tünetek, mint furcsa különlegességek. Az egészséges típus kiszorítja őket,

A magyar nőnek meg kell reformálnia saját magát, méltóvá kell tennie magát a mai nehéz időkhöz és nagy feladatokhoz. Vissza kell állítania a régi magyar asszonyok erényeit, hogy megmenthesse hanyatló nemzetét, előkészítse annak újjászületését.

A magyar nemzetre igen nagy feladatok várnak, megint szükség van a legnagyobb erőforrásra: a női lélekre.

Ma nem hasznot, kényelmet jelent magyarnak lenni, hanem *áldozatot*, *lemondást*. Hogyan tudnák meghozni a férfiak ezt az áldozatot, ha a nők azt kívánják, hogy mindent az ő önzésük oltárán áldozzanak fel?

A férfi mindig olyanná formálódik, amilyen a nő lelkében élő ideál. Nem csak a jövő generáció alakul ilyené, amelyet nevel, hanem már a mostani is.

Az ember a világháborúban megromlott, lelke elvesztette azt az iránytűt, amely a helyes úton vezette. Ezt a megromlott embert a nő lelkén át kell megreformálni.

Mindent, amire szükségünk van, megtalálunk saját történelmünkben. Nem kell mást tennünk, mint feléleszteni a magyarság régi erényeit és kerülnünk azokat a hibákat, amelyek mindig vesztünket okozták.

A magyar népnek egyik nagy erőssége volt a benső családi élet. Minden egyes család egy kis bevehetetlen erősség volt akkor, midőn annyi más erősségünktől megfosztottak bennünket.

Ezeket a kis várakat kell visszaállítani, ezek lesznek magyarságunknak védelmei. Ezeknek igazi parancsnokai az asszonyok.

A mai kor bizony nem kedvez a családi életnek. Maga a mindennapi munka olyan természetű, hogy lazítja a családi kapcsolatokat, a korszellem még jobban segíti bomlasztani a családi életet.

De viszont sohasem volt szükségesebb az intenzív családi élet, mint ma. Annyi hiány van, amit csak ez pótolhat. Igaz, hogy csak lemondások árán lehet a családi életet fokozni, de sokkal nagyobb értékeket nyerünk értük cserébe.

Itt a családban nevelődik fel az *új generációt az új magyar jövő*. Szinte megdöbbenő, mekkora felelősség hárul ezért minden magyar anyára. Menyi minden útravalóval kell ellátni azokat a gyermekeket, akikre olyan nagy feladatok várnak!

A mai társadalmi berendezkedéssel jár, hogy

a nő nem csak a családi életben nyer működési kört. Nagyon sokan vannak, akiknek *kenyérkereső* pályákra kell menniök. Még pedig nem csak a magános nőknek, hanem a feleségnek és a családayának is. Ezeknél bizony a családi élet és a gyermeknevelés látja a kárát a házonkívül való elfoglaltságnak. Valóságos hősie erőfeszítésre van szükség, hogy kettős hivatásuknak megfelelhessenek. Mert a családi kötelességek alól a nőt semmi fel *nem* mentheti.

A nők hosszú, nehéz küzdelmet folytattak azért, hogy mentől több pálya nyitva legyen előttük. Ez a törekvés természetes volt, a kényszerűség hajtotta őket erre, a megélhetés, a tisztességesebb, emberibb, a műveltségüknek megfelelő életre való törekvés. Szükséges azonban, hogy azon a pályán, amelyre léptek, valóban megállják helyüket. Ne a divat, mások utánzása, hanem a komoly munkaszeretet vigye őket a megfelelő pályára. Ne azért dolgozzanak, hogy mulatnivágyásuk, hiúságuk számára mentől több pénzt szerezzenek, hanem valóban kultúrigényeiket elégítsék ki. A kenyérkereső nőnek bele kell kapcsolódnia a nemzeti kultúrába, különösen pedig a magyar nőnek, mert a mi kultúránkat a nagy nemzeti szerencsétlenség pusztulással fenyegeti.

Mennyi nyomor, tudatlanság, betegség, mennyi baj vár orvoslásra és azt nekünk magyaroknak mind a magunk erejéből kell orvosolni, mert mások nem segítenek rajtunk! A jótékony egyesületek szervezése, a háziipar terjesztésével és megszervezésével munkaalkalmak teremtése mind a nőkre vár. A keresetnélküliség, a nélkülözés az erkölcsi romlás melegágya. A nőknek kell a szegénysorsú leányokat megóvni és az eltévelyedetteket a jó útra

visszavezetni. Az általános emberszereteten kívül az a gondolat is buzdíthatja őket erre, hogy minden egyes esetben egy magyar lelket menthetnek meg.

Lehetetlen volna felsorolni azt a sok teret, ahol ma a magyar nő számára tennivaló akad. Már jóval a háború előtt hanyatlóban volt a magyar nemzet, a világháború és mindaz, ami utána következett, rettenetes pusztítást végzett. Mindazt, ami elpusztult, nekünk kell újjáteremtenünk. Nem nagy, hősi gesztusokra, hanem lassú, fárasztó kitartó munkára van szükség. Nem egy tett, hanem ezernyi különböző irányú tettek hosszú sorozata teremti meg nekünk a jobb jövőt. De olyan munkateret nem találunk, ahol a nőnek ne volna szerepe.

Nagy erőfeszítést, nagy önzetlenséget kívánnak az idők a magyar nőtől. És ezt a nehéz feladatot derűs kedvvel, mosolygós arccal kell elvégeznie. Soha nincs nagyobb szükség derült, egészséges lélekre, mint nagy csapások idején, mint mikor nagy feladatok előtt állunk. Valamely ügy akkor van igazán elveszve, ha harcosait csüggedés szállja meg.

Ha a férfiak elcsüggednének is, a magyar nőnek nem szabad elcsüggednie. Sőt neki kell kedvet, erőt önteni a férfiúba a nagy küzdelemhez. Neki kell pótolnia a napsugarat, mikor borús az ég felettünk. Neki kell lennie az örök tavasznak, mikor hideg télen didergünk. Hordoznia, melengetnie kell szívében a reménységet mindaddig, míg megszületik a boldog valóság.

Gondolatok Garay Jánosnak:

A magyar hölgy

c. költeményéből

Magyar hölgynek születnél

Áldd érte sorsodat!

Magyar hölgynek születni

Nagy és szép gondolat!

Oh hölgy, ki ezt megérted

Mi szép vagy és mi nagy!

Rendeltetés az égből

A földön áldva vagy!

Szépnek teremte Isten,

Mert hölgynek alkota:

Virág a hölgy — az élet

Szépsége — illata;

Gyöngy, drága s ritka gyöngy ő

A szívnek tengerén —

Szelíd és tünde csillag

A szerelem egén.

De Te midőn születnél,

Két hivatást nyerél:

A hölgyét s honleányét,

Mert hölgy s magyar levél, —

Te néked szebb, dicsőbb tért
Szabott a végezés;
Születni és szeretni —
Magyar hölgynek kevés!

Magyar hölgynek születél
Tedd *hivatásodat!*

Dr. Szilassy Béláné:

A magyar nő a családi tűzhely mellett

„Amilyen a család olyan a nemzet” mondja egy magyar költő. És csakugyan úgy is van. Akár politikai kérdésekről van szó, akár népjóléti be-
rendezésekről, akár vallásról, erkölcscről, ifjúsági
nevelésről, vagy az egyének boldogságáról, mind-
ezeknek a kérdéseknek megfejtése a *családban*
rejlik. Az igazi családi élet áldásos befolyást gya-
korol egész környezetére. A családban megszűnik
az önzés, mert minden tagja egymásért él, ott ta-
nulja meg a gyermek a szeretetből fakadó enge-
delmességet, ott szereti meg a férfi munkáját, amely
nem céltalan, meddő többé, hiszen gyermekeiért, a
jövőért dolgozik! Ott találja meg a nő is a maga
igazi hivatását. Mily fontos ez a hivatás, hisz a
család jóléte és boldogsága elsősorban az asszonytól
függ! És mily sokoldalú a tevékenysége mint *fele-
ségnek, anyának és háziasszonynak*.

Tekintsük át röviden e hármas hivatást és
nézzük meg, hogy milyennek kell lennie az igazi
magyar családi életnek, hogy nemzetépítő feladatá-
nak megfelelhessen!

A feleség

Zúg az orgona, az oltár előtt hófehérben menyasszony térdel. Mirtuszkoszorú simul homlokára, fehér fátyla mint egy felhő úgy borul reá.

Oldalán férfi térdepel. És felcsendül a lelkész ajkán az ősrégi fogadalom: holtomiglan, holtodiglan . . . A menyasszony odanyújtja kezét a vőlegénynek, a pap áldását adja rájuk. És ott áll az ifjú pár egymáshoz kötve az egész életre. Vájjon felfogják-e a pillanat nagyságát? Vájjon átérzik-e a házasság szentségét?! Mert a házasság nem azáltal válik szentséggé, hogy az Isten színe előtt köttetik meg és a pap áldását adja rájuk, hanem azáltal, hogy Isten akarata szerint köttetik meg két olyan ember között, akik *egymást kiegészítik* és akik testben, lélekben eggyé válhatnak. Mily csodálatosan fejezi ki ezt a magyar *feleség* szó! Bepillantást enged a biblia nyomán a paradicsom kertjébe, ahol az első házasság szövődött. Ádám egyedül van és az Úr ezt mondja: „Nem jó az embernek egyedül lenni.” Isten nem agyagból formálja az ő társát, az asszonyt, hanem Ádámnak a testéből veszi ki őt, hogy az ő kiegészítő részét alkossa abból. Ez az igazi házasság csodálatosan szép szimbóluma. Az ilyen házasság szent és feloldozhatatlan, mert maga az Isten kapcsolta össze.

Vájjon meggondolta ezt az a fiatal lány, aki férjhez akar menni?! Vagy csak az a fontos neki, hogy *minden áron* férjhez menjen, hogy ne maradjon pártában, hogy önálló otthon biztosítson magának? Sokan a házaselettől várják a boldogságot. De tökéletes boldogság nincs a földön, az mindenkinek az *egyéniségétől* függ; annyi boldogságot kapunk, amennyit má-

soknak tudtunk adni. A házaselet egy iskola, melyben tökéletesíthetjük egymást, leküzdhetjük önzésünket és megtanulunk másokért élni. A szerelem meg múló érzés, ha nem alapul lelki megértésen, barátságon, kölcsönös megbecsülésen. Sok házasság kezdődött már ujjongó boldogsággal, éig lán-goló szerelemmel és könnyekbe fült. Ezért gondolja meg jól minden lány, mielőtt ebben az életbe vágó kérdésben döntene s válassza meg jól élettársát, gyermekeinek jövődő atyját. Higyjétek el lányok, nem a *stafirung* kérdése a legfontosabb az esküvőnél, nem az a lényeges, hogy magatok hímezte fehérnemű díszítse házatokat — bár ennek is megvan a maga létjogosultsága — hanem inkább az, hogy jól elkészüljétek jövődöbeli hivatásotokra. Fejlesszétek elméteket, mívelödjétek, tanuljatok, hogy annak idején igazi társai lehessetek férjeiteknek, hogy részt vehessetek az ő munkájában és boldog otthont teremthessetek számára.

Hogy milyen legyen a házastársak közti viszony, azt megint a magyar néplélek fejezi ki legjobban abban a megszólításban, a hogyan az egyszerű asszony szólítja a férjét: „*édes jó uram*”! Mennyi szeretet, bizalom, meghittség tükrözik ebben a megszólításban. A férfi az *úr* a családban, ő keresi meg a mindennapra valót, ő a támasza az asszonynak. Milyen távol esik ez a mostani modern felfogástól, mely nálunk is mindjobban kezd elterjedni, mely szerint a férfi arra való, hogy az asszony igényeit kielégítse. Az asszony házának a díszét képezi, őneki kell reprezentálni, a ruháinak pompájával fitogtatni férjének vagyoni helyzetét, de lehetőleg többet mutatni, mint amilyen az a valóságban! A fiatal asszony meg boldog, hogy az ő „urackája” mennyire szereti

Őt, mennyire kényezteti és nem veszi észre, hogy ezzel a szereppel a férje őt tulajdonképpen lealacsonyítja, mert luxus-cikknek tartja és nem emeli magához, mint hozzá egyenlő rangú élettársat. Az ilyen asszony nem sokára űrt érez a lelkében, nincs akivel megossza gondolatait, érzéseit, s így nem csoda, ha szórakozásokban, multságbankeres kárpótlást. Mily távol áll ettől az ősrégi magyar felfogás! Mennyi gyengédség rejlik azokban a kifejezésekben, amelyekkel a magyar földműves ifjú feleségét szólítgatja: *galambom, gyöngyvirágom* — és mily meghitt a későbbi évekre szóló megszólítás, amikor a barna haj közzé már ezüst szálak vegyülnek: *anyjukom!* Kéz a kézben haladnak az élet utjain, megosztják egymás örömét, bánatát, egymást támogatják. Az ilyen házasságban jöhetnek viharok, megpróbáltatások, szegénység, betegség — azért mégis boldognak nevezhető. Az ilyen házasságban a szerelem nem múlik el a mézes hetek után sem, hanem az évek során megmélyül, megtisztul, megszentelődik. Ehhez elsősorban is az a fontos, hogy az asszony *hivatást* lásson a házasságban. Igyekezzen férjének munkája iránt érdeklődést tanúsítani, ossza meg vele gondolatait, érzéseit. A házastársak egymás lelkivilágáért épp olyan felelősek, mint gyermekeikért. Ne legyenek vakok egymás hibáival szemben, hanem igyekezzenek egymást tökéletesíteni kellő megértéssel. Szenteljen az asszony minél több időt a férjének. Nem szabad, hogy gyermekeinek a nevelése és a háztartás vezetése annyira lekösse őt, hogy ne jusson idő az ő férje számára is. Este vacsora után beszélgessenek egymással, mondják el a nap eseményeit, beszéljék meg a rájuk váró munkát. Vagy délutánoként szabad idejükben sétáljanak ki a szabad természetbe. Mindkettőjük-

nek jót fog tenni a testmozgás, — a természet ölen megnyílik a szív, s amit máskor nehéz volna egymásnak elmondani — itt könnyebbé válik. Nem szabad, hogy a férj és feleség között titok legyen. És ne legyen semmi félreértés sem köztük; a hallgatás sokszor nagy bajt okozhat. Kis félreértések, ha nem beszélnek róla — óriásivá nőhetnek. Mindegyik fél magába fojtja keserűségét, táplálja azt és egy napon azt veszik észre, hogy *idegenek* lettek egymásra nézve. Tovább folytatják ugyan útjukat egymás mellett, de már nem *egymással*. Ezért nem szabad, hogy a nap lenyugodjon a házastársak között anélkül, hogy ki ne békülnének. Mily jó, ha együtt tudnak *imádkozni!* Az olyan házastársak közt nem lehet tartós elhidegülés, mert az imádság megnyitja a szívet és egymás lelkébe enged tekinteni, így mélyül a szerelmük napról-napra és akkor szentelődik meg igazán, ha kölcsönös szerelmükből új élet fakad.

Az anya

Kicsiny bölcső áll a szobában, föléje hajol a szerető édesanya. Mily kedves kép ez! A házasság élet akkor válik csak tökéletessé, igazán boldoggá, ha gyermekkel gazdagodik. A gyermek újabb kapocs az igazi hitvestársak között, de sokszor el is választhatja őket egymástól. A fiatal anya ilyenkor gyakran végzetes hibát követ el férje ellen. A kis gyermek annyira leköti minden idejét, éjjelét és napalát, hogy nem ér rá többet férjével foglalkozni.

A kis zsarnok mindig követelőbb lesz, az anyja karján van csak nyugton. Nem csoda, ha ilyenkor a férj inkább elmenekül a kávéházba, hogy egy kis nyugalma legyen. Az anyai ösztön és az anyai

szerepet nem mindig helyes útmutató. A csecsemő-nevelést is tanulni kell és ha nem ért hozzá a fiatal anya, többet ronthat gyermekén, mint amennyit használ. A gyermeket élete első napjától fogva *nevelni* kell, különben önző zsarnok lesz belőle, ki környezetének is a terhére válik. A kis gyermeknek legjobb, ha békében hagyják, feküdjön nyugodtan kis bölcsőjében, ne ringassuk, ne szórakoztassuk. Ha rendre szoktattuk minden téren, akkor az anyja se lesz fáradt, ideges, hanem ideje marad még gyermekén kívül mással is törődni.

Ami az első időben túl sok, az később meg túl kevés. Amikor a gyermek felnő, kezd értelmessé válni, akkor van igazán szükség az anya vezetésére. Pedig ilyenkor a szülő sokszor már alig várja, hogy gyermeke kikerüljön a házból, óvodába, iskolába járhasson és így megszabaduljon tőle. Hisz a gyerekek oly rossz, oly alkalmatlan, annyi zajt és rendetlenséget csinál a házban. Így van ez mindenütt, hol nem áll egy rendes gyerek-szoba a rendelkezésre. A legtágasabb, a legvilágosabb szoba kell a szalonnak, amibe csak akkor megy a család, ha vendég jön a házba. A gyerek meg maradjon a hálóban vagy a konyhán! De a gyermek megköveteli a maga helyét. Ne a felnőttek között lábatlankodjon, ahol sok mindent hall, ami nem gyermekfülnek való, hanem legyen meg az ő saját szobája, hol leéli gyermekéveit. Ez legyen a legvilágosabb, a legegészségesebb. A butor legyen célszerű, egyszerű, hogy szabadon mozoghasson anélkül, hogy kárt tenne bennük. Virágok, meséskönyvek, képek legyenek az ő környezetében, ne hatoljon abba semmi sem, ami gyermeki lelkének tisztaságát megzavarná. Legyen az otthon minél derűsebb, vidámabb! Tanuljanak meg a gyermekek

tiszta szívből nevetni, örülni. Annyi sok a koravén gyermek, kinek semmi sem okoz már örömet. Ezekből lesznek aztán az életunt emberek. Az élet tele van szépséggel, örömmel, boldogsággal, csakis bennünk van a hiba, ha azt nem tudjuk meglátni. Nem kell a gyermeket folyton mulattatni, játékkal elhalmozni, tanuljanak meg egyedül játszani. Fantáziája így jobban kifejlődik. Iovát varázsol a veszőből, kastélyt a bokrokból, babát a fadarabból. Az ilyen gyermek nem fog vágyódni gyerekbálok után, színház, mozi és cirkusz után. Mert ez inkább a felnőttek mulatsága, a gyermekek idegzetét túlságosan felzaklatja, kifárasztja. Sokszor maguk az anyák nevelik kislányaikba a hiúságra való hajlamot drága ruhákkal. Csoda-e, ha az ilyen kislánykákból később hiú, mulatni vágyó nők lesznek, kik az örökös társadalmi szórakozásokban találják csak örömüket és elégedetlenek, ha férjeik anyagi viszonyai miatt ezeket a vágyakat ki nem elégíthetik.

A gyermek női és iskolába kerül. Ilyenkor a nevelésüket sok anya teljesen rábízza az iskolára. Pedig az iskola a legtöbb esetben nem nevel, csak tanít. És még a legjobb tanítási rendszernek is sok hiánya van, amit az otthonnak kell pótolnia. A család nevelő munkájának éreztetnie kell hatását az iskola padjai között is. Reggel az édesanya felügyel gyermeke öltözködésére, megnézi, hogy könyvei rendben vannak-e, leckéjét jól megtanulta-e? Ő érdeklődik a gyermek haladása felől, ellenőrzi, hogy kik a barátai és este ő imádkozik velük lefekvéskor. Ilyenkor a legfogékonyabb a gyermeki lélek, ilyenkor nyílik meg a szíve az anya iránt. A gyermeknek éreznie kell, hogy van egy hely, hol mindent elmondhat, ami szívét bántja, hol teljes

megértésre talál és ez az édesanyjánál van. Édes anyám! mennyi mindent kifejez ez a két szó! Az anyának arra kell törekednie, hogyha egyszer megtudta nyerni gyermekeinek bizalmát, hogy azt őrizték is meg vele szemben egész életükön át. Ez fogja megtartani a fiút a kísértések közepette az egyenes úton.

Talán még nehezebb egy anyának a leánya bizalmát megnyernie. Ismerek egy fiatal leányt, akitől mikor megkérdezték, hogy ki az ő legjobb barát-nője, így felelt felragyogó arccal: az én édesanyám! Sajnos ez igen ritka eset. Az anyának már jókor arra kell törekednie, hogy gyermekeinek a szívébe belejusson és az olyan anya, aki folyton csak szidja gyermekét, gáncsokodik vele szemben, sohasem fogja tudni ezt elérni. Szükséges ehhez, hogy az anya néha pajtása is tudjon lenni gyermekeinek, résztvegyen játékaikban, sőt ő tudja a legjobb játékokat kitalálni. Ezért foglalkoznia kell gyermekeivel szabad idejében és nem szabad teljesen idegen kezekre bízni őket! Mily jók ezekre a közös séták, mezőkön, erdőben, hegyek között, hol az anya megtanítja gyermekeit a természet szeretetére. Az a gyermek, ki a természetet szereti, olyan lelki kincssel rendelkezik, amit senki el nem vehet tőle.

És mennyire megnyerheti egy anya gyermekeinek szívét a *mesemondással!* A mesének nagy erkölcsi hatása van. A könyvek, a mesék által megtaníthatjuk gyermekeinket sok erkölcsi igazságra, de kiváltképpen arra, hogy nemzetünket és fajunkat szeressék!

A mai édesanyára nagy kötelesség hárul. Őneki kell megtartania a mai nemzedéket magyarnak, az ő kezébe van letéve a jövő. Téli estén a kályha mellett ülve vigye el gyermekeinek lelkét a mese szárnyán a múltba, ismertesse meg velük nemzetünk nagy íróit, nagy embereit!

Az anya *neveli* gyermekeit minden téren. Mily sokoldalúnak kell lennie a mai *lányok* nevelésének, hogy mindenképen megfelelhessenek jövőbeli hivatásuknak. A mai fiatal leány sokkal önállóbb a régi idők leányainál, egyedül tud megállani a maga lábán. Részt vesz a közéletben, szociális munkákban, testét megedzi, kifejleszti a sport által. Ismerek egy fiatal leányt, ki teljesen önállóan vezeti nagy gazdaságát, egy másik leánycserkész csapatot alakít falusi kis lányok között, a harmadik vasárnapi iskolát tart falujában. Sok ilyen esetet lehetne felsorolni, ahol a lányok kiveszik részüket a szociális munkákból. És »mennyi fiatal lány keresi meg maga a kenyerét, tartja fenn családját. Az egyik iparművészeti tanfolyamokat rendez, a másik mint torna tanárnő ad órákat, a harmadik meg hivatalban dolgozik. Az anyának lépést kell tartania leányaival, hogy azok ki ne essenek kezei alól és el ne veszítse bizalmukat.

És mily fontos a *fiúk* nevelése. Kiváló nagy embereket kiváló anyák neveltek. Sok férfit az édesanyjai tanács, buzdítás kísér végig egész életén, egészen a sírig. Mit is mond *Széchenyi István* a legnagyobb magyar a magyar anyáknak fiaik neveléséről?: „Vezessétek ti mint Spárta leányai fiaitokat az érdem és erény mezejére! Fejtsétek benne ki már gyenge koraikban a minden szépre és nemesre vágyást. Neveljétek bátrakká, igazságszeretőkké, adott szavaikat teljesítőkké, — szóval férfiakká”.

Mily nehéz és magasztos feladat férfit nevelni! Milyen nagy szüksége van nemzetünknek az ilyenekre. Az igazi férfi nem hajlik mások véleménye szerint, hanem sziklaszilárdan megmarad meggyőződése mellett, nem a dicsőségért dolgozik, hanem meggyőződéseért, még ha nem is koronázza

mindig siker a munkáját. Tanítsa meg a magyar anya fiait dolgozni, hogy megszeressék a munkát. Ne háritson el minden akadályt fiai elől, hanem inkább edzze meg őket, hogy az élet küzdelmeiben legyőzhessék az akadályokat, hisz a férfi életét éppen a munka, a küzdelem teszi széppé és értékessé. Nehéz feladat egy gyenge nőnek ilyen férfiakat nevelni, de Széchenyi István kifejti azt is, hogy milyen jutalom vár az ilyen magyar anyára: „Ha valahol sivatag termő szép vidékké — posvány gazdag gyümölcsökkel viruló ligetté válik a hazában, ha a magyar név mindenütt tiszteletet arat s a magyar híre mindenbeni előmeneteleiért a föld kerekén elterjedt — ez legyen édes jutalmatok.” És ezért a jutalomért valóban érdemes küzdeni és fáradni egy magyar nőnek!

Természetesen minden nevelésnél a legfontosabb *a jó példa*. Amilyen példát látnak a gyermekek szüleiknél, azt fogják követni. A gyermek jó megfigyelő képességgel bír; ha azt látja, hogy szülei tétlen, önző életet élnek, öbenne sem fog a kötelességérzés kifejlődni. Ha azt látja, hogy szülei egymással nem élnek békességben, akkor a testvérek is veszekedni fognak egymás között. Ezért igen fontos, hogy milyen a családi légkör, melyben gyermekeink felnevelkednek s milyen az igazi otthon?

A háziasszony

A magyar háziasszonynak az egész világon nincsen párja. A magyar konyha ösmeretes mindenütt, valamint a magyar vendégszeretet is. Talán kissé túlzásba is mehetnek ezek az erények, ha a háziasszonyt a konyha és a ház vezetése túlságosan leköti. Sok magyar úriház nem ment volna

tönkre, ha nem lett volna benne oly sok eszemizsom, vendégljárás. Itt is, mint mindenben, tudni kell a helyes mértéket betartani és a leggondosabban el kell bírálni azt, hogy mi a legfontosabb a család életében? Sok asszony túl nagy fontosságot tulajdonít a háztartás vezetésének és *elkicsinyesedik* ezáltal. Egy ösmert francia író azt írja erről a kérdéstről: „Az asszonyok nem tudják a dolgokat helyes értékükben megbecsülni. Jobban felizgulnak kis bajoknál, mint az igazi szerencsétlenségnél. Ha legalább hallgatni tudnának! De a ház tele van az ő panaszaikkal! Jobb szeretném magam megvetni az ágyamat, mint egy szerzetes és magam megfőzni az ebédemet, mintsem, hogy végig kelljen hallgatnom a háziasszony panaszait egy-egy cselédváltás alkalmából.” Magyar háziasszonyok! — szívleljétek ezt meg!

Az otthonunkban az a legfontosabb, hogy mindenki jól érezze magát benne, hogy az igazi otthon képét nyújtsa a családtagok részére. Az az otthon, melyben az asszony túlságosan fáradt ahhoz, hogy nyájas tudjon lenni, túlságosan gondos egy kis folt, vagy szakadás miatt s ezért a saját személyére sem tud kellő gondot fordítani, túlságosan el van foglalva a ház és konyha vezetésével s emiatt a férjét és gyermekeit elhanyagolja, nem az *igazi otthon*, bármennyi pénzt és fáradságot áldoztak is rá. Az otthonnak elsősorban a nyugalom és kényelem érzését kell felkeltenie. Sok férfi, ha fáradtan tér haza munkájából, jobban megbecsüli a friss, vígkedélyű feleséget, mint bármilyen drága bútort és kényes dísz tárgyat. A művészi szépnak meg van a maga értéke, de egymagában nem elégít ki. Az otthonon rajta kell lennie az asszony egyéniségének. Kevés eszközzel barátságossá varázsolhatjuk az ott-

hont. Néhány értékes kép a falon, fehér függöny az ablakon, művészi elrendezett virágok a vázákban és egyszerre barátságossá tettük az eddigi rideg szobát. Nem kell drága melegházi virág, elég egy csokor tarka őszi lomb szépen elrendezve, néhány színes mezei virág.

Igyekezzünk otthonunkat minél derűsebbé, vidámabbá varázsolni. Sok asszony csak a vendégek kedvéért csinálja házát. Azoknak tartja fenn a legszebb szobát, ő maga is azok kedvéért csinálja csak külsejét. „Hisz otthon nem érdemes szépek lenni.” így tesz a lelkiekkel is. Otthon ideges, türelmetlen, rosszkedvű, idegenek előtt azonban felölti legnyájasabb mosolyát, legmegnyerőbb modorát. Nem így volt ez régen — az első időben, amikor még a férjének akart tetszeni. De ezt most már feleslegesnek tartja és így mindjobban elhanyagolja magát. Nem csoda, ha az ilyen otthonban a férj nem érzi jól magát és mindig többet lesz távol barátai körében, a kávéházban. A családi boldogságért nap-nap után kell küzdeni, hogy azt megóvjuk és tüze soha ki ne aludjon.

A boldog családi élet azonban veszélyt is rejtethet magában. A családi fészek oly meghitt és meleg, kint az élet azonban zordon és rideg. Ezért a családtagok nem akarnak kimozdulni szeretteik köréből. És így lassan kifejlődik a *családi önzés*, A családi élet ürügyül szolgál arra, hogy kötelességeinket embertársaink iránt elhanyagoljuk, az otthon elpuhít, ahelyett, hogy megedzene. Sokszor az asszonyban rejlik a hiba, aki visszatartja férjét az otthonában és nem engedi, hogy másoknak is éljen. Így a családtyúk a legkevésbé lesznek alkalmasok önzetlen munkára, hisz a család jóléte tőlük függ, nem tehetik azt kockára. Pedig az igazi családi

életben kell kialakulnia a legtisztább és legragyo-
góbb férfi-jellemnek! Mert nem az az ember sze-
reti legjobban a maga fajtát, aki ezzel hivatkozni
szokott, hanem az, aki legtisztább becsületű, a leg-
munkásabb, a legképzettebb, a legáldozatkészebb.
Ha végig tekintünk a történelemben, azt látjuk,
hogy az az ország lett a leghatalmasabb, melyben a
családi élet megőrizte tisztaságát. Így van ez Angol-
országban, Németországban, és Hollandiában. Az
angol férfi és fiú forrón szereti otthonát és hazáját.
Nem hal ki a haza és otthon utáni vágyódás a
férfi szívéből akkor sem, ha az őt világrészben van
széjjelszórva. Szeme könnybe lábad, ha ezt a szót
ejti ki: „home and mother”*) (otthon és édesanyám.)
Fel tudjuk-e fogni ennek a szónak a jelentőségét?l
Magyar asszonyok! Türeátok is hasonló feladat
vár, hogy nagygyá, boldoggá tegyétek nemzete-
teket a családi élet által.

Hogy azonban ennek a feladatának a magyar
nő eleget tudjon tenni — annak súlyos előfelté-
tele van.

Teljesítse hivatását teljes odaadással és buzga-
lommal. Tekintse ép oly értékesnek és fontosnak,
mint a lelkész vagy orvos az övét. Vájjon nem
méltó-e rá?

De mindenek előtt legyen az asszonynak egy
szentélye, hova mindennap visszavonulhat és ezek-
nek a csendes perceknek emlékét vigye magával a
gondterhes órákba, a sok keserves csalódásba, az
egész nap küzdelmes munkájába. E szentélyben
vizsgálja meg önmagát és figyelje meg, hogy nem
homályosította el lelkének szépségét az önzés, a
rosszakarat és kicsinyeskedés?l Itt gyűjtsön erőt a
nap munkájához.

*) Gineverné „Angolok” című könyvéből vett idézet.

Ha hivatását így teljesíti, akkor lehet-e áldásosabb élet az övénél?! Vájjon más nők tartósabb boldogságot nyerhetnek-e az élet folyásában, mint ő, ki élete halhatatlanságát fogja tapasztalni gyermekeiben és unokáiban.

Arany János:

Itthon

Mint a madár a fészkére,
Szomjú vándor hűvös érre,
Mint a gyermek anyaölbé:
Vágyom én e nyájas körbe.

Itt enyelgő kis családom
Közt, van az én jó világom;
Künn borong bár a magasban:
Itt örökké csillagos van.

Csillogó szem, mosolygó ajk:
Ez az, amit szívem óhajt,
S küszöbömet átallépve,
Ez derül itt én elembe.

szívem ifjul, gyermekké lesz:
Kis örömet nagynak érez,
Körülem is ártatlan kedv
Játszi pillangója repked.

És felejttem egyelőre
Gondjaimat a jövőre:

Mi nehéz súly függ e vállon,
Nehogy kedvök búra váljon.

Gyermek szívvel, öntudatlan
Nyugszom meg e gondolatban
Hogy övéit el nem hagyja,
Ki mindnyájunk édes atyja.

Dr. Alapy Gyula:

A magyar nő a történelemben

A csodaszarvas szépséges mondája a magyar mítosz ködéből eleven valóságként rajzolja meg a házasság ősi formáját: a leányrablást, melyre csaknem minden kezdetleges társadalomban példát találunk. De egy igen fontos tény is igazol, azt, hogy a magyar monogám, *egynejű* nép volt. Magyar szókincsünk összavai is ugyanezt igazolják. A *feleség*, a *hitves*, az *eladó leány* kétségtelen bizonyítékokat szolgáltatnak a magyarok egynejűségére vonatkozólag. A leányrablás primitív és atavisztikus formáját a menyasszony megvétele váltja fel, amely a turáni népek közt és ázsiai fajrokonainknál ma is szokásos. A leányért a sátorlakó nomád ma is fizet a szülőknek, ruhában, prémben, szőnyegben róva le érte a vételárat és csak ezek után lesz a kiszemelt leány feleségévé.

Az is bizonyos, hogy a magyar ellentétben türk fajrokonaival a megvett leányt, asszonyát sohasem tekintette másnak, mint *élettársának*, aki megosztja vele az örömet, bánatot és az élet terheit. Igavonóvá, barmává, aminek keleten évezredek óta megmaradt, a magyar sohasem alj ásította le a nőt. Ismeretes, hogy Kelet-Ázsiában még ma is ebben

a sorsban van a női nem, mely dolgozik és eltartja a férfit.

A nomád lovasnép nejei nem lehettek ilyekneké, mert gyermekeit szabadságra és a hadi élet dicsőségére nevelte. Ez a faj uralkodásra és nem szolgálásra volt elhivatva. De a katonás és kemény élet mellett erre nem is volt szükség. A nehéz munkát elvégezte a meghódított rabszolga, mely bőven akadt. Földműveléssel a magyar faj nem foglalkozott, csak letelepülése után.

A nép patriarkális közösségben élt törzseiben, ahol a vének uralkodtak. A roppant erős családi kötelék szinte egy nagy családdá fűzi az egész nemzetet. Egy népnél sem találjuk meg a megszólításokban levő melegséget oly annyira, mint a magyar népi nyelvben: *bátyám uram, öcsémuram, húgomasszony, öcsémasszony, asszony néném, édesszülém*, megannyi nem a rokoni kapcsolatot jelenti, hanem az együvértartozást. A szüle megszólítás minden öregasszonynak kijáró tisztesség. A déd, ük, szépapa és anya a messzemenő törzsi kapcsolat mellett bizonyítanak.

Az egykorú krónikák leírják nemezéből készült sátoraikat, melyeket prémek tettek lakályossá, ebben folyt le életük. A sátor csak télen szolgált menedékül nekik, a meleg hónapokban körülette tartózkodnak. Az előkelők kevélysége meglátszik nőik díszes ruházatán is. Élelmük meglehetősen egyhangú, hús, vad, hal és italuk a kancatej. A köznép szűrben jár, mint mai pásztornépünk is, de nem ismeretlen előttük a kenderszövés, a vászon, mely már a hunok közt is el volt terjedve.

Az eladóleányt megkérték és megvették; mai népszokásainkban is megmaradt ennek az emléke, a házasság mesterséges akadályában. Lakodalom

napján a menyasszonyt a kérő násznagy kéri ki a kiadó násznagytól, a vőfénynek is sok dolga akad, míg minden akadály legyőzése után megkapják a menyasszonyt és vihetik az esküvőre. De a lakadalomban következik a folytatása, a menyasszonytánc és a vőlegény várhat, míg végre hajnal tájban, vagy később csakugyan férjé és feleségé lehetnek.

Honfoglaló őseink ilyes háziünnepe a módosabbaknál nem esett meg a kobzos nélkül, aki éneket mondott a hősökrol, akik a dicsőségért és hírért életüket áldozták. Ez a halhatatlanság volt a vágya minden valamirevaló magyar vitéznek, aki a fájdalmakat könnyen tűrte és a halál, vagy az elszerecsétlenedés nem riasztotta vissza a hősi vállalkozásoktól.

Sokan talán durvának találják ezt a népet, de ez a sátorlakó lovasnép még nem finomodhatott el, mint kései unokái. Viszont lelkének meg volt az erkölcsi tartalma, mely az ősök tiszteletében, az állam iránt való engedelmisségben, a harcban pedig a vasfegyelemben nyilvánult meg. Hogy legféltettebb kincse a nő volt, ki neki gyermekeket szült, azokat vitézekké nevelte, ez bizonyításra nem szorul.

Gyökeresen változik a helyzet a vezérek kora után, mikor a nyugati kereszténységbe kalauzolja őket az első szent király. Vaskézzel terjeszti a civilizációt is nemzete soraiban, mely nehezen hajtja büszke fejét ebbe a terhes igába. A nő családi állapotáról Szent István törvényei tájékoztatnak. A feleség a férj korlátlan tulajdona volt, helyesebben a családé, melybe belépett. A férj, aki feleségét megölte, csak csekély vérdíjat fizet a megölt nő szüleinek vagy rokonainak és börtönt tart e bűnért. Az ispán, tehát a főember 50, a vitéz 10, a közember 5 tinó váltságot fizet s e vérdíj alacsony ösz-

szegének az okát abban találhatjuk, hogy a törvényhozó méltányolta azt a veszteséget, melyet a nő halálával annak ura szenvedett.

Szent István törvénye a tolvaj nőt, ha az férjes, megváltani engedte férjének két ízben, de ha harmadszor is így vétkezett, vásáron eladták és rabszolga rendbe taszították. Íme milyen nagy különbség a két bűn büntetése között! A törvény megvédi az özvegyet és árvát, ami a keresztény felfogásnak a térhódítása törvényhozásunkban. Az özvegyet senki sem kényszeríthette arra, hogy újból férjhez menjen, de ha fogadalmát megváltoztatja és mégis férjhez megy, árváit elhagyja, csak ruhákat vihet magával férje javaiból. Ha az özvegy gyermektelenül maradt és megígérte, hogy nem lép új házasságra, férjének javai tulajdonává lesznek; ha pedig elhal az özvegy, a javakat az ági rokonok öröklik, ilyenek nem létében pedig a királyra szállnak.

Tilos a rabszolgánokkal való minden szerelmi érintkezés a szabadoknak és ha ilyesmi kiderül, véresre korbácsolják a szabadot. Ha újból vétkezik, akkor haját nyírják le, ha harmadszor érik tetten, akkor vásáron eladják rabszolgának. Ha valaki szolgánót vesz el, örök szolgaságba taszítják.

Embertelennek látszanak ezek a törvények, de ez a középkor törvényhozása. Európa minden államában meg van a rabszolga osztály még évszázadokon keresztül és az egyház hosszas küzdelmébe kerül, míg azok során enyhíteni tud.

De ezek mögött a sötét árnyékok mögött vannak bájos és derűs részletek is a nép életében. A szentéletű Gellért, csanádi püspök legendájában olvassuk, hogy Veszprémmegyében jártában Walter kanonokot éjjel figyelmezteti, hallja-e a szolgáló

énekét, aki a kézi malmot forgatta. A kegyes püspök örvend, hogy a szolgarenden levő leány vígan és panasz nélkül teljesíti kötelességét. Walter kanonok megjegyezte, hogy ez a magyarok éneke és az együgyű leány világias éneken jót nevettek a kegyes püspök és kísérője, a kanonok.

Ekkor már lassan városok és falvak keletkeznek. Ezek az utóbbiak többnyire azonos foglalkozást űző néppel telnek meg és egy családdá fűzi össze őket. Ilyenek a király úr és a királyné asszony népei: udvarnokok, halászok, solymászok, stb. népek.

Mivel a tulajdon volt az, amelyet a legnehezebben szokott meg a puszták népe, az ellen elkövetett bűnöket sújtotta a törvény legkegyetlenebbül. Így szent László királyunk törvényhozásában olvassuk, hogy a tolvaj asszonynak orrát vágták le és ha szabad volt, akkor vagyonának elvesztése mellett szolgaságba taszították. Ha özvegy volt, akkor a szemét tolták ki a tolvajnak és vagyonát, gyermekei részét kivéve, mind elvesztette. A tolvaj hajadont eladták a vásáron és ha valaki mégis felszabadította, köteles volt átadni a királyi udvarnak.

Zord és kemény büntetések ezek, de minden európai törvényhozásban megtaláljuk ennek párjait.

De a nőt megvédi a törvény minden hatalmaskodástól és ha nemes hatalmasul rátör egy nőre, azt megsérti vagy megveri, vagyonának kétharmad-részét fizeti bírságul és csak egyharmadrésze marad tulajdona. Ha pedig nem volna vagyona, akkor a támadónak fejét leborotválva, bilincsekbe verve viszik a vásárra, ott megkorbácsolják és rabszolgául eladják. A szolgarenden levők ugyanúgy bűnhődnek, mint uraik.

Szent László törvényeit szigorú vallási felfogás

lengi át. Megtörtént, hogy a pap rabszolganőjével élt, a törvény azt parancsolta, hogy a nőt el kellett adnia. Az ilyen papokat nyugaton már eltávolították az oltártól. Megrendszeríti a másodsorú nőül papokat és diakónusokat, továbbá az olyan papokat, akik özvegyeket vagy elvált nőket vettek feleségül. Ezeket kötelezi a törvény, hogy szüleikhez térjenek vissza. Az első és törvényes házasságban élő papok megmaradhattak papi hivatalaikban.

Házassági ügyekben egyházi bíróságok ítéleztek. Azonban ezek egyoldalúsága kitűnik abból, hogy házasságtörési esetekben csak a nő hűtlenségét tekintették bűnnek, a férfié felett napirendre tértek. Aki hűtlen feleségét megölte, a földi igazságszolgáltatás nem büntette. Adjon számot Istennek tetteről — mondja a törvény — és a férj, ha akar, új házasságra léphet. De ha igazságtalanul gyilkolta meg feleségét, akkor a törvény vizsgálatot rendel el és ott tisztáznia kellett magát.

Ha valaki feleségét tiltott szerelmi viszonyban tetten érte, a nőnek a kánonok szabályai szerint kellett vezekelnie. A férj visszavehette, ha akarta. Ha nem vette vissza, akkor egyik sem léphetett új házasságra.

De erősen védte a törvény a női becsületet is és az erőszaktevőt annyi bírságban marasztalta, mintha embert ölt volna. A becsületet tehát az emberi étellel egyenlő értéknek tekintette a törvény.

Szükség volt ezekre a kemény törvényekre a középkor erkölcsi mellett, amelyeket az egyház csak lassan tudott megszelídíteni a kezében levő roppant hatalommal. De élt is vele és ennek köszönhető, hogy nagy befolyásra tett szert a nép körében. A népet nem volt nehéz megfegyelmezni, az ökljog inkább a hatalmas oligarchákat tette ret-

tegett és félelmes ellenfelekké, akik később a királylyal és *egyházzal* egyaránt szembehelyezkedtek.

A lovagkor hajnalhasadása ez és a női becsületnek legelső védelmezője, a lovagok virága, Szent László király. A nevéhez fűződő legendák legbájosabbika az, midőn a kún rabló karjai közül kiszabadítja a magyar leányt. Nyeregbe kapta a kún vitéz zsákmányát és lova sebesen vitte, mint a szél; László meglátja a jelenetet és utána száguld paripáján. A távolság egyre fogy közöttük, végre beéri a kunt, összecsapnak és megöli a kún harcost, a leányt pedig megszabadítja. Ha nem maradtak is reánk az énekmondók regéi, de Szent László nevét bizonyára belefoglalták dalaikba.

A női becsületnek értéke egyenlő az élet értékével. A krónikás beszéli, hogy Zimony ostrománál Mánuel bizánci császár csapatai keményen szorongatták a várat. A megszorult magyar vitézek egy bűbajos varázsló erejű nőt állítottak ki a vár falaira, aki felhajtva ruháját varázsigéket mond és átkot szór a görögökre. Íme a pogány magyarságnak egy visszatérő jelene. A varázs azonban nem fogja Mánuel császár seregét, a vár elesik. A görög martalócok fosztogatni kezdenek és ekkor olcsó az emberélet. Egy magyar főúr, mikor szép feleségét elakarták rabolni, annak kérésére maga vágta le a szerencséién asszonyt, aki inkább a halált választotta, mintsem a bujálkodó görögök karmai közé kerüljön.

Ezek a példák mutatják, hogy a nő már lassan felemelkedik arra a piedesztálra, amelyen századok óta áll. Az erősebb nem védelmezője lesz a középkor durva hatalmi túlkapásaival szemben.

Nagy haladást jelent a múlthoz képest *Kálmán* király törvényhozása, mely Európá-szerte párját

ritkítja okos intézkedéseivel és határozatainak világos fogalmazásával. E nagy király törvénye szerint, ha egy asszony elhagyja urát, két ízben vissza kell adni, harmadízben ha nemes, úgy vezekelnie kell és többé házasságra nem léphet. Ha közrendű, akkor el kell adni és a rabszolgaságból nem szabad kiszabadítani. Ha valaki nejére rábizonyítja a házasságtörést, ha akarja, megszabadulhat tőle és más házasságra léphet. Ha a házasságtörő nő nemes renden van, akkor vezekel, de új házasságra többé nem léphet; ha plebejus, akkor örök szolgaságra el kell adni őt. Ha a férj nem tudja vádját bizonyítani, akkor ugyanez a büntetés éri őt, a nőt elváltatja tőle a törvény és tetszésére bízva, hogy új házasságra lépjen. A házasságtörő férfit ugyanez a büntetés éri, mint a nőt. A férfi, aki más nejével vétkezik, ugyanolyan sorsra jut, mint a nő, aki másnak férjével vétkezett.

A veszedelmesen dívó leányrablásnak akként akar gátat vetni, hogy azt éppen úgy bünteti, mint az erőszakot. Ha a vétkes nemes ember, a kánonok szerint kell vezekelnie a püspök székhelyén levő vezeklőházban, ezenfelül bírságot fizetnie. Aki ezt nem fizeti meg, azt Szent László törvénye szerint megnyírják és üstökétől megfosztva rabszolgául eladják. Más jegyesének elrablója ugyanezen büntetéssel bűnhődik és ezenfelül soha házasságra nem léphet, ha a bírságot nem fizeti meg, örök szolgaságra taszítják. Ha a férj annyira meggyűlöli hitvesét, hogy ezért szabadságától is megvált és szolgaságban élt, az asszony újra férjhez mehetett.

Kálmán király megszorítja a papok házasságát. Azokat a papokat, akik második házasságra léptek és özvegyet vagy elváltat vettek feleségül, megfosztotta javadalmuktól és papi méltóságuktól. Pap csak

a felesége beleegyezésével lehet püspök, ami az együttélés megszűnésével járt. A pap megtarthatta feleségét, de kikötötték, hogy mint diakónus nősüljön a nagyobb egyházi rendek felvétele előtt. A püspök csak úgy avathat valakit diakónussá, ha önmegtartóztatást fogad; ha az illetőnek neje volna már, úgy ennek is ígéretet kell erre tennie. A házas pap vagy diakónus csak úgy szolgálhat az oltárnál, ha feleségének, aki szintén önmegtartóztatást fogadott — külön lakásról és ellátásról gondoskodik. Az ágyast tartó papot letették hivataláról és vezekelnie kellett, a nőt pedig szolgálatából elbocsátani: csak így léphetett újra az oltári szolgálatra.

A házasság eddig laza köteléket alkotott, mert csak ritkán kötötték azt a pap előtt. A magyarok ragaszkodtak ősi házassági formáikhoz, amely még a régi pogány kor csökevénye volt. Természetes, hogy így a válás is könnyebben ment. Ezért a papság arra törekedett, hogy a házasság felbonthatlansága intézményesen biztosíttassék. Tehát elrendelték Kálmán idejében, hogy minden házasságkötés pap jelenlétében és alkalmas tanuk előtt történjék különben azt közönséges ágyasságnak és fajtalanságnak tekinti a törvény.

A vallás mind mélyebben hatol különösen a női lélekbe. Nem is kellett ide szigorú törvények, amelyek kötelezővé tették a templomok látogatását — ami abban az időben nem is tartozott a könnyű feladatok közé, mivel messze földön akadt egy-egy templom, — a hit ereje elsőnek a női lelkeket hódította meg. Csak így értjük meg *Árpádházi Szent Erzsébet* gyönyörűséges legendáját, aki Wartburg várában fukar férje, *Thüringiai Lajos* örgróf oldalán a jótékonyságnak szentelte egész szépséges életét. Megértjük *Boldog Margitnak, IV. Béla*

leányának lemondó sorsát a Nyulak szigetén, aki visszautasította a legcsábítóbb ajánlatait is a világi hiúságok vásárának, a fejedelmi arát, a királyi udvar fényét és szűk cellájában sanyargatta gyenge testét, hogy mielőbb találkozzék égi jegyesével. . .

Ez a középkor. Romantikája ma is megejtí szíveinket és nem tudunk másképpen, mint meghatódással gondolkozni eseményeiről, ahol zord törvények parancsán tört meg minden gyarlandó emberi akarat.

Már az Árpádok első századaiban megtaláljuk a *kongregációkat* a falvakon is, Orbán pápa után pedig széltében elterjednek. A leányok, akik tagjai lettek ezeknek a kalendáknak, lemondtak a férjhezmenésről és szűzies életet fogadtak és a világi örömeiket megvetették. Ezek a társulatok a papok vezetése alatt működtek. A kilépő tagok, akik fogadalmukat megszegették, 10 penza kézváltságot fizettek.

A szigorú vallási törvények, melyekkel a világi törvények is összhangban állottak, a középkor aszkézisét vitték be a családi életbe is. Első és fő kötelessége volt mindenkinek az egyházzal szemben való kötelezettségeit teljesíteni. Ebben a szellemben nevelkedett, élt és halt meg a középkor magyar nője. Az Árpádok kora végén a magyar oligarchia kezd kialakulni, velük szemben a várvédő népek, a várjobbágyok átalakulnak nemesi renddé. A főurak közt valóságos kis királyok akadnak, így trencsényi Csák Mátysz úr, a honfoglaló Csák nemzetségből, aki nemcsak a királlyal, de a pápával is dacol és sorra foglalja el az egyház birtokait.

A főúri rend féltő gonddal őrizte nőinek jó hírnevét és becsületét. Két mondát őrzött meg tör-

ténelmünk, amelyek szerint a megsértett hitves es leány becsületéért a férj és az apa kardot ránt a királyi családra. *Bánk* nádorispán IV. Béla nejét, a merániai *Gertrudis* királyasszonyt megöli, mert vétkesnek látta felesége megrontásában. *Zách Felicián* pedig Károly Róbert királyra tör rá ebéd közbeni leánya megszeplősítéseért állván boszút, melyet irtóztatós kegyetlenséggel torol meg a király. Ez utóbbi azonban valószínűleg csak legenda és *Zách* azért támadt a királyra, mert visszavette tőle is az erőszakosan elfoglalt birtokát. A népmonda azonban így vette szájára a boldogtalan *Zách* család szörnyű tragédiáját.

A középkor női közül kevés vált történelmi alakká. Ennek az oka nem lehet más, mint az, hogy a magyar nő nem kereste a feltűnést és a nyilvánosságot, hanem elvonult csendes családi körébe és ott, mint anya és hitves élte egyszerű életét.

Szinte egyedül álló kivétel e téren Rozgonyi Istvánné—*Szentgyörgyi* Cecília példája, aki urát követte a török elleni háborúba 1428-ban Galambóc vára alá, amelyet a Dunáról vettek ostrom alá. Az önfeláldozó hitves gályán követte urát, amelyről ostromgéppel bombázta a várat, majd nagy szolgálatot tett a töröktől a szerb partról a magyar partra szorított sereg mentése körül is. Ezért a nevezett úrnőt a király jószágokkal adományozta meg.

Sokkal többet tettek a magyar főasszonyok és nemesek feleségei a még az Árpád kor végéig dívó rabszolgaság megszüntetésére és erre főképpen az egyháztól nyertek ösztönzést, mely a rabszolgaság intézményének erkölcstelenségét tanította. Több oklevélben írva maradt ránk a felszabadítás ténye, különösen a váradi registrumban találunk erre érdekes adatokat. Mint például: Móric nevű pap nem

tudván, mikor érnek napjai véget, életében a váradi egyháznak ajánlja fel magát és birtokát. Árva nevű szolgája legyen a váradi egyház harangozója halála után. Szép nevű rabszolganőjét, akit úgy vásárolt, szintén az egyházra hagyta azzal, hogy halála után adjon az egyháznak két márka sulyu viaszt. De Szép rabszolgájának fia és leánya egész szabadok legyenek. Divatos volt a rabszolgáknak pénzen való megváltása is.

A lovagkor, amelyben kivirult a női nem tisztelete, az Árpádkor vége felé Jeruzsálemi András királyunk uralkodása alatt kezdődik és tart évszázadokon keresztül. De azért ebből az időből még maradt nyoma a leányrablásnak is, amely főbenjáró bűnért tüzesvaspróbát kellett kiállnia a tettesnek, vagy a családdal kiegyeznie.

Lassan rendeződik a nő birtokjoga is. Míg Kálmán királyunk idejében a nő még nem rendelkezett öröklött vagyonával és birtokára fitestvéreinek volt elővételi joga, az aranybulla már nagy lépést tesz e téren előre, mikor megállapítja negyedik cikkében a *leány ne gyedet*, amely évszázadokon keresztül mértékadó volt a női ág örökösödésére. Kimondja az aranybulla azt is, hogy a meghaltak, elesettek és halálra ítélték feleségeit nem e miatt, de más okból nem szabad megfosztani hitbéreiktől.

A törvények tilalmazták a különböző rendűek házasságát és az ilyen házasságokból született gyermekek nemük szerint, különböző társadalmi osztályok tagjaivá lettek. Szigorúan tiltották a nagy közéleti szerephez jutott izmaelitákkal (szaracénok, szercsenek) kötött házasságot, akik színleg voltak csak keresztények és kényszerből keresztelkedtek meg, az elvett keresztény nőket később hitükre kényszerítették. Második András király megesküdt, hogy

hogy az izmaeliták és zsidók keresztény szolgálátóluk elveszi. Ha ennek ellenére mégis tartanak, vagy keresztény asszonnyal élnének, vagyonukat vesztik el és keresztények szolgaságába kerülnek.

A középkor befejező két századában, vegyes-házi királyaink uralkodása alatt a családi élet tisztasága kikristályosodik. Voltak ez alatt a két század alatt nagy belső forrongások, polgárháborúk; az oligarchia a Mátyás uralkodását követő évtizedekben elérte fejlődésének tetőzését, de a családi élet minden káros befolyástól ment maradt. A főúri hölgyek nem ritkán női szerzetesrendek zárdáiban nevelkednek, amiről a veszprémvölgyi görög apácával kapcsolatban történik említés már az Árpád-kor első századaiban. Később a Domonkos-rendi és a Szent-Klára rendjebeli apácák települnek meg Magyarországon és ezek leányneveléssel is foglalkoznak. Árpádházi *Boldog Margit* és Szent Kinga ragyogó példái elhomályosítják a szerencsétlen ötödik István házas életének foltjait, amelyeket azon a kun *Erzsébet* királyné ejtett s amire eddig még példa nem akadt a magyar trónon.

A városokban idegen vendégek települnek meg, akik ide új szokásokat hoztak magukkal. Ezek legtöbbször németek és olaszok. Hazájukból jogszokásokat is hoztak magukkal, mélyeket a magyar királyok megerősítettek. Így a selmeci jogkönyv a város német polgárainak jogszabályait foglalta magában. Ez a leányrablás bűncselekményét akképpen ítélte meg, hogy a bíró összegyűjtve az esküdt bírákat és a leány rokonságát, a leányt középre állították annak a férfinak jelenlétében, aki őt elrabolta. A bíró megkérdezte: hozzá megy-e szent akaratából? Ha a leány hozzáment a férfihoz, ak-

kor vége a törvénylátásnak, ha nem és atyafiaihoz megy, akkor a rablónak fejét veszik.

A női erény és büszkeség egymástól elválaszthatatlanok a városokban csak úgy, mint a falvakon. Példátlanul áll az esztergomi nők esete, mint a tatárjárás egyik borzalmas emléke. A várost meghódító tatár vezér elé legszebb ruháikat és ékszereiket felöltve mennek és arra kérik, hogy hagyja meg nekik pusztá életüket. Természetesen nem teljesül kérésük és a rabló horda először ékszereiktől, majd becsületüktől és életüktől is megfosztja őket. Háromszáz év múlva *Dobozi Mihály* hitvese arra kérte urát, hogy ölje meg, ne kerüljön élve az üldöző török kezébe. És ura teljesítette kérését.

A magyar nő erkölcsét nem rombolta le a mindinkább terjedő fényűzés, a gazdag lakomák, melyek a középkor végén divatba jöttek a magyar főnemesi rendben. Az egykor sátorlakó nomád nép női hamar átalakulnak a kultúra hatása alatt és nyugathoz simulnak ízlésben is. Már az Árpádkor végén azt olvashatjuk, hogy Velence révén selyem és bársony szövetek, színes kelmék és ékszerek özönlenek az országba és ez századokon keresztül tart. Mátyás idejében éri el ez tetőzését, aki udvarában összegyűjti a nyugat legkiválóbb tudósait és művészeit, évtizedeken át középponttá tette Magyarországot a kultúra terén.

A középkor embere lelkében pogány maradt, hatalomvágy, önkény, erőszak jellemzi e kornak főembereit, de családi életük tisztasága a hanyatló korban is megőrizte régi hírnevét. Egész Európában a reneszánsz női nagy befolyáshoz és hatalomhoz jutnak a politikai életben és diplomáciai összekötéseket sokszor a női kezek bogozzák. Magyarországon erre nem találunk példát, legalább is ma-

gyár nők a világi hiúságok vásárát nem szívesen cserélik fel a családi élet boldogságával Voltak királynőink, akik a cselszövéseknek voltak a mesterei, mint Zsigmond király második laza erkölcsű felesége, *Cillei Borbála*, de ezeket nem is számíthatjuk a magyar nemzethez, melytől mindig idegenek maradtak.

De egy asszony mégis kimagaslik ebből a korból és méltó élettársává magasodik a legnagyobb magyar hadvezérnek, Hunyadi Jánosnak. *Szilágyi Erzsébet* erős jellem, akin nem fognak a csapások, melyekben elég része van ura halála után. Fiát, a nemzet gyönyörű reménységét lefejezteti a királyi ármány mindenre kész hada és kisebbik fiát börtönbe juttatja. S a nagy nő, a megsértett hitves és anya boszút esküszik és erről csak akkor mond le, midőn kisebbik fia a királyi trónra jut, hogy mint legnagyobb nemzeti királyunk soha el nem múló emléket állítson magának. Mátyás szabadulásának ára az, hogy a cseh kormányzónak, Podiebrád Györgynek leányát eljegyzi. Mátyás beleegyezik, nem tudva azt, hogy itthon édesanyja már arát választott számára és Garai Anna szép keze várja, a nádorispán leányáé. Az ifjú Mátyás azonban nem enged és lekötött szavához ragaszkodik, a szerető édesanya is kénytelen ez előtt meghajolni.

Ismeretes, hogy Mátyás első feleségének korai halála után tizenkét évi özvegy sorban élt és csehországi hadjárata alatt egy boroszlói polgárleány szép szemeibe feledkezett. Királyoknál ezt azonnal szárnyára veszi a hír, de Mátyás oly titokban tudta e viszonyt tartani, hogy arról legszűkebb környezete sem tudott. E viszony gyümölcse volt Corvin János, akit — mivel Beatrixszal való házassága gyermektelen maradt — szeretett volna a trónra jut-

tatni. Ezt meghiúsította az özvegy királyasszony. De a zord nagyanya, Hunyadi Jánosné nem tagadta meg vérét és végrendeletében általános örökösévé tette unokáját.

Még ezek a zavaros idők is, ahol annyi bűnt követtek el az emberek egymás ellen, sőt hazájuk ellen is, az országgyűlések tanúsága szerint magasra értékelték a nő erkölcsét, amely ellen intézett támadásokat szigorúan torolták meg. A polgárháború zajában az 1446. évi országgyűlés végzései felfüggesztik a törvénykezést, de a női nem ellen elkövetett támadásokat kiveszi és azonnal törvényszék elé utalja.

Még egy szörnyűséget kellett megérni: a Dózsa-féle pórlázadást, amely irtózatos kegyetlenségeket követett el a főnemesek és nemesek ellen, azoknak kastélyait, udvarházait fölégette, lakóikat legyilkolta és női ellen aljas merényletekre ragadtatta magát. Amily erőszakos volt a támadás, olyan kíméletlen volt a bosszú is utána és a megtorlás ezrek életét oltotta ki.

A társadalom züllése, a politikai állapotok romlása feltartóztatlanul vitte, sodorta a lejtőn az országot Mohács felé, ahol húszezer magyar vitéz lett martaléka a keselyűknek és a rablóknak. Es ekkor megjelenik az irgalmas nagyasszony, a nagyszívű nádorispánné, Perényi Imréné—Kanízsay Dorottya, aki 400 embert fogad és eltemeteti a hazájukért elesett vitézeket.

Óh hányszor jelent meg azóta az irgalom asszonyának nemes alakja a szenvedők könnyeit letörölni, a betegeket és az elesetteket vigasztalni, sebeket bekötözni és gyógyítani, halottakat megsiratni és eltemetni történelmünk vérzivataros századaiban!

Eddig a magyar nő és a magyar család életét csak szűkszavú krónikák soraiból, vagy elsárgult pergamenek kusza betűiből lehet csak mozaik gyanánt összerakosgatni írott emlékek, családi levelek hiányában, mely a mohácsi vész előtt még nem volt elterjedt szokás. Ettől kezdve azonban már nem kell tapogatóznunk, egy-egy ritka adatból következtetnünk, mert bővebb források fakadnak a családi levéltárakban a magyar nő sorsát, szokásait, életét, műveltségét illetőleg. Nem régen indult meg az érdeklődés ebben az irányban is, de máris ismerjük a letűnt négy évszázad családi életét és művelődésének érdekes folyamatát.*)

A magyar nő gyönyörű alakja elevenedik meg az új történetírás rajzaiból, akiben a hitvesi hűség és önfeláldozás, az otthon rajongó szeretete és a művelődésre való törekvés, mély vallásosság, erős nemzeti érzés forranak össze általános jellemké. Ha csak Kanizsay Dorottyanál maradunk is, aki a középkor végén élt, látjuk megnemesedni alakját és írásaiból érezzük a jótéltelék meleg érzését. Az 1525. évben írja tisztartójának: „Tudjuk, hogy Isten a szegényeknek és ügyefogyottaknak könyörgetését megszokta hallgatni. Rendeljük azért, hogy akárhol tudnak szegény, ruhátlan gyermekeket és árvákat, ruházzák fel őket.”

A XVI. és XVII. század főasszonyai várakban és kastélyokban élték le életüket, amelyek nevelő iskolái voltak a nemes ifjúságnak. A nemes családok már 9—10 éves korukban kiadták a mind-

*) Történetíróink közül Takáts Sándoré a legnagyobb érdem ezen a téren kifejtett munkásságáért. A XVI. és XVII. századnak számos főúri asszonyának életrajzát írta meg és tisztázta a családi élet s a nőnevelés számos ismeretlen részletét. Könyvei a legszebb magyar olvasmányok és irodalmi értékük felbecsülhetetlen.

két nembeli gyermekeket, ezek a főúri családoknál tanultak meg írni-olvasni, a fiúk ott serdültek nemes apródokká és tovább szolgáltak serdült korukban, mint lovas ifjak. Mikor azután a végházakban a hadi életet is megtanulták a kardforgatással, kopjatoréssal, bajvívással együtt, akkor évi fizetés mellett szolgáltak tovább. Ezek voltak a szolgáló atyafiak. Voltak főúri családok, ahol naponta 80—100 vendég ült az asztalhoz a cselédséggel együtt és elegendő gondot szereztek a vár vagy kastély úrnőjének. A leánygyermek itt serdült hajadonná, miközben megtanulta a jó háziasszonynak minden teendőjét, varrást, hímzést, kertészkedést, gyümölcsbefőzést és aszalást, a gyógynövények hasznát, e mellett igaz emberséget és tisztességet.

A vendég leánykák mellett megtaláljuk minden főúri házban a *vénasszonyt*, akinek ez a neve jelentette foglalkozását, azt, hogy a leányokra felügyelt és azokkal étkezett, azokat oktatta mindenre. A ház úrnője eltávozhattott, de a leányok gondos kéz alatt maradtak.

Ezek a főasszonyok otthonukban élnek és onnan nem kíváncsognak a nagyvilágba. A férjeik az ország dolgában járnak-kelnek, végházakban hadakoznak az állandó ellenség, a török ellen. Mert a török hódoltság nagyot változtatott az ország külső képén és még nagyobbat a vezető osztály, a nemesiség jellemén. A mohácsi veszedelem előestélyén vállvonogatva mondták: menjen a király! Most azonban minden épkézláb vitéz harcos és él-hal a dicsőséges küzdelemért, a jó hírért és névért szívesen áldozza fel életét hazájának. A magyar földnek a virágai, a magyar nők is csak a vitézt becsülik valamire. Ezek otthonukban maradnak, ahová hazavárik aggódó szeretettel a küzdő harcost. Nemzeti

érzése a magyar nőnek e korban a régi hagyományok, a magyar szokások és nemzeti nyelvünk ápolásának él.

Nem szívesen nézték, sőt egyenesen bűnnek tartották, ha magyar vitéz idegen leányt hozott a házhoz, — bár az ilyenből a legjobb magyar asszonyok lettek az új környezetben, — azt meg nem bocsátották meg, ha magyar leány idegenhez ment nőül.

„Idegen nemzetet ne végy, — írja fiának Batthyány Ferenc — hanem magyar nemzetet, az kivel lölköd is megnyughassék. Idegen nemzetbe ne öltözzél: eleidnek is, magadnak is böcsületi megmarad.”

Még egy körülmény okozott igen nagy változást a magyar nők lelkében: az új vallás. A török hódoltsággal az új vallás is rohamosan elterjed és a XVI. század vége felé már alig akad katolikus főúri familia az országban és — cuius regio, illius religio — elve alapján a nép közt is szelvében elterjed. A hitújítók mély vallásos érzése és felfogása, prédikátoraiknak feddő beszédei, melyekben az ország sorsának siralmasra fordulását a közállapotok megromlásával hozták oksági összefüggésbe, nagy hatással van a női lélekre és a töredelmes magábaszállással szemlélteti a férfiak heroikus küzdelmét.

Elmondhatjuk, hogy a XVI. század a magyar nemzetnek hőskora, erkölcsi tekintetben pedig igazi fénykora. Ezt igen nagy részben az asszonyok nagy és mély vallásosságának kell tulajdonítanunk, a magyar nő hatalmas szellemi és erkölcsi értékének, amely egyre fokozódott. A magyar nő ájtatos, magábaszálló, vallásos, hűséges és ott ragyog rajta a szemérmes szerénysége mellett a tündöklő er-

kölcsi tisztaság is. Urához, Istenéhez fordul bizalommal és az előtt tárja fel lelkét, ott könyörög szerettei boldogulásáért, a harcban levők megmentéseért, pogány rabságba jutottak szabadulásáért.

Ha Kanizsai Dorottya, két nádorispán, Geréb Péter és Perényi Imre özvegyéről a királyi oklevél azt írta, hogy „a női nem ékessége és igazi dicsősége, aki a legnemesebb erények boldog tulajdonosa”: ugyanezt száz és száz magyar főasszony érdemelte ki később, akinek élete a történelmi idők távlatából, mint derűs napfény világít felénk.

Mennyi hőslelkű lemondás elsírt könnye, mennyi áldozatkészség és megpróbáltatás, hitvesi odaadás élt a magyar nőben a viharos századok folyamán! Mindezt csak a hit ereje és nagysága tette elviselhetővé számunkra.

Hatalmas nagyurak feleségeinek leveleiből kiolvassuk fajuknak izzó szeretetét. Könyörögnek férjeiknek és jó szomszédaiknak, hogy a szegény jobbágy sorsán enyhítsenek, hogy azt védelmezzék. Mert a jobbágyon gyakran ütött rajta a török portya és még ennél is veszedelmesebb volt reá nézve az idegen zsoldoshad, mely nem ismerte az enyém-tied közt levő különbséget.

Jövedelmük elment a hatalmas várnép és az atyaiszolgák tartására, mely a becsület kérdése volt rájuk nézve és azért is nevezték ezeket a helyeket a *Zrínyiek*, *Batthyányiak*, *Csákyak*, *Forgáchok*, *Thurzók* és a többi főurak várait és kastélyait „emberségünk és vitézségünk oskolái”-nak. A nemzeti szellem felébresztésén ezek a magyar nők fáradoztak legjobban és példájuk megfogant az egész magyar nemzetben. Nemzeti önérzet és nemzeti nyelv

gyorsan támadtak fel és terjedtek tova, hogy virágkorukban kinyiladozzanak. Ragyogó példák sorozatai találnak szélteben utánzásra és minél erősebben volt érezhető felülről a nemzetietlen dinasztia kormányzati reakciója, annál jobban lendült fel a nemzetben szabadságának, nyelvének, hitének megbecsülése és szeretete. Óriási hatással voltak erre főuraink magyar udvarai.

Ezekben tanulja meg a mindkét nembeli ifjúság a magyar nyelv szeretetét, mert ezekben a várkastélyokban a magyar írók patrónusai és patronál laktak. *Perényi Ferencné, Frangepán Katalinról* tudjuk, hogy kinyomatta Szent Pál leveleit a krakói könyvnyomtató műhelyben. *Homonnai Drugeth Fruzsina* saját birtokán, *Vizsolyon* állítja fel az első nyomdák egyikét és ott kerül ki a sajtó alól a *vizsolyi hires biblia*.

A magyar főasszonyok udvarában ott élnek az énekmondó deákok, a *kobzosok* is szíves fogadtatásra találnak, akik a hősök tetteit énekelték egyhangú, de szívhez szóló strófáikban. És volt miről énekelniök. A hősök hősei keltek életre, a magyar *Cidek* egész sorozata indul el a véres csataterekre és él végházainkban, hogy védje a magyar földet. Vitézi levelek kézzől-kézre járnak az udvarokban, de a virágénekek ölelkező rímeinek muzsikája is tért hódít a sok leányos udvarházakban és kastélyokban, sok leánynak dobantva meg szívét, akik ezekben a várakban igen sokszor meg is mátkásodtak. Itt lakják lakodalmukat is és itt készül a jegyruha, amit kései szóval kelengyének neveztek el. A jegyruhán, a lakodalmakból soha nem hiányzó felimegek készítésén, sokszor száz ujj is dolgozik. Mert a felimeg járta a lakodalmon menyasszonyi ajándékul az azon résztvevő férfiaknak.

À főasszonyok házasítják ki rendesen a neni nemes szolgálóikat ők tartják a lakodalmukat is, meg a jegyruhát is ők ajándékozzák a jegyeseeknek.

Igy azután a lakodalmak, pasziták, farsang bőves alkalmat nyújtanak a leánynemnek a szóra-kozásra is, mellyel szemben egész évnek szorgos munkájában találjuk őket. Magyarország festői vi-selete csakhamar utat tör nyugatra. Nőink kézi-munkái, csipkéi, híres récei piacot találnak a kül-országokban is. Mivel pedig ezeknek a munkáknak jórészét mi is a pompaszerető török nemzettől tanultuk, a magyar előkelő nők igyekeztek török var-rónőkre (bulyákra) szert tenni. Nem egynek az ura ilyen zsákmányolt török nőekkel kedveskedik fele-ségének. Se szeri se száma a gyönyörű kézimun-káknak, amelyek leltára írva maradt ránk; múzeu-maink is egy-két mutatót őriznek drága kincsek gyanánt.

De a magyar nő a középkor után rendkívül nagy haladást tesz a háztartás és az azzal szerves összefüggésben álló *kertészkedés* és *majorkodás* terén is. A XVI. század híres gyümölcsösei párju-kat ritkították, a konyhakertben pedig termeltek mindenféle főzeléket a háztartás szükségletére és azonfelül is. A gyümölcsöt igen elmés módon tud-ták konzerválni aszalás és a különféle liktáriumok készítése útján, melyeken a gyümölcs befőzését, gyümölcsízt, gyümölcsajtokat kell érteni. Aszalták a zöldségfélét is háztartásuk céljaira. Ezek mel-lett házilag készítették a sokféle virágvizeket: a rózsavizet, epervizet, petrezselyemvizet, liliomvizet, gyöngyvirágvizet stb., amelyeket illatszerekül, de gyógycélokra is használtak. A betegségek ellen is különféle vizeket használtak, amelyeket üstökön párolási eljárással főztek égetőmesterekkel.

A magyar asszony ismerte a gyógyfüvek hatását és háztartásából ezek sohasem hiányoztak. Ezerjófű, ökörfarkvirág, zsálya, levendula, citvarmagfű, papsajtvirág, pemetefű minden háznál kéznél volt a sebekre való írfüvekkel egyetemben. A főurak feleségei nemcsak magukat, de jobbágyaikat is orvosolták ezekkel.

Szólnunk kell a magyar kertről is, amely egy kastély vagy udvarház mellől sem hiányzott. Ezekben az ősi magyar virágok: a szegfű, mályva, gyöngyvirág, Boldogasszony tenyere, Istenfa, fülbecsavaró, majoránna, bazsalikom és a rozmaring nem hiányozhattak. Egy-egy ritkább növényért versengés indul meg, hogy azt szaporíthassák.

A magyar asszonyok levelei minderre nézve bőséges adalékokat kínálnak a kései utókor számára. A magyar asszony ebben a körben érezte jól magát és innen nem kívánczolt ki. Gyermekei, rokonai, atyafisága elegendő elfoglaltságot és dolgot adtak neki. Jegyezzük meg, hogy ezek a főrangú asszonyok is munkában dolgozva töltötték el életüket és asszonyi hivatásuk temérdek gonddal járt. Egyszerűségükben jobban érezték magukat, mint a fényes udvari életben, ahová igen hívogatták őket. Azonban még a koronázásokra sem igen rándultak fel Pozsonyba, hanem ellenkezőleg: csalogatják és hívogatják haza szerelmes uraikat, akiket féltének a bécsi udvar levegőjétől, az ott reájuk váró kísértésektől és nem is ok nélkül. Károlyi Sándor a szatmári békekötés után királyát szolgálta, mint főkapitány; sokszor meg kellett fordulnia a császárvárosban és oda feleségét váltig hívogatta, de az asszony sohasem ment annak tájára sem. „Csúfnak közikbe mennem igen nehéz volna s a halálnál is keservesebb. Különben is a bécsi lakás elfelejtetni

szokta az emberrel hazáját.” Ezek a jó magyar asszonyok fáztak az udvartól és jobban érezték magukat otthon a napi élet egyhangúságában, ahol mégis otthon voltak.

A XVI. század nagyasszonyai közül egy sincsen olyan, akiben erősen ne lüktetett volna a nemzeti érzés, amelyet az ország szerencsétlen hódolt állapota és az ellen királyok végzetes harcai állandóan erősítettek. A közös ellenség csak a török. Ez ellen küzdenek nemcsak a vitézek, de a magyar nők is. Fényesen világít az eгри nők példája ebben a században, melynél nemzetibb kora nem volt Magyarországnak. Részt vesznek a vár megvédésében és eredményesen verik vissza a támadásokat. Az ostromló sereg szégyenszemre vonul el a vár alól. A nagy magyar asszonyok közül a már említett Perényi Péter özvegye, *Kanizsay Dorottya* e század legnagyobb asszonya. Első férje, *Geréb Péter* szintén Magyarország nádorispánja volt. 1519-ben özvegyült meg másodszor. II. Lajos király valóságos dicshimnuszt zeng róla, mikor egy oklevelében nagy szerénységét és vallásos áhítatát, állhatatosságát, őszinteségét, hűségét magasztalja, aki a női nem ékességét illetőleg a letűnt idők nagy alakjaival is összemérhető. Magyar királyok még nem írtak így magyar asszonyról. A mohácsi ütközet halottainak ezreit saját költségén temettette el. Amire férfiak nem mertek vállalkozni, azt megtette egy nagylelkű, fenkölt asszony. Ez a cselekedete írva maradt és emléket emelt neki a magyar történelem lapjain.

A mohácsi csatateret még egy gyászos özvegyasszony járja embereivel: *Ráskay Magdolna* asszony, aki szerelmes urát kereste a halottak között, Pálóczy Antalt, nemzetségének utolsó sarját. Meg is találta és eltemettette Sárospatakon.

Kanizsay Dorottya első asszonya maradt az országnak hosszú időn át, özvegyi sorban is. Ele tében az a kitüntetés érte, hogy a király meghívta az országgyűlésre, ami asszonnyal nem történt meg eddig. A király aráját, az ausztriai Máriát a magyar asszonyok élén ő fogadta az ország határán. Mindez érdemei mellett van még egy, amely nemzete előtt a legjobb világitásba helyezi: ő nevelte fel Kanizsay László két árváját, akik közül Orsolya Nádasdy Tamás nádornak a felesége és korának szintén első asszonya lett.

Nádasdy Tamás 1535-ben lakta lakodalmát Somló mellett Vásárhelyen. A Nádasdy udvar három évtizeden át volt a magyar nemesség ember ségének és vitézségének jeles oskolája. Ennek az udvarnak a napja, mely éltette és beragyogta azt, *Kanizsay Orsolya* volt, akit az egész országnak rajongó tisztelete és megbecsülése vett körül. Ez a Nádasdyné példaképe a magyar nagyasszonynak, a híres magyar gazdaasszonynak és a nemzete előre jutásán dolgozó honleánynak. Száz és száz leány nevelkedik udvarán, hogy ott műveltséget szerezzen, ruhavarrást, hímzést tanuljon és ezen felül elsajátítsa a magyar asszony jellemző tulajdonságait, a jellembeli és lelki erőt, a jóságot és a hitbéli áhítatot.

Híres asszonya a XVI. századnak és korának legszebb asszonya, a „királyi hölgy”, akinek ragyogó szépségét és soha nem gyógyuló bánatát lantosok zengték: *Enyingi Török Bálintné, Pemflinger Kata*, a „keserves asszony.” Urát a török 1541-ben elvittette a konstantinápolyi Héttoronyba és örökre elszakította hitvesétől és gyermekeitől. A fiatal asszonynak ezentúl minden igyekezete férjének megszabadítására irányul. Királyokkal levelez ebben az ügyben és Ferdinánd király, Izabella királyasszony

után a lengyel királyhoz, sőt a francia királyhoz fordul ura megszabadítása ügyében, de hasztalan minden. Kilenc esztendei rabság után Konstantinápolyban pusztul el Török Bálint, az ország legelső hadvezére és legszebb férfja.

„ . . . Egy levelet néki ha megmutattak
 Hogy fogsága volna ő vitéz urának:
 Erő szakaszodik kezének, lábának,
 Földhöz üté magát, ott sokan sírának,
 Ígyen éjjel-nappal hallják kesergését
 Immár nem állítja világban élését . . .”

Három év múlva ő is követte urát a halálba Debrecenben és ott temetkezett a szerzetesek templomában.

Hány példája van az áldozatos hűségnek a hitvesi lemondásnak és a szenvedésektől megedzett akaraterő lelket emelő tetteinek, *Báthory István*, az ország nádora idegenből hozott feleséget, *Zsófia* lengyel hercegnőt, akit szintén a nagy Kanizsay Dorottya fogadott jegyese megbízásából és szolgáltatta ki lakodalmát. Báthory csakhamar meghalt és az özvegy magára maradt ebben a zavaros korban, 1535-ben. A hercegasszonynak azonban hamar akadt kérője, a legdaliásabb magyar huszárfőtisztek egyike, Pekry Lajos, korának legnagyobb vitéze és gavallérja. Egy elszólása Ferdinánd király ellen alig pár hónapi boldog házasság után börtönbe juttatja a férjet, aki Ferdinándot, a koldus királyt német tisztek előtt fitos Pelbártnak nevezte. Hasztalan vetették közbe érdekében magukat a legbefolyásosabb magyar és osztrák főurak, akik tudták, ki volt Pekry Lajos, hasztalan emel szót az országgyűlés, hét évig kellett szenvednie megsebesülve a börtönben, ahonét élőhalottul jött ki. Felesége már régen nem

volt életben, megtörte a Sok csalódás és Ferdinánd lelketlenül kegyetlen boszúja.

Egyike e kor legnemesebb főasszonyainak, Alsólindvai *Bánffy Kata*, asszony, Batthyány Ferenc horvát bán felesége; az ura okos és eszes ember, kitűnő hadvezér, ki már a mohácsi csatában is résztvett, egyike azoknak a keveseknek, akik onnét menekülve életüket mentették. Németujvár várában nagy udvaruk volt tele szolgáló nemes atyafiakkal, familiárisokkal, apródokkal és leánykákkal. Fenmaradt leveleiből a legnemesebb lelki jóság, műveltség, tiszta és szelíd örömben tükröző derült kedély árad elő. Gyermektelenek voltak és Bánffy Kata gyermek után való vágyát akképpen elégítette ki, hogy rokonainak, ismerőseinek gyermekeit vette magához, hogy azokból embert faragjon. Kitűnő gazdasszony hírében állt és mint orvosnak is neve terjedt. Legelső asszonya Dunántúlnak s az egész országnak is, kinek jóhíre-neve szájról-szájra járt a nemesi rend körében. Levelei ennek a kornak a legkitűnőbb forrásmunkái és mivelődésünk történetének megbecsülhetetlen adalékai.

A nagy Zrínyi Miklósnak, a szigeti hősnek hét leánya volt, mind a hét előkelő házasságot kötött. A legidősebb, *Ilona* asszony Országh Kristóf felesége, utóbb pedig Balassa Istvánné lett, de fiatalon elhalt; Margit Homonnai Drugeth Miklósnak lett a hitvесе, esküvőjüket a szigeti tragédia miatt csak három évvel később tartották meg. Példás és szép családi életet éltek, mígnem ura, a zempléni főispán török rabbá nem esett. A rabságból feleségének lankadatlan munkája szabadította meg. Ura ezután nem sokára meghalt és özvegyiségre hagyta három kis leányával. Rossz idők köszöntöttek Zrínyi Margitra a féktelen Drugeth ro-

konság között, de nem csüggedt, szembeszállt velük és végül is kiverekedte gyerekei jussát. Istenfélleme állt mellette hű kísérő gyanánt, nagylelkűségét, szelidséget magasztalják korának ránk maradt levelei. Több szegényházat alapított, az árvát, özvegyet pártul fogta. A szenvedéseket békességgel tűrte és erős hite megóttalmazta mégis minden veszélyben. A harmadik nővér Zrínyi Dorka Batthyány Boldizsárhoz, e kor nagyműveltségű tudósához és katonájához ment férjhez és boldog szeretetben éltek együtt.

De legérdekesebb a sorsa Zrínyi Katának, akit a híres Thurzó Ferenc volt nyitrai püspök vett el. Thurzó lemondott püspöki méltóságáról és megnősült a pápa engedelmével, hogy magvában szakadni készülő családját fentartsa. Első felesége korán elhalt és szeme a tizennégy éves Zrínyi Katán akadt meg, aki a németújvári Batthyány udvarban nevelkedett. Esküvőjük a katolikus vallás szerint folyt le, de később urával együtt áttér az új hitre. Házasséletük fellegetlen és Zrínyi Kata ragaszkodása a nagy korkülömbség ellenére is meghatóan nyilvánul meg urával szemben. Leveleiből egy végtelen gyöngéd lelkű asszony képe bontakozik elő, akit hite és vallásos lelke irányítanak minden cselekedetében. Házasságukat öt gyermekkel áldotta meg az ég, köztük volt Thurzó György is, a későbbi híres nádorispán. Retteg az uráért, aki, mint a magyar kamara elnöke, sokszor van távol a trencsényi várból. Türelmetlenül várja haza és stafétákat küld eléje mindenkor. Thurzó halála után a fiatal és délceg Forgách Imre felesége lett és boldog házasságukat csak a Thurzó rokonság szeretetlensége zavarta meg. Zrínyi Kata trencsényi, hricsói és árvai uradalmaiban sok lelkésziséget állított, isko-

lákat emelt és szegényházakat létesített. Gyöngéd lelkére és irgalmas szívére vall az a rendelet udvarbíráihoz, hogy a *jobbágyokon soha egy pénzt ne vegyenek törvény nélkül és ok nélkül bántalmazni ne merjék őket*. 1585-ben gyermeke születése oltotta ki nemes életét. Korának egyik legnagyobb jóltevője és a lutheránus hitnek egyik leglelkesebb hive és terjesztője volt.

A *Guthi Ország* lányokról is írva maradt ránk sok dicsőséges és szépséges hagyomány. Ország Ilona 31 éves korában halt meg 1568. évben és a fiatal özvegyasszonyról úgy emlékeznek, mint Pannónia nagyasszonyainak legfényesebb világosságáról. Húga, Borbála Török Ferencnek, néhai Enyingi Török Bálint fiának, a híres vitéznek volt a felesége. De ezt fiatal korában özvegyé tette, alig élt vele pár évet. Kár, mert a fiatal és vakmerő vitézt az „ország bástyájának” nevezték kortársai. Nyájas, szeretetreméltó bajtárs volt Török Ferenc és nagy udvart tartott a pápai várban. *Borbála* asszony derült, víg kedélye találkozott az urának ugyanily jellemével. A híres, neves Bornemissza Péter prédikátor az új hitre térítette őt is, melynek buzgó követője lett. Ura halála után Salm generális kezét fogadta el, akit a magyar rendek kívántak országos főkapitánynak, mert mint indigéna, teljesen magyarrá lett. Három év múlva itt is özvegyiségre jutott, mert Salm gróf hirtelen halt meg. Harmadik ura, Geszty Ferenc a legnagyobb magyar vitézek egyike, aki utóbb Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem fővezére lett. Oldalán Erdély országban fejezte be életét e kiváló magyar nagyasszony.

Egy harmadik Ország leány, *Magdolna*, Alsó-lindvai Bánffy István zalai főispán felesége, akinek

nagy munkaszeretete, áhítatos lelke, emberszeretete és könyörületessége szelvében ismeretes volt. Alsó-lindvai várában gyakran megfordulnak a Zrínyi-leányok, a szigeti hősnek gyermekei, Nádasdy Tamásné, a Batthyányak, Dunántúl legelőkelőbb családjai. Bánffy né jeles kertészete és ott termelt gyümölcssei országos hírré tettek szert» Udvarában több deákot tartott, hogy gyermekeit és a náluk nevelkedő atyafi gyermekeket neveljék. Idősebb fia, Miklós, a szigeti hősnek leányát, Orsolyát vette nőül. Kitűnő hirt volt jó izlésének, ruháit, hímzéseit sokszor kérték el példának, hogy lemintázzák. Ura halála után unokáiban telt minden öröme és azokat babusgatja. Csupa szívesség és jóság volt lényének az igazi lényege.

Ezek voltak az igazi magyar nagyasszonyok, példás élet, ragaszkodó hűség, derült életkedv sugarai áradnak szét a levéltárakban sárguló leveleikből, melyek gyönyörű magyar nyelve, közvetlen melegsége e nagy századnak nem utolsó érdeme marad. Elfogult és rosszakaratú történeti könyvekben a magyar jobbágyság keserves sorsáról olvashatunk. Ennek a jobbágyságnak nem volt olyan rossz dolga, mint a külföldieknek. Mennyi szívemességről olvashatunk magyar asszonyaink ránk hagyott leveleiben. Batthyány Ferenc bán felesége, *Suetkovics Kata* asszony, aki a takarékos asszonyok példaképe lehet, azt írja Batthyány Boldizsárnak 1570-ben, hogy Németújvárbán nagy a szükség: „mindennap itt az kapu előtt hol száz, hol másfélszáz, hol ötven nyomorultak megállanak, akiket táplálnunk kellene. Azért kigyelmed segítsen hozzá, hogy szegények ne haljanak éhségnek miatta”. Nem enged kivinni birtokáról egy köből gabonát sem, hogy a szegényei ne éhezzenek. „Legyen jó

szószóló a szegénység mellett — írja ugyanannak öt évvel később — mert látja kegyelmed, hogy egy falat kenyert sincsen szegényeknek, éhen halnak. A rovást is halasztani kell ilyen szűk időben”. Ilyen volt minden magyar főasszony, irgalmas szívű és a szegények gyámolítója.

De akadt köztük olyan is, aki a sarkára mert állani még a királlyal szemben is. Nádasdy Kristóf özvegye Devecseri és Kaboldi *Choron Margit* báróné bátor szívvel intézte dolgait és keményen bánt el ellenségeivel. *Pongrácz* Benedeket egyszerűen elfogatta és börtönbe záratta. Akkoriban a hatalmaskodást keményen büntették. *Choron Margit*nak aligha igaza nem volt, hogy ezt meg mert tenni. Mikor a király (Rudolf) parancsot küldött neki *Pongrácz* elbocsátására, azt felelte: „eféle királyi pecsétes parancsokat Bécsben egy forintjával lehet venni”. Később csaknem így is lett. Rudolf háromszor irt rá, míg végre teljesítette a királyi rendeletet. Gyöngéd lelkére vall ura iránt érzett rendkívül meleg szeretete, akit Bécsben a király orvosaival kúraltat. Meleg barátságban élt Nádasdy Tamásné *Kanizsay Orsolyával*, aki pedig az ország első asszonya volt és szerencsésnek érezhette magát az, akit barátságával megajándékozott.

Az özvegy nádorispánnénak, *Kanizsay Orsolyának* a fia *Nádasdy Ferenc*, a hosszú török háborúból ismert „fekete bég”. Ennek felesége a később szomorú hírre vergődött *Báthory Erzsébet*, a csejtei várúrnő, akivel boldog házasságot éltek, Feltehető, hogy ez az asszony férje halála után megzavarodott elméjében és úgy követte el kegyetlen tetteit örült elmével. Életében ennek nem találni nyomát, míg házasságát él *Nádasdyval*.

A hanyatló század végén kitört a hosszú török

háború. A szünetlen harcokban hanyatlásnak indulnak a régi jó erkölcsök is. Az emberek lelkei mindenkor koruk eseményeinek vetületei. A bécsi udvar igazságtalanságai is tápot adnak a jogbizonytalanság terjedésének. Rudolf király elvonul Prágába és egyre lobbán hatalmába keríti a csendes örület, mely később már dühöngéssé fokozódik. Azok között a gazságok között, melyeket nevében elkövettek, talán a **szegény Homonnai Drugeth Györgyné** és gyermekeinek esete a legjellemzőbb a korra, a bécsi udvarra és arra a jellemtelen népre, mely annak ártatlanok véréen szerzett kegyeiben sütkérezett.

Dóczy Fruzsina, Nagylucsi Dóczy Gábor leánya korának leghíresebb szépsége, nagy műveltségű főasszonyunk, Homonnai Drugeth György felesége lett, akiben a Drugethek erőszakos vére lobogott. Ezen féltékeny természetében egy nemes vendégét kastélya emeleti ablakából vetett ki, hogy az halálra zúzódt. Apját megostromolta Terebes várában fegyvereseivel és fegyvert vont saját apja ellen. Fiatalon halt el, hogy beteljesedjék rajta a negyedik parancsolat törvénye. A magára hagyott özvegynek nem lévén támasza, a gonosz szomszédok és irigyek jószágait kezdték foglalgatni és mindenében károsítani. Jószágait ellenségnél is vakmerőbben pusztították. Az özvegy úrnő távol volt, Pozsonyban időzött fiával együtt, amikor udvarbírája a jobbagyokat felfegyverezte és a két gonosz szomszédra törve, azokat megfenyítette.

Rudolf király megindította a hatalmaskodási pert az özvegy és kiskorú gyermeke ellen. A jószágkobzások napirenden voltak akkor, az udvari kamarának mindig pénzre volt szüksége, ha nem volt, akkor kifosztott egy-egy magyar főurat. A király rendkívüli törvényszék elé utalta az ügyet és

az a kalocsai érsek elnöklete alatt fej és jószágvesztésre ítélte a kiskorú Drugeth Györgyöt. Ez Pozsonyban tartózkodott és lóháton futott Lengyelországba édesanyjához, aki akkor már egy lengyel vitéznek lett a felesége és Lengyelország állampolgára. Erre a hallatlan igazságtalanságra az országgyűlés is felzúdult, de Rudolfnak ez is mindegy volt. Eközben az eljárást Dóczy Fruzsina ellen is megindította, mert kopói azt jelentették, hogy a Drugeth kincsekkel menekült ki Lengyelországba és kiadástát kérte a lengyel királytól vagyonával együtt. III. Zsigmond lengyel király erre kitérő választ acjott. Időközben a Homonnai Drugeth család ellenségei összevesztek és leleplezték gonosz összeesküvésüket. Majd az egész ország sikra szállt a fiatal Homonnai Drugeth György és anyja érdekében. Végre a király és az udvari kamara engedett, de a fiatal Homonnainak terebesi uradalmáról teljesen le kellett mondanania, a nyevickei uradalomért pedig 100000 tallért fizetnie s ekképpen saját birtokát újból megvásárolnia.

Míg így a fiú megmenekült a fejvesztéstől, melyre ártatlanul ítélték el, az anya Lengyelországban belső zavarok alatt minden jószágát elvesztette, koldusbotra jutott. De fiának végre is sikerült az anyát is megmentenie, mert bebizonyítottál hogy semmije sincsen. Csak ezért szűnt meg ok nélkülváló üldöztetése. A fiatal Homonnai Drugeth György nagy méltóságokra emelkedett, mert főispánból országbíróvá lett és tiszteit kitünően viselte. Az első főúr volt, akit *Pázmány Péter* visszatérített a katolikus vallásra. Felesége Nádasdy Katalin, Nádasdy Ferenc és a híres Báthory Erzsébet leánya volt, akivel boldogan élt 1620-ban bekövetkezett haláláig.

A hanyatló korral a nemzeti érzés is hanyatlásnak indult. A bécsi királyok a lelkiismereti szabadság ellen indítottak küzdelmet, amely újabb felkelésekre vezetett. Bocskai az udvari pártnak volt egyik leghívebb embere, de belekényszerítették a felkelésbe, mikor birtokaira törtek. Illésházy István, az ország leggazdagabb főura sem került el birtokainak elkobzását; nem is csoda, ha az elégületlenség gyorsan terjedt és Bocskai, Bethlen harcai a vallásszabadságért sikerrel jártak.

A XVII. század nagy asszonyai közt kétségtelesenül *Batthyány Ferencné — Lobkovitz Poppel Éva* áll a legelső sorban. Prágából származott hozzánk, de magyar vér folyt ereiben, mert unokája volt a hatalmas Széchy Margitnak, az ország leggazdagabb asszonyának, elsőben Salm, — utóbb Ab Archo gróf feleségének. Így a Lobkovitz-Poppel család rokonságban volt a leghíresebb magyar főúri családokkal, akiknél gyakran tartózkodtak. A kis Poppel Éva is a Batthyányak németújvári udvarában tölti a nyarakat és itt Zrínyi Dorka, Batthyány Boldizsár özvegyének a szívesen látott vendége.

Batthyány Ferenc már híres magyar kapitány akkor, amikor a nála sokkal fiatalabb Poppel Évát megszerette és hosszú udvarlás után feleségül is vette. Mátkasága alatt állandóan a török ellen kellett harcolnia a jeles hadvezérnek. Az esküvő 1607. évben folyt le Dobra várában. A fiatal asszony — mondanunk se kell — teljesen magyarrá lett. A Batthyányak jó feleségtartók hírében álltak és példás családi életet éltek. Batthyány Ferenc házassága is a legszebbek egyike és igaz gyönyörűsége talált benne mind a kettő. Poppel Éva rendkívül eszes nő, urához ragaszkodott, annak a gondolatát is eltanulta, de ura halálig szerelmes vőlegényként

viselkedett asszonyával szemben, akinek vőlegény korában igazán írta: „Ne véld azt, hogy én valakit te kívüled szeretnék, mert csak te vagy az én szívbéli eleven szememnek egyetlenegy gyűjtője. Tiéd azért mind fejem, lölköm, életem; soha semmiféle dolog az te szerelmedtől el nem szakaszthatja.”

Lobkovitz-Poppel Éva fiatalon özvegyül. 1625-ben vesztí el szerelmes urát, akit holtáig meggyászolt. Ezután nem is volt boldog. Fia, Ádám sokat keserítette, csak leánya, Csáky Lászlóné és kedves veje feledtette el vele a méltatlan sorsot, melyet fia neki szánt. Hogy milyen magyarrá lett Poppel Éva, annak egyedüli bizonyossága az, hogy a korán árvaságra jutott Zrínyi fiukat, Miklóst, a lánglelkű költőt és hadvezért és Pétert, a szabadsághóst az ő udvara nevelte.

Türelmes, szelíd lelkű asszony volt és protestáns hitéhez híven ragaszkodó. Veje is, fia is szívesen térítgették és papokat küldtek hozzá, de Batthyányné állhatatos maradt. A Bethlen Gábor-féle hadjárat alatt (a harmincéves háborúban) ennek pártjára állott, tárgyalt is vele és úgy Bethlennel, mint Rákóczi Györggyel levelezésben is állott. Lelkében a jóság volt az uralkodó jellemvonás és abban semmiféle gyűlöletnek helyet nem adott. Népszerűség és közszeretet dolgában versenyezhet Nádasdy Tamásné — Kanizsay Orsolyával. E nemes és kiváló nagyasszony 1640-ben halt meg igaz gyászára egész nemzetének.

E század másik legkiválóbb asszonya Csáky Istvánné *Wesselényi Anna*, aki igen korán özvegységre jutott, alig huszonegy éves korában, de urát holtáig gyászolta. Leveleit Árva Wesselényi Anna néven írja alá, Ezekből a levelekből nagy lélekre

kell következtetnünk. Annyi bizonyos, hogy eszményi gondolkodású és az élet hiúságaival leszámolt asszony írta azokat. Minden vigasza a vallás, amely megvédi őt minden gonoszság ellen és vigaszt nyújt számára a megpróbáltatások nagy napjaiban. Mert ezekből is bővesen jutott ki részére.

Két fia közül Csáky István Erdély történetében játszik nagyobb szerepet. Ott Bethlen halála után a fejedelemségre lett volna kilátása, de közismert viszonya Brandenburgi Katalinnal, Bethlen Gábor feleségével mindennek véget vetett. Sok szenvedés és megaláztatás érte anyját ezek miatt, de fiára sohasem vetett követ. Leánya a pozsonyi Klára-rendi apácák klostromában élt. Fia miatt birtokainak javarészét elvesztette. A sok csapást páratlan nyugalommal tűrte; a kimondhatatlan áhítat és a munka feledtették vele a világ minden rosszaságát. Ha maga nem lehet boldog, másokat boldogít és ez a gyöngédség lelkének legfényesebb tulajdona.

Meleg barátság fűzi Batthyányné Poppel Évához és a másik hatalmas főasszonyhoz, Nyáry Krisztinához, Eszterházy Miklós nádor feleségéhez.

Bedegi *Nyáry Krisztina* korának egyik legmiveltebb asszonya. Még nem volt húszéves, mikor özvegyiségre jutott. Az ország legdélcegebb, legeszebb és leggazdagabb gavallérja, *Thurzó Imre* kérte meg kezét, de már huszonhároméves korában váratlan elhunyt ez a fiatal, de a legnagyobb feladatokra is méltó férfiú az ország nagy kárára. Ekkor kérte meg kezét Eszterházy Miklós, a nagy nádor.

Nyáry Krisztina a protestáns hitben nevelkedett, de saját vallomása szerint szíve szerint mindig igaz pópista volt és második férje oldalán erre a

vallásra is tért át. Vallásos lelkének meleg vonzalma fordult Batthyányné Poppel Éva és Árva Wesselényi Anna felé, akikkel sűrűen levelezett és stirűen van együtt. Dolgos, munkaszerető főasszony és a szegénységnek szíve szerint jóakarója.

Ugyanebben a korban Erdélyben is szakadatlan sora tűnik fel a kiváló asszonyoknak; hogy a legnagyobbal kezdjük: *Lorántffy Zsuzsanna* halhatatlan nevét említjük. Ez a kiváló asszony első Rákóczi György fejedelemnek volt a hitvese. Sárospataki várában nagyszerű építéseket vitt véghez, de sokkal nagyobb cselekedete a sárospataki főiskola felkarolása, amely nemzeti művelődésünk szakadatlan folyamatának ezóta vált méltán megbecsült tényezőjévé. *Lorántffy Zsuzsanna* hívja meg ide *Comenius Ámost*, a nemzetek tanítóját, aki Sárospatakon több munkáját nyomatta ki. Íróknak, prédikátoroknak, tanítóknak volt ez a nagyasszony bőkezű patronája. Maga is foglalkozott irodalommal és Gyulafehérvárt jelent meg bibliai tárgyú könyve: *Mózes és a Próféták*.

Költők képzeletének sokáig volt foglalkoztatója a híres *murányi Vénusz*, Széchy Mária. Elsősorban Iktári Bethlen Istvánnak lett a felesége és annak elhunytá után Rozsályi Kun Istvánnak, a jeles vitéznek nyújtotta kezét. A harmadik házassága hőskölteményben, lírában, drámában már sokszorosan megénekelt témája lett a magyar költőknek. *Wesselényi Ferenc*, a császár főkapitánya Murány várával annak úrnője kezét is elnyerte.

Nagyszerű magyar leveleket hagytak az utókorra az említetteken kívül Illésházy Istvánné *Pálffy Kata*, *Bethlen Károlyi Zsuzsanna*, Teleki Lászlóné *Bornemisza Anna*, Erdély nagy diplomatájának, Teleki Mihálynak édesanyja, Kemény

Jánosnak, a boldogtalan erdélyi fejedelemnek felesége, *Lónyay Anna* és akit elsőhelyen kellett volna említenünk: Apaffy Mihályné *Bornemisza Anna*, a fejedelem erélyes felesége, aki lágy akaratú urának a politikában is erős támasztéka.

A zavaros XVII. század alkonyán megjelenik a dicsőséges asszony, *Zrínyi Ilona*, a kuruc királynak, Thököli Imrének felesége. Lánglelke a Zrínyiek hazaszeretetének minden rajongását hordozta magában úgy a dicsőségben, mint keserű számkivetésében és szomorú halálában. Édes anyja volt a nagyságos vezérlő fejedelemnek, Rákóczi Ferencnek, aki mostoha apja után kezébe vette a magyar szabadság zászlóját, mert felszakadoztak a magyar sebek, amelyeket a bécsi udvar és címere, a kétfejű sas szörnyű ragadozó karmai téptek a nemzet húsában, vérében. A dicsőséges asszony is, az édesanya, a fiú is számkivetésben fejezik be boldogtalan életüket és csak a halálban egyesülnek, mindkettőt Galatában temetik, idegen földbe, hogy egykor visszahozza őket haló poraikban egy nemzet kegyeletes érzéseinek túlradó manifesztációja. Mintha a mi szabadsághőseink sorsa a számkivetés lenne, úgy újul meg ez újfent történelmünk folyamán.

A szatmári békekötés után csend borul a nemzetre, de nem a béke csendje ez, hanem a vérveszteségé. Beérkeztünk a nemzeti ellenkor századába, a sírvavigadás meddő éveikhez, amelyben alkotmányunk ellen már nem nyílt támadások újulnak meg, de inkább a bécsi udvari körök ellenállásába ütköznek az alkotmányos törekvések, hogy kicsúcsosodjanak a beolvasztás vakmerő kísérletében a kalapos király alatt. Ebben a században alig van országgyűlés, az adókat a kormányzék-

kek vetik ki, a katonát ezek toborozzák a magyarnak csak harmadrangú szerepe jut az ország kormányzásában.

De van cifra, gazdag és *spanyol etikettbe* merevedő udvari élet Bécsben és a szép királyasszony környezetében sűtkérezik a főurak serege, tudva azt, hogy a királyi kegy napsugara csak onnét ragyoghat reá. És megindul az udvari cselszövés és szálai a nagy császárné kezeihez vezetnek, akinek daliás magyar testőrök őrzik minden lépését. Házasságokat kötnek, eljegyzéseket szőnek az udvar hölgyei és a királyasszony, akinek ez kedves mellékfoglalkozása az államügyek mellett. De ezek a házasságok a magyar főnemességet az osztrák nemességhez fűzik láthatatlan, de politikai célú szálakkal. És a nemzet csak a század legvégén ébred eszméletre, akkor látja, mi folyik itten. Megszólalnak a magyar testőrök és fellépésük nyomán fellendül a magyar irodalmi élet. Második József halála után pedig elemi erővel tör fel a nemzet ébredése, hogy az első országgyűlésen a dinasztia fülébe harsogja: *ezt a nemzetet nem szabad törvényei és alkotmánya ellenére kormányozni!* S a század végén új melódia hallatszik, mely áttör a Rajnán és betör a Duna mentén ide is, a *Marseillaise* dallama. A föld ágyúlövésektől dübörög és a saint-cyri iskolából már kilépett a kis korzikai hadnagy, aki kis idő múlva fél Európa ura lesz.

Ennek a szomorú századnak, amilyen sivár a politikai története, olyan a társadalmi élete is. Hová lettek a magyarság és az emberiség iskolái, ahol magyar nagyasszonyaink éltek? Átadták azokat az enyészetnek és a puskaapor szétrobbantotta az öles várfalakat. A magyar középosztály kúriáin húzódik

meg és csak a szomszédaival érintkezik, még a vármegye az egyetlen kapcsolat. A főnemesség már kivetkőzik nemzeti erkölcséből, a magyar nép, a jobbagság még csak álmodik, de nem válik erejéhez mért méltó tényezővé. A bus magyarok nagyokat vigadnak, ha a cigány elhúzza neki a *Cinka Panna* kesergőjét és a *Béri Balog Ádám* nótáját, mikor azt nem hallják meg avatatlan fülek. Az asszony nép a pietizmus karjaiba veti magát. Nyílt vallásüldözés nincsen, de a szabad vallásgyakorlat mégis tilos a protestánsoknak, de titkon, meghúzódva, feltűnést kerülve mégis felhangzik a zsoltár és az Úr dicsérete.

Azért ebben a sivár korban is termel ki a nemzet szenvedése magából igazgyöngyöket. *Koháry Judit*, a híres főúri család sarja, Barkóczy György főispánnak a hitvese. Nőtestvére a jónevű költőnek és tábornagnak, valamint országbírónak, gróf Koháry Istvánnak. Az ura főispán a király hűségén, sőt Thököly ellen harcol. De a felesége magyar lélek, sőt kuruc, aki hazájáért és nemzetéért mondja el mindennapi imádságát. Meleg szíve tárva nyitva áll a szenvedők baja előtt és siet azoknak a segítségére. Ennek a kornak nem volt nálánál nagyobb asszonya. Mély vallásossága, a kornak divatos pietizmusától idegen, mert önmagából fakad és táplálkozik. Ez a hit maga a türelem példaképe és forrása a szeretet.

Urának halála után Árva Koháry Juditnak nevezi és írja magát. A grófi címet nem használja. Ura Thököly fogságából nehezen szabadult és ott sokáig szenvedett. Koháry Judit azonban ura halála után, Rákóczi szabadságharcában a fejedelemnek lesz tántoríthatatlan híve. Sok csapást és szenvedést ért meg. A kuruc háborúban elpusz-

tulnak a birtokai, pedig a veje hatalmas, nagy ur, *Károlyi Sándor*, a fejedelem generálisa. Sokat betegeskedett és élete alkonyóráin szeme világa is elveszett. De nem élt hiába: felnevelte a század másik legnagyobb asszonyát, Szálai *Barkóczy Krisztinát*, aki méltó volt édesanyjához és annak minden erényét örökölte. Gyermekét arra oktatja, hogy maradjanak meg nemzetük magyarságában, magyar ruhájukban magyar lélek lakozzék. „Talán ha magyar köntösben jár és magyar emberséget tanul, megélhet!”

A föld népe nem vetett és nem aratott e nehéz zivataros időkben és a jobbágyság mondhatlan szűk viszonyok közé jutott. Koháry Judit és leánya Károlyi Sándorné a szegénységet segítik, amelyről azt írják, hogy szörnyen megbúsult. A majtényi fegyverletétel után a fejedelem is Lengyelországba, majd onnan tovább bujdosik. Utolsó útján Munkács váráig kíséri Koháry Judit és leánya, Károlyiné. Mikor pár év múlva *Savoy ai Jenő*, a nagy hadvezér és Magyarország nagy ellensége megkezdte a török elleni diadalmas hadjáratot és megveri Európa beteg emberét, Koháryné nyomorúságát ez is sok bajjal tetézi. De ekkor is a szegény jobbágy szörnyű gondja nyomja és aggasztja jóságos lelkét. A szegénységnek sem kenyere, se bora, sem szalonája s télre jön a kvártély (katonabeszállásolás), rajta a rettentő adó . . . Sír, rí a szegény ember mindenfelé.

Ezer baj közt vergődik, de lelkét mégis a szegény jobbágyság terhe nyomja, melyen nem képes segíteni. 1717-ben a tatár betörés elől kénytelen menekülni. A következő évben örök álomra hajtja fáradt fejét Bereg- és Ugocsamegyék e nagy jóitévője és a szegénység istápjja.

Leánya Barkóczi Krisztina is a krisztusi alázat érzésében növekedett nagyra és nagygyá. Megmaradt mindvégig magyarnak és nem volt hatalom, hogy Bécsbe vitte volna, ahol urának, a szatmári békekötés után nagy és magas méltóságokra emelkedett Károlyi Sándornak sokszor kellett megfordulnia. Barkóczi Krisztina azt felelte hívogató urának leveleire, hogy nem megy oda csúfnak idegenek közé, akiknek nyelvét sem érti. Anyjával együtt szorgalmas olvasói a gyéren ugyan, de mégis már megjelenő magyar könyveknek, urának is küldözi a könyveket a táborba és a szegény írókat segíti könyvük kinyomatásához.

Barkóczi Krisztina egyszerűen élt Károlyban, akár a köznemes asszonyok. Megvetette az idegen módit és divatot, ellensége volt a főurak okatlan költekezésének, akik magyarországi jövedelmüket ekkor már külföldre viszik eltékozolni. Nem ismerte a gögöt és egyszerűen élt családjának, háztartásának és hatalmas birtokain kitűnően gazdálkodott. Minden levele az igazi gyöngédségnek, a finom léleknek valódi tükre.

Ennek a két nagyasszonyunknak nem voltak ellenségei, csak tisztelői és jóakarói, mert tiszta életük, könyörületes szívük ismeretes volt a magyarság előtt. Áldozatos életük példaképül szolgálhat a magyar asszonyok számára.

A nemzeti hanyatlás e szomorú korában öröme gerjeszt bennünket egy Bessenyei Zsigmondné *Leövey Klára* nagy alakja, kuruc ezredes ura sorsának hűségese osztálytársáé, megragadja szívünket *Orczy Zsuzsanna* sorsa, akinek könnyelmű ura, *Amadé László* báró, a költő világfi búsította meg életét. De már élnek azok az anyák, akik a felvilágosodás dübörgő léptekkel közelgő századá-

nak nevelik leánygyermeküket. Ismeretlen udvarházakban nagy érzések szunnyadoznak, hogy évtizedek múlva szárnyat bontsanak.

A francia forradalom zaja lassanként elül, a budai vérmezőn lehull a szabadságról álmodók feje, de a magyar irodalom már szárnyat bontott és a rabságából szabadult széphalmi remete már írja leveleit. új kornak új szelleme költözik be a maradi nemesi kúriákba és a divatossá lett emlékönyvek megtelnek költői sorokkal. Naivitások ezek, de csalhatatlan előfutárai a nemzet művelődésnek, az almanachok és aurórák kétségtelen jelei az ébredő nemzeti léleknek. A nagy ébresztő, Vörösmarty is hallatja hatalmas szavát és Pesten, a nádor, a dicső emlékű József királyi herceg udvarában ott él *Teleki Lászlóné* grófné, *Mészáros Johanna* bárónő, a magyar nőmozgalom első úttörője, a pesti jótékony nőegylet első elnöke. Egy másik lelkes magyar hölgy, *Brunswick Teréz* pedig 1828-ban felállítja Budán az első kiseddóvót „angyalkert” elnevezés alatt. Pestalozzi barátnője is az úttörők fáradtságos és dicsőséges munkáját végezte. Megnyílik az első pesti szalon gróf *Beleznay Miklósné* vendégszerető házában a múlt század első évtizedeiben egybegyűjtve a társadalom, irodalom és művészet jeleseit. Ez is az úttörők hivatását végezte.

A magyar nemzeti színészet hőskorát éli ezekben az években, a pesti *rondellát* felváltja a *Nemzeti Színház*, melyet 1825-ben nyitottak meg *Vörösmarty Árpád* ébredésével. Itt találtak otthon a magyar színművészet ragyogó csillagai; Lendvayné *Fáncsy Ilka*, *Munkácsy Flóra*, *Szathmáryné*, a nagy magyar komika, *Bulyovszky Lilla*, a társadalmi színművek kitűnő hősnője, Jókai Mórné

Laborfalvi Róza a nagy tragika, az első magyar opera nagynevű énekesnői: *Hollósy Kornélia* és *Schodelné* és a magyar népszínmű egyik legnagyobb színésznője Hegedűsné, hogy helyet adjanak a fényes nevű utódoknak: *Jászai Marinkának*, a legnagyobb tragikának, *Blahánénak*, a magyar népszínmű diadalmas hősnőjének és a nemzet csalógányának, a legnagyobbaknak, akik valaha színpadon mozogtak.

Közben a nemzet önvédelmi harcba volt kénytelen bocsátkozni az ausztriai ház esküszegő királya ellen és az alkotmánytalan Ferenc József császárral, aki a nemzet alkotmányát húsz évig nem állította vissza. Csak jobb szelleme, a magyar nemzetet megértő nagy lelkű hitvese, *Erzsébet* téríti a helyes útra. Az alkotmányos élet megindulása után hatalmas lendületet vesz a magyar társadalom élete minden téren. A politikai menekülteket rejtegető *Teleki Blanka* ötévi fegyházat szenved, ahonnan szabadulva megindítja a magyar nőnevelés ügyét. A Teleki család a zászlót viszi ezen a téren amagyar nemzet női tábora előtt. *Teleki Emma*, *De Gerando Ágostonné*, *Brunswick Teréz unokahúga* 1872-ben a pesti Nőegylet kézimunka tanintézetében tanít; leánya De Gerando Antonina pedig 1880-ban a kolozsvári felsőleányiskola élére kerül, melyet az ország első tanintézetévé fejleszt. Mindez azonban tetőzését éri el *Veres Pálné—Beniczky Hermin* működésében, aki a nőnevelés rendszeres tervét kidolgozza és megalapítója lesz **az Országos Nőképző Egyesületnek és tanintézetének**, amelyből kifejlődik az első magyar leánygimnázium. Az új egyesület 1867-ben alakul meg és Farádi Veres Pálné 1895-ig áll élén 80 éves korában bekövetkezett haláláig. Veres

Pálné művét leánya *Rudnay Józsefné* folytatta és fejezte be.

Megalakul a *Mária Dorottya Egyesület* is, mely a művelődésnek szintén egyik zászlóhordozója lett. Századok mulasztását pótolta pár évtized alatt a kultúrzsomjas nemzet, amely ma a nyugati kultur-államok szintjére emelte nőképzését.

A magyar nőmozgalom nem marad elszigetelten, hanem az tért hódít már korán a városokban, hogy a jótékonyság oltárain áldozzon és hogy működésével egyúttal a nemzeti művelődésnek álljon szolgálatába; az ország városaiban és nagyobb közseégeiben polgári leányiskolák nyílnak egymás után, majd leánygimnáziumok és a küzdelem koronázásául megnyílik a magyar nők előtt is az egyetem, hogy ez a férfi nemmel való egyenjogúságát tanúsítsa.

Az intenzívebb oktatás már a népiskolákban is útravalót nyújt az életbe a magyar nőnek. Sok mai közép-európai állam van e téren hátrább nemzetünkénél. A nő előtt nincs sorompó, szabad minden életpálya. Irodalom és művészet, lateiner és más kenyérkereső pályákon a nők is boldogulhatnak, amit — sajnos — az elszakított magyar kisebbségek ma nélkülözni kénytelenek. De csüggedni nem szabad, hanem felemelt homlokkal kell dolgozni, tűrni és várni, a szebb magyar jövődőt.

Bemutattuk a magyar nőt a társadalmi élet fejlődésének vonalán és vázoltuk szerepét történelmünkben. Ezzel kapcsolatban és ennek kiegészítésül nem lesz talán érdektelen vázolni azt a művelődési folyamatot, mely a magyar nőnek nemzeti irodalmunk nagy művének kiépítésében feladatult jutott, közvetlenül és közvetve az által, hogy magyar írókat, költőket, tudósokat munkájukban támogattak, vagy arra lelkesítő ösztönzést adtak.

Régi kódexeink a magyar nyelvemlékek között megőrizték *Ráskai Lea* Domonkos rendjebéli apácának munkáját, melyet Budán a Nyulak szigetén szerzett Boldog Margit királykisasszony életéről 1510. évben. Az érsekújvári kódex *Sövényházi Márta* apáca munkáját hagyta írva reánk, a *Cseh* kódex pedig Kinizsi Pálné *Magyar Benigna* imádságos könyvét az 1515. esztendőből. Irodalmunk megőrizte Árpádházi Szent Kinga királyleány csodálatos és boldog élettörténetét. Ráskai Lea gyönyörű legendáját egy Beöthy Zsolt vette lantjára halhatatlan emléket állítva a magyar főnemes leány és az első magyar író nő nagy emlékének.

Már szóltunk özvegy Perényi Gáborné Fransepán Katalinról, aki a XVI. század elején kinyomatta Szent Pál leveleit (1533) az első magyar nyomdai terméket, hogy nyomon kövesse annyi más. Megjelennek az irodalom és tudomány pártoló magyar nagyasszonyok, élükön Lorántffy Zsuzsannával, aki maga is írt könyvet. Sok vallásos irat és könyv lát napvilágot lelkes főasszonyaink támogatásával.

Majd megjelenik az első költőnő gróf Pekry Lőrincné *Petrőczy Kata* bárónő (1698—1708) a XVII. század halk szavú lírikusa és benne tetőzik ennek a századnak gyönyörűen induló lírája, amelynek Balassi Bálint oly változatos hangjait ütötte meg, a nagy költő csapongva száll hitvesétől, *Dobó Krisztinától* a szép *Losonczy Anna* megsiratott emlékével a bűnös szerelem lép virágaira.

A nemzetietlen korban a XVIII. századnak csak a végén, a nemzeti lélek ébredése idején bukannak fel költői lelkek, hogy részt kérjenek a nemzeti irodalom úttörő munkájából. A komáromi *Fábián Julianna* egyszerű sorsa ellenére is —

szerény csizmadia mester felesége — korának híres költőjével gróf *Gvadányi Józseffel* barátkozik és verses levelezést folytat. Ennek a Fábián Juliannának a varróiskolában találkozik a boldogtalan szerelem lángszavú költője, Csokonai *Vitéz Mihály* Komáromban Lillájával, *Vajda Júliával*, hogy mindjárt örökre el is válják tőle és a tihanyi ekhón mondja el szívének fájdalmas panaszát a holdnak halvány fényén, hol „jajgat és sir elpusztult reményén egy magányos árva szív”.

A sort azután számosan követik. *Kazinczy Klára*, a jeles Palóczy Horváth Ádám költőnek harmadik felesége, Újfalvi Krisztina, a tehetséges *Dukai Takács Judit* (Malvina), aki ébresztő verseivel hatott nemzetére és a keszthelyi helikoni ünnepeknek volt többször diadalmas pályakoszorús költőnöje, *Molnár Borbála*, aki szintén Gvadányi lovasgenerálissal levelezget és annak buzdítására forgatja a tollat, a korán elfeledett *Takács Teréz* és annyi más.

Pesten ügyvédkedik a múlt század elején a fiatal *Kármán József*, gróf Ráday Pál ügyvédje, hogy Fanni hagyományaival hozza lázba a női érzéseket és problémát hagyjon az utókorra, ki is volt az a Fanny, élő személy-e, *Markovicsné* vagy más? Egy magyar hölgy, *Lemouton Emilia* már Petőfi előtt Shakespeare magyar fordításával kísérletezik, bár nem képes visszaadni annak erejét és zsenijét.

A század elején már élnek a nagy magyar nők, akik költőinket ihlették és irodalmunk egére annyi fényességet gyűjtöttek. Kisfaludy Sándor boldog szerelemben egyesül *Szegedy Rózával*, de Berzsenyi Dániel nem érheti el lelkének célját és nem veheti el *Perlaky Juditot*, a nemesdömölki szegény evangélikus pap leányát. Vörösmarty Mihály *Csa-*

jághy Laura távolban merengő szemeiben találja meg élete napját, feledve a Perczel házat, de első szerelmének titkát, *Perczel Etelkát* mélyen szívébe zárja. Kazinczy Ferenc nyugtalan hányódó élete révbe jut Török Sophie grófné oldalán, él és lelkesít minden idők legnagyobb szónokának, Kossuth Lajosnak felesége, *Meszlényi Terézia*, hogy elkísérje urát minden poklon keresztül a számkivetésbe is; Jósika Miklóst a finom lelkű és tollú *Podmaniczky Julia* keze boldogítja, Tompa Mihály a csendes áhítat és a tiszta örömök költője *Zsoldos Emíliaja* mellett találja meg boldogságát és nászra indul a feleségek felesége is, *Szendrey Julia* a szülői tilalom *ellenére* a nemzet lánglelkű lírikusával, hogy később csakugyan eldobja az özvegyi fátyolt, melyet soha nem akaszthatott ismeretlen sírjának meg nem ácsolt fejfájára. Ercsey Julia is megosztja Arany Jánossal az egyszerű sorsot, hogy végig kísérje a későbbi életszakasz diadalmas állomásain.

Ásvai *Jókai Józsefné* Pulay Mária nemzetes asszony pedig Komáromban életet ad a legnagyobb magyar mesemondónak, Jókai Mórnak, akiből prókátort szeretne faragni, nem pedig író és ki-tagadja lelkéből lelkedzett gyermekét, mikor megtudja, hogy egy teátristánét vett el feleségül, akivel aztán mégis szépen megbékül, meglátva annak ragyogó asszonyi kvalitásait. Egy német asszonyt Budán, aki egy szót sem tudott soha magyarul, de szívében, lelkében mégis magyarrá lett, magyar-nak nevei *Toldy Ferencet*, a magyar irodalomtörténet atyját, így alakítja át a magyar föld Schedelné Thallner Jozefát.

A legmonumentálisabb magyar drámai költemény szerzője, Madách Imre, börtönben ül, mialatt felesége Fráter Erzsébet boldogtalanná teszi a jó

férjet és apát és megmérgezi saját életét, hogy azt durva kórházi ágyon fejezze be.

Hatalmas lendületet vett nemzeti irodalmunk a hetvenes évektől kezdve sok jeles írónőt mondhat magáénak; a régiek: Emília, *Vachott Sándorné*, *Kisfaludy Atala* és számosan a divatlapok — az így nevezett szépirodalmi lapokban — hasábjairól lettek ismertekké. De a *Hölgyfutárnak* és társainak még az emléke is elmosódik, hogy helyet adjon az irodalom újabb és fejlettebb hajtásainak, így tűnik fel az újabb magyar irodalom terén *Beniczkyné-Bajza Lenke*, akinek regényei hosszú időn keresztül kedvelt olvasmányai voltak eleven meseszövésiüknél fogva a magyar nőnek, bár túlzásba vitt romantikájával sokan nem értettek egyet (megh. 1905.), *Gyarmathy Zsigáné*, a Petőfi Társaság tagja, kitűnő regényíró, kinek műveit éles megfigyelő és jellemző tehetség szövi át. Gyarmathyné egyébként a kalotaszegi varrottas világhírűvé tételével is hervadhatatlan érdemeket szerzett (megh. 1918.), *Wohl Stefánia* négy nyelven írt szellemes csevegéseket, tárcákat és regényeket testvérével *Júliával* együtt; irodalmi szalonjuk volt Budapesten a nyolcvanas években, melyet politikusok, írók és művészek látogattak (megh. 1889. és 1901.), *Büttner Julia* és *Lina*, az első finom hangulatú elbeszéléseivel, nővére ifjúsági irataival és elbeszéléseivel tűntek fel, *Czöbel Minka* 1890. óta több verskötetet adott ki és a korán elhalt Justh Zsigmonddal egy időben tűnik fel, *Ritoók Emma* az első magyar bölcselődoktor regényei, elbeszélései és esztétikai dolgozatai méltán keltettek nagy feltűnést, Tábori Róbertné *Tutsek Anna* a Kolozsvárról elszakadt író női lélek problémáit elemezi regényeiben és egyúttal a serdülő leánynemzedék lapjának: A

Magyar Lányok-nak a szerkesztője, Szabó Endréne *Nogán Janka* elbeszélései témáinak meleg tónusai-
val és eleven festésével, *Hermann Ottóné* pedig
finom lélekrajzával szép helyet biztosítottak ma-
guknak irodalmunkban. *Beniczky Irma* (meghalt
1802.) ifjúsági irodalmunkban vívott ki magának
szép nevet.

Történetek kísérletek a hölgyek számára szer-
kesztett szépirodalmi lapokkal: Magyar Bazár,
Divatszalon, ez utóbbinak Szabóné Nogáll Janka
adott irodalmi színvonalat, de ezek a folyóiratok
versenyével nem tudtak lépést tartani.

Íme elvonultak előttünk a múlt és a tegnap
írónői, akikől már bizonyos távlat választ el és
nem köt velük szemben az a tartózkodás, mely az
élőkkel szemben a változások örök törvényei sze-
rint a krónikásnak vétót mond az ellen, hogy élő
személyeket történelmi vonatkozásokba kapcsoljon
be. Az irodalom élő organizmus, ható ereje hullám-
zásban van és sokakat arra ösztönöz, hogy egyéni-
ségét, írói felkészültségét annak szolgálatába ál-
lítsa. Ma sok, igen sok magyar nő foglalkozik iro-
dalommal, költészettel, akik annak fellendülésében
integráns részek és tényezők. De munkájukról és
működésükről korai volna leszűrt ítéletet alkotni,
ez az irodalomtörténet feladata marad. Vannak el-
ismert női tudósaink, akiknek munkássága legna-
gyobb tiszteletet érdemel. Végül mozognak az új-
ságírói pályán is hölgyek, akik erre nagy rátermett-
séget és tehetséget árulnak el.

Szándékosan kerültük a feminizmusnak emlí-
tését és bírálatát eddig, melyet olyan áramlatnak
tartunk, amelynek magyar nők körében sohasem
volt gyökere. Magyar nőmozgalmunk hatalmas len-
dületet vett és a tömegmozgalmak lendítő erejével

tudja akaratát érvényesíteni. Szlovenszón a Magyar Nők Munkaegyesülete az az átfogó országos mozgalom, mely egybekapcsolhatja nagyszerű programjával a” társadalom válaszfalaival szétaggolt magyar női tábort, de a tábornak közös célja mégis csak az, hogy nemzeti érzésünket, nevelésünket és faji öntudatunkat emelje és intézményesen előmozdítsa. Ennek leghatékonyabb eszköze a magyar történelem, amelyben külön fejezet a magyar nő története, mivelődésünknek és nemzetünk fennmaradásának dicsőséges hordozójáé, a *magyar anyáké, magyar hitveseké, magyar leányoké.*

Kiss József:

Czobor Erzsike

Galamb a galambhoz, fecske a fecskéhez:
Levelek szállongnak Czobor Erzsikéhez.
Árvavár urától —
Jönnek a levelek édes mátkájától.

Mindenik így kezdi: „Istenemtől kérem,
Találjon levelem friss jó egészségben.”
Mindenik így végzi,
„Lelkemet utánad sóvárgás emészti.

Csapd el, édes, csapd el, az íródeákod,
Hadd látom már egyszer saját kézvonásod.”
Kéri ezer csókkal:
„*Magad* ird a választ gömbölyű kacsóddal.”

Újra jön egy levél: „Gróf Czobor Erzsébet!
Tábornüzek mellett gyötörnek kétségek.
Nem fogod megvetni,
Ki első szerelmét el tudta feledni?

Még ki sem sarjadzott holt hitvesem hantja,
Még alig kondult el a lélekharangja,

S maholnap új nászra,
Már a hegedús a vonóját gyantázza.

Csapid el, édes, csapid el, az íródeákod,
Hadd látom már egyszer saját kézvonásod;
Nyugtass meg egy szóddal,
De azt *magad* írd le, gömbölyű kacsóddal.”

„Fogsz-e úgy szeretni, mint a hogy én téged?!
Tartogatsz-e nekem igazi hűséget,
Ha a haza gondja
Kis fészünk nyugalmit váratlan megbontja?!

Fogod-e szeretni két kicsi árvamat,
Ha gügyögő ajkkal szólítanak anyának?!
Hirt kezedtől várok —
Csapid el, édes, csapid el, az íródeákod!”

*

Egyszer csak elmarad levele, postája,
Egyszer csak betoppan szerelmes mátkája,
Deli szép lovagja
S mint a pelyhet könnyen az ölébe kapja.

Fűződik nyakába Czobor Erzsí mint a
Tölgyfa sudarára kúszó szederinda.
Csókolja, öleli,
Töredelmes szóval imígyen kérleli:

„Írtam volna neked, drága jó uramnak,
Jaj de mikor írni sohse tanítottak!
Írni — betűt vetni:
Nem tudok én, rózsám — egyedül szeretni!”

Ringatja Thurzó György térdin feleségét,
Ketten fogják meg a makrancos toll végét,
Kedvét csókkal szítja —
Édes első betű, a mire tanítja!

Kövy Árpád:

A magyar nő a társadalomépítésben

Nagy vihar zúgott végig e világon. Feldúlta békés életünk sarjadó vetéseit — rombadöntötte mindazt, amit hittel hívő lélekkel — az alkotás és építés lázában égve hosszú századok alatt felépítettünk.

Ez a vad vihar semmit sem kiméit meg. A megrázkódtatásban felszabadította azokat a *romboló erőket*, amelyek eddig az emberi építő munka folytonossága és megszakíthatatlansága miatt nem tudtak érvényesülni — mert megtörték a jövőjében bizakodó lélek ősi hitének kemény sziklafalán.

A rombolás folyama kikezdte azt is, ami az emberi léleknek a múltból magával hozott *legdrágább öröksége és kincse: az Istenben bízás és józan erkölcs* nagy erényeit. „Minden ország — tegyük hozzá — az emberi társadalom támasza, talpköve a tiszta erkölcs” mondja a költő — mely ha megvesz — Róma ledől és rabigába görnyed!”

A nagy vihar lassan elvonult a fejünk felett.

Még terhes a horizont a fellegek sűrűségétől, de már itt-ott tenyérnyi zöld szigetek villannak elő — a napsugár csókjától megittasulva — hogy új

hitre, új kedvre derítsék ezt a lethargiába merült világot.

A gyógyulásnak pedig egyetlen lehetősége van s ez a *szeretet*. Nagy, elolthatatlan tűzű, tettere buzduló, a kitartásban soha el nem fáradó szeretetre van szüksége ennek az egyensúlyát vesztett, beteg emberi társadalomnak, hogy felfakadjanak benne azok a jótékony folyamok, amelyek a teljes gyógyulást és megerősödést hozzák magukkal.

S itt rajzolódik ki a legélesebben a magyar nő hivatása — hiszen a női léleknek legszebb és legnemesebb alapvonása: *a szeretet*. A szeretetben való élete a magyar nőt mindenkor a legmagasabb piedesztálra emelték, ahol örök és szent példaadással világított a történelem minden korszakában.

Ez a szeretet benne a *heroizmusig* felmagasodó láng volt s amikor nagy, elhatározó tettekről van szó az emberi társadalom életében: a férfiak mellett — sőt a férfiakkal együtt ott látjuk a gyógyításban, segítségben, építésben mindenütt előljáró *nőt* is.

A magyar nőre a társadalomépítésben nagy feladatok várnak. Ezek a feladatok mind olyan *problémákat* tárnak a magyar nő lelke elé, amelyek fokozottabb erő kifejtést, több hitet, odaadást és szeretetet parancsolnak. Ezeket a feladatokat kívánjuk megvilágítani és odavetíteni a magyar nő lelke elé a következő fejezetekben.

Egyed Aladár:

Falugondozás

Feladatomban, e könyv keretében, rámutatni azokra az eszközökre, melyekkel a magyar falu s általa a szlovenszkói magyarság boldogabb jövőjének megalapozásában, minden falun lakó intelligens magyar nőnek, a maga napszámját, minden nap le kell rónia.

T. De Witte Talmage, a nagy angol egyházi író egy beszédében így kiáltott föl: adjatok 50000 régi édesanyát s megjavítom vele az angol társadalom romlott életét!

Célunk elérésére nekünk is erre volna szükségünk, mert a magyar jövő a falusi családokból indul útra, melynek lelke: a magyar családanya, a magyar nő.

Dr. Ravasz szerint „a mi női eszményképünk az a nő, aki, ha anya, beolvad gyermekei lelkébe, mint idealizmus, fiai jellemébe, mint hősiesség.” Szerinte „ne legyen a női lélek vacuum cleaner, amely a földnek minden sarát magába szívja, hanem egy fényes tükör, amely a magasból jövő sugarakat szedi össze s önmagán áteresztve tüzet, új világosságot képes ébreszteni”.

Ebben benne van az a program, amit a jövő

érdekében megvalósítani a magyar nőnek szent kötelessége, de benne vannak az eszközök is, mert ilyen eszményi női típust csakis egy harmonikus erkölcsi, szellemi, nemzeti neveléssel kaphatunk, amely nem feledkezik meg a legnagyobb nemzeti tökérről: a faj egészséges életéről sem.

Hogy a „Magyar Nő Könyve” célját elérhesse, azaz tanácsadója, irányítója lehessen a magyar nők falut gondozó munkájának, nem megszeretávlatu elgondolásokat adok, hanem reámutatok arra, mit tehet a magyar nő falujának apraja-nagyja érdekében?!

Ha a munkamezőn végig nézek; egy szomorú tapasztalat azt mondja: ez a legsürgősebb teendő.

A magyar falvakban divatozó *egykerendszer* ez. Okai kétségkívül gazdaságiak, ám nem egyszer a kényelem, sőt nem különálló jelenség az a 40 éves gazda sem, aki azért akarta második gyermekének megszületését megakadályozni orvosi beavatkozással mert — úgymond — 36 éves feleségével együtt a falu csúfja lenne.

Elő kell venni minden erkölcsi és szellemi fegyvert — ha e ragályos betegséggel meg akarunk küzdeni. Reá kell mutatni arra a sok menyecske sírra, mint a titkos műtétek szomorú statisztikájára, elrettentő például utalni kell arra a sok beteg aszszonyra, akiknek életét a sok gyermektől való iszonytette tönkre, el kell vezetni őket azokba a szomorú házakba, ahol két öreg siratja a háborúban elesett egyetlen fiát. Meg kell értetnünk a falu népével, hogy úgy a család, mint a társadalom s a magyarság egyeteme szempontjából is az a helyes elv, ha minden család legalább 3 gyermeket nevel fel. A felvilágosítás mellett azonban szociális készséggel kell azoknak a családoknak segítségére lennünk,

ahol a gyermekbőség miatt nehéz gondot okoz a mindennapi kenyér, fel kell karolnunk az árva és elhagyott gyermekek ügyét addig is, amíg árvaházban, vagy menhelyen elhelyezhetjük őket.

Eugenika szempontjából a magyar nőnek legnagyobb feladata: a *csecsemő- és anyavédelem*. Csecsemő-halandóságunk azért olyan nagy, a falusi anyák legszentebb kötelességük teljesítése közben azért vannak állandó életveszedelemben, mert a sokszor tudatlan és kuruzsló bábákon kívül *senki sem törődik velők*. És itt nem elég az ismeretterjesztő előadás, felvilágosítás, itt a falu intelligens nőinek felelősségérzetére, ellenőrzésére van szükség.

A csecsemő” és gyermekvédelem szempontjából kiemelendő az u. n. *nyári otthonok létesítése*. Tudjuk, hogy nyáron a falu népe kora reggeltől késő estig a határban tartózkodik. Oda viszi gyermekét is, pedig az időjárás szeszélyeinek kitett gyöngye gyermek egészségét veszélyezteti vele. Ha odahaza hagyja 9—10 éves testvére felügyeletére, akkor még veszélyesebb a helyzet..

Az ilyen gyermekek védelmére kell a nyári otthon, ahol a munkába induló anyák nyugodtan hagyják gyermekeiket, mert tudják, hogy a gondozó falusi asszonyon kívül papné, tanítóné, vagy földbirtokos asszonyom is szakít magának időt arra, hogy benézzen az otthonba: rendben van-e ott minden?!

Kevés magyar falu az, amelyik óvodával dicsekedhetik, A nyári otthonokra tehát nemcsak egészségügyi, de *intellektuális tekintetben is szükség van*. Az eszmélő — már beszélő falusi gyermeknek első szellemi táplálékai azok a versikék, dalok, mesék, melyeket az óvodában, vagy nyári otthonban tanul. Ez utóbiáknak azonban egyszerű

vezető parasztasszonyai (rendszerint öregek) a gyermekek ezen első szellemi táplálékát saját lelkök és tudásuk szegényes kincstárából veszik s nem egyszer a „Berci” rettentő rigmusokba szedett nótája, vagy egy híres rablóvezér kalandja az, amit adni képesek. Milyen más volna a helyzet, ha a falu *intelligens magyar női irányítanak* s töltenék meg igazi lelki tartalommal a falu legelső kultúrműhelyének tanítását. Milyen óriási tényező lehetne ez a nyári otthon is a nemzeti lélek mentő munkájában, *ha ők maguk is tartanának meseórákat* a gyermekek részére s nemzetünk történeti alakjait már ezekben megismertetnék, elhintve általa a nemzeti öntudat csiráit. Ezáltal belophatnák énjüket a gyermekek lelkébe s megnyerve azok bizalmát, alapjait raknák le egy további eredményes munkásságnak.

Mert, ha vannak is felekezeti ifjúsági egyesületeink, kulturális egyleteink (olvasókör, műkedvelők stb.) a magyar nőnek ott kell lennie mindenütt, ahol az elnemzetlenítés elé gátat vetnek a bátor férfi lelkek. Hány magyar nő dobja el, vagy raktározza el könyvtára félreeső zugába azokat a könyveket, melyekkel gyermekét ajándékozta meg, de az már nem használja?! A nemzeti öntudatnak lesz táplálója, minden ilyen könyv, *ha a falu gyermekei között szétszítja*^

A családi nevelés nemzeti jellegének hiányát milyen nagy mértékben lehetne pótolni az iskolás gyermekek részére tartott *mesedélutánokon*, milyen szépen lehetne ez^által az iskolai tanítást erősíteni, kiegészíteni a nemzeti lélek megerősítésére.

Fogalma sincs róla, aki nem próbálta, milyen hatalmas eszköz lenne e magyar nők kezében a *gyermekszíndarab*, ha nem sajnálnák a fá-

radságot s nem félnének a vele járó kellemetlenségtől

A leány egyesületek hivatott vezetői: a nők. A nőt érző szíve, finom tapintata, csodálatos megfigyelő képessége predestinálja erre. A leányegyesületek rendkívüli fontossága óriási méreteken bontakozik ki előttünk, ha arra gondolunk, hogy belőlük lesznek a jövő anyák s az ő lelkük lesz az a centrális dinamó, amelybe bekapcsolódnak a családtagok lelki szálai, hogy annak áramát vigyék szét a magyar társadalom különböző rétegeibe s hajtó erői legyenek a nemzetet megtartó munkának.

Legkönnyebb gazdasági alapon összehozni a falu leányait. A háziipari munka azon ágából, amelybe legintenzívebben foglalkoznak a faluban, külön *munka-órát* tartunk, ahol munkájokat tökéletesítjük, ízlésöket fejlesztjük, azután az elkészült munkák értékesítéséről gondoskodunk. A munkaórákon lassan, először beszélgetés útján, majd felolvasásokkal, később szavatelok, dalok, erkölcsi tartalmú színdarabok betanításával a munka-óra minden percét beállíthatjuk a morális, intellektuális, nemzeti, esztétikai vagy gazdasági nevelés szolgálatába. Irányíthatjuk a falu viseletét, mely a népiestől a városi divatörület felé hajlik, irányíthatjuk a falu szórakozását, játékát, táncát, amelyből hiányzik a körmagyar, a palotás, társalgó stb. Ezekből a leányokból válogatjuk ki azokat a segédmunkásokat, akik akár szociális (szegények ellátása), akár egészségügyi (betegápolás, csecsemő-védelem), akár a kis gyermekek gondozása (nyári otthon) terén készséggel sietnek segítségünkre.

A leányegyesületben nevelt leányok lassan vezetőjükhöz fornak s amikor családanya lesz be-

lölük, bizalommal fordulnak hozzá mindenkor, jó tanácsait nemcsak meghallgatják, de meg is szívlelik, gyermekeiket is örömmel bízzák reá, vagy követőire, mert mindegyik lelki mechanizmusába be lesz idegezve az a tudat, hogy csakis egy erkölcsiben tiszta, kultúrájában magas nívón álló, egészséges faj állhat meg szilárdan a nemzetek nagy versenyében.

Sok falun lakó úrinő azzal gondolja felmenteni magát az itt vázolt kötelességek alól, hogy panaszkodik: a falu népe nem érdemli meg a vele való foglalkozást, mert durva, önző, hálátlan. Ezeknek egy lelkes kultúrmunkás eme szavaival felelek: *nem azért kell foglalkozni a néppel, mert megérdemli, hanem hogy megérdemelje.* Vagy idézem nekik a német ifjúsági egyesületek egy jelmondátát: *csak annak van joga panaszkodni a nép kulturátlanságára, aki mindent megtett, hogy emelje kultúráját.*

Aki hálát, jutalmat vár, az bele se fogjon a falu gondozásába. A magyar falu s általa a szlovenszkói magyarság boldogabb jövődjének csakis az a hivatott munkása, aki önfeláldozó kötelességtudással, határozott célkitűzéssel és minden akadályt legyőző akaraterővel kapcsolja be magát abba az áramkörbe, melynek célja: *a magyar élet.*

Madame Sans Gène:

A magyar nő a közéletben

Egy képet láttam. Nem tudom valóságban-e, ecsettel festve, vagy a lelkem vásznán jelent meg, ébren álmódások idején.

Nemes szépségű asszonyt ábrázolt a kép. Szemében emberentúli jóság ragyogott, két karja piciny gyermeket tartott maga elé, mint áldozati kelyhet a pap, mintha oltárra akarná helyezni, Szeretném ezt a képet, mint illusztrációt cikkem elejébe rajzolni, mert szebben, megrázóbb erővel nem ábrázolták még az áldozatkész szeretetet. A magyar nő közéleti szereplésének egyedüli rugója csak ez lehet. A magyar nőt a családból soha más nem vezette a közélet terére. Munkaköre a családban volt, segítő élettársnak — feleségnek kellett lennie s ezt a feladatot teljes dicsőséggel oldotta meg mindig.

A családi körből csak akkor lépett ki, ha hívta az élet. Ha helyettesíteni kellett a férfit, ha szükség volt gyenge asszonyi vállakra is, hogy tovább vihessük az életkeresztet. Nehéz időkben látjuk a magyar nőt otthonán kívül, Iskolákat állít, kórházi ágyak fölé hajlik nemes szeretettel, ahol megjelenik napsugaras lesz a világ, mert soha-

sem veti le magáról glóriáját, a finom, szelíd nőieséget.

Nehéz időket élünk most is. A vesztett háború minden keserősége borult vállainkra, mint gyászos halotti lepel, lelkünkbe fájdalommal égette be jel-szavát: vae victis.

Jött egy új Mohács — a lelkek Mohácsa. Férfi derekak roppantak meg, dacos fenyők lettek hajladozó nádszállá, nem csoda, ha az asszonyok fázósan bújtak meg otthonukban, strucc módjára dugják fejüket az önzés homokjába és alig akarnak a közélet terére lépni, hogy rombadőlt értékeink újraépítésénél segítsenek.

Pedig ma minden magyar nőnek kötelessége a **közért való munkálkodás**. Ma nem húzódnatunk meg csendes otthonunkban, hogy a háziasság palástjába burkolózva csak családuknak éljünk és dolgozzunk.

Amerre csak tekintünk, minden magyar érték romokban hever. Eltűntek iskoláink, árvaházaink. Koldusbotot cipel a magyar színművészet, alig lélekzik a magyar irodalom s utolsókat sóhajt a magyar kisipar. Magyar családok ezre vesztí el máról holnapra a mindennapi kenyér lehetőségét s iskolából jövő gyermekünk üti meg szívünket azzal a tudattal, ha meg nem fogjuk kicsiny lelkét, ha bele nem világítunk izzó magyar faj szeretetünkkel, elveszett a magyar jövő.

Ebben az óriási munkában nem maradhat segítség nélkül a magyar férfi. Mellé kell állania minden magyar nőnek, hogy vállalja a reá eső részt, mint vállalta minden idők magyar asszonya, nagy veszedelmek idején.

Minden magyar nőnek szent kötelessége dolgozni a közért, egységes terv szerint, egy akarattal.

Nem maradhat el senkisé, mert mindenki pótolhatatlan. Mindenki ismeri képességeit, tudja, hol végezhet eredményes munkát s ezt vállalnia kell, áldozatkész lélekkel.

Vannak, kik szívesen dolgoznának, csak azt nem tudják, hol kezdjék el a munkát?! Vannak, akik ezer tervvel foglalkoznak, de nem tudják melyikkel érhetnének el nagyobb eredményeket.

Hogy munkánk eredményes és egyöntetű legyen, kell, hogy valamely vezérfonalat fektessünk le, mely útbaigazítónk legyen.

Munkálkodásunk nagyobb része a szociális munkák terére esik. Erre prédestinai minket az atavizmus, — anyáink munkálkodása és erre kényszerít minket a jelen, minden nyomorával.

A szociális munkák azok, melyek legjobban felelnek meg a női léleknek s ahol utólérhetetlen eredményeket mutathatunk fel. Lakjunk városban, vagy falun, mindenütt megdobbanhat szívünkben az emberszeretet hangja s elindulhatunk hallatára. Odavisz minket pici bölcsökhöz, melyekből hiányzik a puha pehely, didergő gyermektestekhez, melyek ruha után reszketnek, árvákhoz, kiknek anyai szeretet kell. Mind reánk várnak.

Hiszen megszólalt a szívünk, eddig is igyekeztünk segíteni, — mennyivel könnyebb lesz ezután, mikor összetömörítve a sok szétfolyó érzést egy mederbe tereljük. Egy akaratall indulnak meg a vándorkosarak, melyek puhák, mint az anyai szeretet ahová kerülnek nem gondterhelt arc, boldog mosolygás fogadja az élet legszebb költészetét, a gyermeket, aki mindenképen egy jobb jövő ígérete — akár a kastélyok aranyos bölcsőjében, akár proletárlakások kicsiny szobáiban kerül az életbe.

Minden megmentett gyermek a magyar jövő erőssége. Ezt jól véssé a lelkébe minden magyar asszony. És ne feledje el azt sem, hogy minden elveszett kis életért, melyet megmenthettünk volna, de nem tettük, mi felelünk. Ha ezt tudjuk, akkor tudjuk azt is, mit kell cselekednünk.

Elindulnak a *vándorkosarak*, kis gyermektől, kis gyermekhez. Velök megy a magyar nő szeretete, hite, tudása, hogy neveljen, tanítson, hogy harcoljon a tudatlansággal, szennyel, babonával. Segítségül hívja az orvostudományt és felvilágosító előadásokkal, felolvasásokkal igyekszik higiénikus gyermekápolásra szoktatni a nép tudatlan és sokszor, gondatlan anyáit.

Napközi otthonokat állít fel az asszonyakarat, hol a munkás asszony gondos felügyelet mellett hagyhatja bátran gyermekét, mehet kenyeret keresni, míg dolgozik, örködik kincse fölött magyar asszonyok szeretete.

Varróiskolák nyílnak meg, hol szegény gyermekek számára készül meleg ruha.

Kézbe veszi a magyar asszony önhibájukon kívül elszegényedett intelligens nők ügyét, igyekszik állást szerezni nekik, ellátást, otthont biztosítani, hol megbecsülik munkájukat és nem kell érezniök a kegyelemkenyér keserű ízét.

Leányegyesületek alakulnak. Céljuk önképzés, különböző képességek kifejlesztése. Ha kell nemes szórakozás, ha szükség van rá, előkészület az életre, mód arra, hogy önállóan, nőnek való munkakörben találjon megélhetést a magyar leány. Ezt célozzák a varró és iparművészeti tanfolyamok a leánykörök keretén belül. A leányok megtanulják szeretni a varrógép berregését, — az is tud mesélni, csak meg kell érteni — megtanulják, hogy a szépséget

nem kell föltétlenül a boltban vásárolni — maguk is elkészíthetik, nem kell hozzá más, csak egy kis ügyesség és sok jóakarát . . . Megtanulják, hogy a szépséget nem a divatlapból kell kivágni, de lelükben kell megálmodni. Megtanulják szeretni a bazsarózsát, mert ez a miénk, — az aranykalászt, a szekfűt, gránátalmát, tulipánt, — a sok százszorszép magyar csodát, mert a miénk — csak a miénk és senki másé ez a színpompás mesekert, melynek virága, mennél többet tépjük, annál gazdagabban virágozik nekünk.

Ez volna a magyar nő szociális munkája.

Mit csináljon a falu magyar asszonya? Istenem! Hát falun nincs csecsemő, szegény gyermek, tanulatlan leányka és babonás öreg néni — akinek „szemtől gyün” és a „száraz csömörön” kívül nem ismer más betegséget?

A falu szociális munkája nehezebb. A nép rabja a régi szokásoknak s alig akar helyet engedni az egészség legegységesebb szabályainak. Nagy szeretetre és türelemre van szüksége a falu dolgozni akaró magyar asszonyának, hogy megmenthesse a magyar gyermeket. Sok szeretet kell, ahhoz, hogy megtudjuk értetni a falusi anyával, hogy gyermeke fején a kuszmó, nem védelem, de szenny, hogy az ótvarr nem arra jó, hogy „kiszolgáljon a betegség”, de bőrbaj, melyet föltétlenül gyógyítani kell.

Sok türelem kell addig, míg becsaljuk a falusi asszonyt egy egészségügyi előadásra és megértetjük vele, hogy a fogkefe használata föltétlenül szükséges.

De ha idáig eljutottunk, ha türelemmel és szeretettel legyőztük a tudatlanságból eredő babonát, olyan örömünk lesz, minőt ritka ember élvez.

És megnyerve a falu bizalmát, megtaláljuk a szívét is. Nem lesz ruhátlan árva és éhező szegény.

A falunak melegen érző szíve van, de eldugja jól, önzésből, bizalmatlanságból, szó reá kérget és ugyan dolgozni kell, nagy, nem lankadó emberszeretettel, míg rátalálunk. Megéri a fáradságot. Kincset kap az, aki megleli a magyar falu szívét. Kinyílik, mint egy ezerszínű virág és nekünk adja gazdag szépségét, mely friss, üde, olyan aminőnek az Isten megteremtette.

Ha egy falusi leánykával foglalkozik az ember, elbámulva látja, mennyi nemesség, lelki jóság, mennyi költészet és szépség van egy ilyen egyszerű lélekben. Milyen kincses bánya ez, mennyi melódia, szín, érzés hever itt parlagon, mert későn, vagy soha sem ért hozzá egy-egy művész, aki megszólaltatta volna ezt az ezer szavú orgonát, aki képbe festette volna ezt a nagy színpompát. A ma magyar asszonyára maradt ez a gyönyörű feladat.

Ezt a szociális munkáját alig, vagy talán nem is lehet elválasztani a kulturális munkától, a mellyel a *kultúraterjesztés* keretében foglalkozunk bővebben.

A kultúra felkarolása és terjesztése szintén a magyar asszonyokra vár. Hogy mennyire nagy feladat ez — arról talán fölösleges is írni?

Mi nekünk a kultúra? Nagy esetttségünk vigasztaló sugara, egy bizonyosság, mely mint hatalmas fényszóró világítja be a világ tudatába: jogunk van élni, jogot ad rá a múlt! S most, ezen a ragyogó múlton, mely rombadöntve is elpusztíthatatlan, kell építenünk a jövőndőt.

Mi itt a magyar nők dolga? Mi lehet vájjon?

Meséltek azelőtt is magyar anyák? Csillogó gyermekszemekbe besurrant-e édes anyai ajkak zenéjén a költészet és a szépség? Óh ha azelőtt meséltek, most kétszeresen van szükség reá, — de

nem tündérkert aranyragyogását hirdesse a mese, a magyar múlt csodái legyenek újra „szájról-szájra zengő énekké”, A magyar nőnek most saját otthonában kell tudatosan és tervszerűen ápolni a magyar kultúrát. Kétszeres erővel! Az iskola helyett is, sőt az iskola ellenére. A mi véreink nem tanulnak magyar történelmet, a mi gyermekünk fülébe nem cseng magyar dal.

Engedhetjük ezt magyar asszonyok?

Ma minden magyar anya kell, hogy papnője legyen saját fájának és otthonában kell kigyújtania a vesztalángot, melyet szünet nélkül ápol és gondoz. Ma minden asszony és leány legyen tanítóné, hogy el ne vesszen kincsünk, a magyar múlt, hogy úgy adhassuk át unokáinknak szépen, ragyogón, amint mi kaptuk.

Mesedélutánokat rendezünk falun és városon kis gyermekek számára s ismeretterjesztő felolvasásokat az érettebb ifjúságnak.

A szomorú, gyászbaborult lelkekbe visszaviszük a magyar dalt, magyar zenét. Dalárdákat alakítunk, hogy lelkünk újra megtanuljon ég felé szárnyalni.

Mindenütt, ahol csak lehet szervezünk *leány-cserkészcsapatokat*. Ezek az emberebb emberek — ezek az erős hitű és magyar öntudatú cserkészleányok lesznek a jövőendő magyarság legerősebb támaszai. Ezeket nem kell majd félteni az idő viharától, megállanak, mint fenyősudarak és kezet-kézbe öltve egy testvéri szorítással óvják meg a magyar értékeket. Ok fogják össze a falut és várost egy nagy öleléssel, hogy egymásra találjon. A városi cserkészleány viszi el falura a varróiskolákat, hogy amíg szorgalmas kezük magyaros hímet varr, a lelkük se maradjon ugaron. Felolvasásokkal, elbeszé-

lésekkel építik, erősítik a falusi cserkészleányka lelkét.

Cserkészleánykák ajakán csendül újra régi, magyar dalok eltemetett kincse és általok lesz újra ragyogó régi, magyar népmesék románca.

Magyar nőkre vár az irodalom terjesztése is. A tiszta, eszményi alapon álló magyar irodalomé, mely nem ront, de épít, mely a tiszta magyar lélek kimeríthetetlen gazdagságából fakadt.

Magyar nők feladata, hogy *ne járjon számkiűzőtten* az árva fiú — a *magyar költészet* s hogy ne érje utól költőinket és íróinkat Csokonai szomorú sorsa, hanem erősödjék, virágozzék minden magyar érték, művészet, legyen megnyilatkozásának eszköze írótoll, ecset, véső, vagy valamely hangszer húrjai.

Nagy az élénkbe tűzött feladat, csak akkor végezhetjük el eredményesen, ha mindannyian egy akarattal kezdünk munkához. Ha lelkünkben élni fog a hit, hogy mindannyian el vagyunk hivatva és a reánk eső részt vállalnunk kell... Minden magyar nő lelkében előbb, vagy utóbb, de biztosan megszólal a hívó szó s a többiek, a korábban elindultak feléjük nyújtott kézzel várják a később jövöket.

S ha elindultunk, nem viszünk magunkkal egyebet, csak lelkünk áldozatos szeretetét. Otthon hagyjuk a kicsinyességet, a megsértődést, az érzékenységet és a túltengő, sokszor indokolatlan önérzetet.

Szemünk előtt nem látunk más célt, csak az elvégzésre váró feladatot, s személyünket, hiúságunkat, nagyravágásunkat kikapcsoljuk, úgy dolgozunk odaadó lélekkel addig, míg munkánkat be nem végeztük.

Ha így dolgoztunk, eredményes munkát végeztünk s megfeleltünk a reánk bízott feladatnak.

De hogy így dolgozhassunk, *hinniünk kell* munkánk helyességében és sikerében. Hinniünk kell abban, hogy aki reánk bízta a munkát, erőt is ad annak keresztülviteléhez. A mi áldozatos szeretetünk, odaadásunk mások szerető segítségét is magával hozza és az eredmény lesz törekvésünknek mindennel felérő jutalma.

Aki megtudja érezni, hogy ezt az eredményt nem saját személyes érdeme, de Isten végtelen kegyelme szerezte meg, aki alázatos lélekkel tud ezért hálát adni — az eredményes munkát végzett otthonában épúgy, mint a közélet terén.

Dr. Sziklay Ferenc:

A magyar nő és a kultúraterjesztés

A kultúra, — magyar szóval *műveltség*, — az egyetlen erő, mely megóvja a nemzetet a belső rothadástól, mely ellenállóvá, szívóssá teszi a kívülről jövő támadások, minden elnyomó szándék ellen. A műveltség tiszteletet parancsol az ellenség előtt is s bátor öntudatot, értékérzetet kölcsönöz annak, aki hordozza. Minden nemzet annyit ér, amennyi és amilyen fokú a műveltsége.

Sajnos a mai helyzet az, hogy kétségbeesve, így kell sóhajtanunk a költővel:

„Elpusztul az én nemzetem,
Mivelhogy műveltség nélkül való!”

Mert egy nemzet műveltsége nem azon múlik, hogy van egy-két kiemelkedő szellemóriása, aki ország-világ előtt világitótoronyként ékeskedhetik» a kultúra szent lángjának, mint szelíd mécsfénynek ott kell égnie minden házban, minden otthonban, kezdve a palotákon, át a városi szállás-lakásokon a legalacsonyabb falusi bogárhátú házig. Nem annyira magas kultúrára van szükség, mint *általánosra*, nem egyes embereket kell odaállítani az elnyomó szándékú tömeg ellen, de szervezeten kulturált töme-

get, a nemzet egyetemét. Nem egyes emberek mértéken felül való művelésére van szükségünk, hanem a népművelődés *elterjesztésére*.

És ez a kultúraterjesztés legelsősorban a magyar asszony kötelessége.

A kultúra eszközei: *iskola, könyv, újság*. Ezen át szívódik a tanult emberek műveltsége a nép legszélesebb rétegeibe. Természetes, hogy ezek az eszközök csak akkor felelhetnek meg a célnak, ha azok tényleg a kultúra szolgálatába állanak, ha szellemük egészséges s a szó és betű hatalmával nem félrevezetik, de egyenes irányba terelik a gondolkodást.

Nézzük a három eszközt külön külön.

Az *iskola* ma nem felel meg a követelményeknek. Ma az iskolában éppen arról nem lehet beszélni, ami a nemzeti érzés és gondolkodás fejlesztője, a magyar nemzet történelméről. Más, rideg tudást talán megad a mai iskola, bár ebben a tekintetben sem ideális a helyzet s egy ismeretlen nyelven nem lehet annyi tudást szerezni, mint az anyanyelven, melyet nem kell verejtékezve újra tanulni, mert készen hozza magával a gyermek a szülői házból, — de a nemzeti múlttól, az egész világ által csodált, önfeláldozó hősekről, kik a gyermek példái lehetnének tettben és akarásban, ma az ifjúság az iskolában alig hall valamit.

A másik nagy hiányossága nálunk az iskolának, hogy általa igyekeznek elvenni a kultúra másik alapkövét a *vallásosságot*. „A vallás magánügy” jelige alatt a hitoktatás helyébe a „polgári erkölcs-tant” vezették be, melyben megtanulja a 12 éves gyermek, hogy:

„A törvény a polgárok életét már az anya méhétől kezdve védi, szigorú ítéletekkel akadályoz-

ván meg születésük meggátolását. Születéstől kezdve pedig örökdik a törvény a polgár élete fölött, büntetvén nemcsak a gyilkosságot, hanem a testi sértést is”, — (L. Mensik-Jahelka „Honismertetés” polgári iskolák számára 141. oldal), — tehát a leg-
rutabb bűnöket is csak a büntetéstől való félelemmel akarja félelmetessé tenni, de azt, hogy magasabb, isteni törvények is vannak, melyek a bűnt magamagáért ítélik rossznak, hogy az isteni örök parancsolat mondja két szóban: „Ne ölj!” — azt a gyermek az iskolától, a mai rendszer és nevelési szellem mellett nem tudja meg.

A szülőnek, legelsősorban az anyának, aki gyermekének lelkéhez a szülők között is közelebb áll, nem kötelessége-e pótolni azokat a hiányokat, melyek az iskola tanítási és nevelési rendjében láthatók? A vallásosságra, erkölcsösségre való nevelés s a magyar nemzet történelmének tanítása a legelső feladat a ma magyar asszonya számára. Minden anya pihenő órákon, játék közben, mesélve, szeretettel nyúljon belé kis, lelkéből lelkezett gyermekének szívébe s nevelje jóra, nevelje a magyar nemzet iránt való kötelességére. Tudom, hogy a szülők legnagyobb része kemény harcot vív az étellel s nem ér rá erre a nemes feladatra, vagy ha ráérne is, sokan vannak, akik nem tudnak hozzá, mert maguknak sincs meg a tudásuk, ezeknek a kötelességét át kell vállalniok azoknak az asszonyoknak, akiket jobb sorsba helyezett a végzet, akik erre a nemzet-nevelő munkára képesek és hivatottak.

Szükséges tehát, hogy minden városban alakuljon egy hölgybizottság, mely kisebb csoportokba gyűjti az iskolás gyermekeket s mese formában megismerteti velük a magyar nemzet történetét,

annak nagy alakjait, hogy a fogékony gyermeklélek példaképeket lásson maga előtt az életúton, akiket követve naggyá, tiszteltté lehet!

A *könyv*. Ritka ember szereti minálunk a betűt. Ez nem is csoda. A magyar ember javarészt földmives, aki egész éven a természet könyvéből olvas, mit neki a beszéd, mely annál rosszabb, minél több, mert „*sok beszédnek sok az alja*” Mégis, nem *minden* „betű öl” s a tudást, mely még a természet olvasásához is szükséges ma csak könyvön át lehet széthinteni az emberek között. És milyen a helyzet? Ma, jó ha elfogy egy könyv 500 példányban. Mit jelent ez?! Egy millió magyart csatoltak Csehszlovákiához, tehát csak minden kétezredik ember olvas könyvet! Szomorú valóság ez!

Azt szokták mondani: nem jelenik meg arravaló könyv, hogy sokan olvassák. Ez is igaz talán, de az is igaz, ha tudná az író, hogy nem 1999 emberhez kopogtat hiába, hogy egy könyvet el tudjon adni, a kétezrediknek, de minden 500-ik ember megveszi (ez se nagy követelés!) akkor érdemesnek fogja látni a munkát, a könyvnyomtató a költséget, a könyvkereskedő a hasznot, lesz könyv, jó, szép, amelyet a lélek kíván. A könyvvel is úgy van az ember, mint más áruval, a boltos akkor kereskedik vele, ha keresik.

A magyar asszony második nagy feladata tehát a *könyvterjesztés*. Természetes, hogy csak a jó és hasznos könyv terjesztése. És evvel mindjárt egy kalap alá foghatjuk az újságot is.

Az *újság* nagy hatalom, a jó újság jóvá tehet nemzeteket és nemzedékeket, a rossz megmételyezheti ugyanazokat. A magyar asszonynak kellene legelsősorban kézbe vennie mindennap a lapot s csak azt figyelnie: odaadhatja-e *nyugodt lelkiismer-*

rettet serdülő leánya kezébe. Mert az a mérték. És ha látja, hogy abban az újságban nincs más, mint betörés, rablás, gyilkosság, pőrére vetkőztetett szerelmi botrányok, lelki betegek állatiassága, — de az aztán föl van kutatva széles e világról, — akkor vesse tűzre azt az újságot és soha be ne engedje többé a házba, még tűzalágyújtónak sem. Mert a sok fürtelem, ami feketén sorakozik rendekbe az újságpapíron, nem elriaszt, de tanít s könnyen megérheti akárki, hogy valami mindennap előadódó csip-csup perpatvar miatt saját gyermeke emel kést a szülőjére, hiszen „így olvasta az újságban!”

Az ilyen nyomtatott undor helyett olvasson jóindulatú újságot és terjessze azt, minden magyar asszony, — majd megváltozik minden lap szelleme, ha azt látja, a kiadó, hogy a bűnök színes kifestése elriasztja olvasó táborát. Ma, sajnos, az a szomorú, sírni való helyzet, hogy a legtöbb lap „üzleti érdekből” hajszolja a „szenzációt”, mert ezt veszi a közönség!

Csak egy pár példát hoztam föl arra, hogyan vehet részt a magyar nő a kultúra terjesztés nemes munkájában. Hogy azonban az így elvetett mag megfogadjon, előbb a *talajt kell előkészíteni*. A magyar nép lelke tele van gyommal. Babona, tévhit, tudatlanság burjánzik rajta. A síró gyermeket mákonnyal altatják, — az ótvart nem szabad gyógyítani, mert „az agyra veszi magát”, — a vágott sebre pókhálót tesznek, hogy elálljon a vérzés, — ha látszólag ok nélkül megbetegszik valaki, „szemtől esett neki” s szemet fojtanak vízbe ellene, — a kelevény a trágya borogatás alatt hamarabb megéri, — az ablakot ősszel betapasztják, hogy ki ne menjen a meleg a szobából, — a ragályokról fertő-

zésről, tisztálkodásról sok embernek fogalma sincs, — hozzak föl még száz és száz ilyen hajmeresztő ostobaságot, melyek csak arra jók, hogy kis ok miatt az életet tegyék kockára?

A művelt magyar nő legeslegeső hivatása, *irtani az ilyen gyomot*, ahol csak alkalom nyílik rá. Irtani tüzzel, vassal, jószóval, *lélekhez* való beszéddel, okossággal, lehet, hogy egy két javasaszony a pokolra kívánja a kultúratesterjesztőt, de a nép, az okos, kultúrára érett, csak elhanyagolt magyar nép hálás lesz érte, ha megismeri a tanításban az igazságot.

Íme a kultúratesterjesztés két főiránya: elhárítani a műveltség terjedésének akadályait s az így megtisztított úton haladni előre egy cél, a magyar nép általános műveltsége felé. Ehhez pedig az kell, hogy akít a sors olyan helyzetbe helyezett, ahol Júdást, műveltséget szerezhetett, azt ne rejtse a véka alá, de ossza meg másokkal is, mert a műveltség is olyan, mint az öröm, minél több fele osztják, antul jobban nő!

Dr. Bazilidesz Barnáné:

A magyar népművészet pártolása

Malonyay Dezsőnek „*Magyar Népművészet*” című munkájában olvastam azt a följegyzést, hogy kutatásaiban a népművészetnek mai napig is jelentős értékeit leggyakrabban ott találta, ahol a régi magyar nemesi kúriák nagyasszonyai foglalkoztatták a népet a hímes varrással, szövésével, csipkekészítéssel. Ott találta föl a legszebb motívumokat, ott rögződött a nép lelkébe a szépnek vágya, a díszítő készség annyira, hogy — sokszor nagy szegénysége dacára — pompássá tudja tenni külső megjelenését öltözete által, s színessé, jellegzetessé háza táját.

Hogy ez a régi népművészet-pártolás milyen nagy jelentőséggé nőtt a futó évtizedek és évszázadokon keresztül, ma látjuk főképen igazolva, amikor a fajok és nemzetek versenyében a nép művészi hajlamai is értékmérő alá esnek s amikor művészetbölcseleink is a nép naiv, primitív művészetéhez irányítják a fiatal művészgenerációt, mint az *egyetlen ősforráshoz*, amely minden művészet táplálója, ihletadója lehet, minden időközön keresztül.

Valóban hálásak lehetünk a letűnt korok asszonyai iránt, hogy ilyen értékeket mentettek át az

utókornak, amely minden széttagoltságunk ellenére, minden kis részünk tulajdona, egymáshoz tartozásunk bizonyítéka s faji értékeink fokmérője lehet. Hogy olyan gazdag örökséget hagytak reánk a messzi múltból, amit büszkén tarthatunk kultúrkinccsnek — ma ezerszeresen inkább, — mert hiszen földi javakban napról-napra szegényedünk. Szegényedik nem csak az, akinek ezer holdjait „reformálják”, vagy akit a kenyeretadó hivatalából bocsátottak el s döntöttek nyomorúságba, de szegényedik a falu népe: türelme fogy, szívóssága lazul s felfogásban mindég jobban hajlik a forradalmi végletek felé.

A mi a múlt asszonyának nemes időtöltés volt csak esetleg, az a mai kor asszonyának *szent kötelesség* legyen, mert erős akarattal, célszerű vezetéssel a magyar nép művészi képességét olyan gazdasági *értékké* emelheti, amely sok szükségét szenvedő testvérünk életlehetőségeit mozdíthatja elő.

Kutassuk fel tehát a magyar lakta vidékeket, nézzünk be minden kis faluba, kérdezősködjünk a kapuzábék faragói, a fazekasmesterek, a szövőasszonyok s a hímzőlányok után. Engem érték már nagyon kellemes meglepetések ebben a kutató munkámban, felfedezve kincseket, ott, ahol semmit sem vártam.

S amit így találunk s összegyűjtünk, fejlesszük szeretettel, célszerűséggel oda, hogy kenyeret termő foglalkozásává válják a népnek. Mellékfoglalkozásnak a tél hosszú, meddő hónapjaira. Ilyennek tekinthetjük a házi-ipar üzését, olyan cikkeknek előállítását, amelyeknek praktikus értéke és haszna van, mint pld. a hímes varrás, amivel női ruhát, fehérneműt díszítünk. Ahol szőni tudnak a falu asszonyai, oda adjunk szép mintákat a színes hím kivitelezéséhez s készíttessünk velük függönyöket,

asztalterítőket, friss, üde lakásdíszeket, terítőket, váncosokat. Ahol sajátkezűleg faragja ki a férfinép házieszközeit, ott már fejleszthetjük a dolgot annyira, hogy csinos szükségleti tárgyakat kaphatunk tőlük idővel, mint pld. kis ladikokat, dobozokat, hímes viráglajtorjákat, támasztó-karókat, a rózsafánk mellé. A székely fejfák faragott kopjavégei ezer változatban kínálják a kivitelezéshez a szebb-nél-szebb motívumokat s lehet, hogy olcsóbb is lenne, mint a sablonos színes üveggömb, amivel ma díszítjük a kertjeinket, de ha nem is lesz olcsóbb, mindenesetre szebb és tartósabb lesz annál, íme néhány sebtében előkapott példa . . . De ha mindenki szeretettel, lelkesedéssel állana ennek a szent ügynek szolgálatába, mindég friss eszmék és tervek adódnának majd, amelyeknek megvalósításával sok emberi sorsot lehetne elviselhetőbbé tenni. Már pedig *magyart támogatni* első és leg-szentebb kötelessége ma minden magyarnak!

Limbacher Rezsóné:

A leánycserkészlet, mint a magyar nőnevelés eszköze

Ma, amikor az anyagiasság lett úrrá a világon, amikor az emberekből kihalóban van a vallás, az erkölcs, a szebb, nemesebb utáni vágy, törekvés, amikor a nagy világégés felforgatott mindent és belevitte a szennyet a féltve őrzött családi szentélyekbe is, — amikor már nem mertünk bízni egy jobb, boldogabb jövőben, tisztultabb erkölcsökben, — íme mit látunk?! Liliomos hőszi- zászlók bontakoznak ki és hívő gyermekajkak éneklék az „Új Élet” himnuszát: „Ránk vár a világ, ez a harc a mienk.”

A lilium a cserkészek jelvénye s az a leány vagy fiú, ki azt a szíve felett viseli, önként áll be azok közé, akik eleinte csak ösztönösen érzik a jobb, nemesebb utáni vágyódást, de akiből a cserkészlet olyan tudatos harcosokat nevel, akik majd ebben az anyagiás túlekedő világban nem fognak elbukni.

Sok szó esik mostanában a cserkészetről, a fiatal lelkek e nemes mozgalmáról, sőt újabban leányifjúságunk is mind hangosabban kezdi köve-

telni: „*mi is cserkészek akarunk lenni*”, úgy, hogy nem térhetünk e fölött szótlánul napirendre. A szülők, főleg az édesanyák bizalmatlankodva csóválják fejüket és rendesen azzal intézik el az ügyet, hogy ez nem leányoknak való. Pedig helytelenül teszik, mert ha ismernék a leánycserkészetet, másként ítélnének. Igaz, hogy a leánycserkészet alapjául ugyanaz a tíz törvény szolgál, mint a fiukénak, de miután a leányok és fiúk természetadta hivatása feltűnően különböző, — s fejlődésük különösen a fejlődő korban nagy eltéréseket mutat, nevelésük sem lehet egyforma. Ezért a leánycserkészet a nőiesség útján halad.

A cserkészetet 1908-ban *Sir Robert Baden Powell* angol generális alapította. Ezután csakhamar megalakult *Lady Baden Powell* vezetésével az első angol leánycsapat is. Ma már úgy a fiú, mint a leánycserkészet az egész világon elterjedt, Angliában és az angol gyarmatokon például már 600.000 leánycserkész van.

A cserkészek tíz törvénye — a Szeretet és Jóság új evangéliuma így hangzik:

1. a cserkész egyeneslelkű és feltétlenül igazat mond, —
2. híven teljesíti kötelességét Istennel, hazájával és embertársaival szemben, —
3. ahol tud, segít, —
4. minden cserkészt testvérenek tekint, —
5. gyengéd másokkal, szigorú önmagával szemben, —
6. szereti a természetet, jó az állatokhoz, kíméli a növényeket, —
7. fellebbvalóinak jólélekkel és készséggel engedelmeskedik, —
8. vidám és meggondolt, —
9. takarékos, —
10. testben és lélekben tiszta. Jelszavuk: „Légy résen”! Köszöntésük: „Jó munkát”!

Úgy a tíz törvény, mint a jelszó és köszöntés a világ összes cserkészeinél egyforma: tehát nem-

zetközi. Tévedés azonban azt hinni, hogy minden cserkészlet a kiszabott angol minta szolgái utánzása. A nemzetközi keretek között a világ minden faja és nemzete kiépítheti a maga sajátos cserkészletét, ébren tarthatja faji öntudatát, védheti és átmentheti nemzeti hagyományait és kincseit.

De nézzük hát mi a célja a leánycserkészletnek? Jellemes, életrevaló, testben és lélekben egészséges nőket nevelni; feladatai a jellemnevelés, a gyakorlati életre való nevelés és testedzés. Vezető eszméje: a nőiesség és a nemzeti érzés ápolása. A leánycserkész a vezető okos, észrevétlen irányításával önönmagát neveli; csendes, belső építőmunkát végez, saját jellemét, akaratát önmaga csiszolgotja. A jellemnevelés legfőbb alapja a vallás. Azért a leánycserkészlet szigorúan megköveteli a vallási gyakorlatok végzését és a hitélet kimélyítésére törekszik. A jellemnevelés legfőbb eszköze az önfeigyelmezés, mely a cserkészttörvények megtartásában érvényesül.

Egy leánycserkészcsapatot 30 leány képez, élükön a csapatvezetővel. (Csapatparancsnok.) A csapat öt kis családból, minden egyes család viszont hat-hat tagból áll, kiknek munkásságát a csapatvezető útmutatása mellett a családvezetők irányítják. (Lehetnek természetesen 2—3 családból álló kisebb csapatok is.) Ez a családi rendszer felel meg legjobban a leánycserkészletnek, — sa cserkésznevelésnek nemcsak egyik módszere, de egyúttal célhoz vezető eszköze — mondja Baden Powell. Ebben a kis csoportban fejlődhetik ki a *családi szellem*, mert minden egyes tagja érzi, hogy viselkedésétől, munkásságától függ családja becsülete. A kis családok egymásközti nemes versengése emeli a csapat színvonalát, erősíti a fegyelmet, mi

által lényegesen megkönnyíti a csapatvezetőnek különben súlyos feladatát ... E rövid ismertetés keretében csupán ennyit mondhatok a leánycserkész csapatok belső szervezetéről, de ezt szükségesnek tartottam, ha megakarunk ismerkedni a leánycserkésznevelő módjával és munkásságával.

A csapatmunka abból áll, hogy a heti családi összejöveteleken a csapatvezetőnek (parancsnoknak) előzetes irányítása mellett a családvezetők mintegy játszva oktatják kis családjuk tagjait mindazon ismeretek elsajátítására, melyekre a nőnek mint anyának, mint háziasszonynak, vagy kereseti pályán levőnek szüksége van, de amely ismeretekre sem az iskola, sok esetben pedig sajnos a család sem oktat. Például az anyai hivatásra való előkészülés: a higiénikus csecsemő és gyermek ápolás és nevelés, első segély nyújtás; a háziasszonyi teendőkben való jártasság gyakorlati elsajátítása, a különféle kézimunkák és iparművészeti munkák ismerete stb. Ezen a téren leánycserkészreinkre nagy feladat vár. A falunak veszendőbe menő népművészeti kincseit, szötteseit, varrottasait, régi rajzait és motívumait megmenteni, s a maguk eredeti szépségében megőrizni. A munkaterv körébe illeszkedik bele a nemzeti érzés ápolása, illetve ébrentartása. Nemzeti irodalmunk, történelmünk, hagyományaink, mondáink, népművészetünk, régi népszokásaink és népdalaink ismerete és művelése stb.

A leánycserkésznek azonban önmagáról sem szabad megfeledkeznie. Nemcsak lelkét kell művelni, ismereteit gyarapítani és ügyességét fejleszteni, hanem testét nevelni, ápolni és edzeni is kötelessége. A testedzés mint az egészséges testi és lelki élet alapföltétele jelentős helyet foglal el a leánycserkész-nevelés munkarendjében. A kirándulások, a

torna, a különféle sportok, a szabadban való test-edző játékok lényeges kellékei a test egészséges fejlődésének, A leánycserkészlet a leányokat kiviszi a szabadba. A leányok, kik természetes önnállót-lanságuk miatt csak a szépen gondozott kerteket, a csapongó kis lepkéket, díszbokrokat ismerik, ki-kerülnek az *Erdőbe*; a sötét fenyvesek, mosolygó bükkösök közé. Az erdőn járják végig a hallgatás iskoláját, az erdő tanítja meg őket a magukbamé-lyedésre. Ahol a zöldubbonyos kislányok rőjják a rengeteget, ott vidám énekük csalja elő az erdő visszhangját; és énekük olyan természetesen kap-csolódik bele a természet harmóniájába, mint a har-kálykopácsolás, vagy a towarebbenő madarak csi-csergése. A lányok nyáron nem táboroznak ugyan sátrakban mint a fiuk, de öreg, erdőkörvette va-dászkastélyokban, vagy turista házakban telepednek le egy-két hétre. Ilyenkor övük a világ és az álarc-októl mentes igazi élet, és úgy érzik, hogy közelebb vannak az Istenhez. Dalolva dolgoznak: főznek, ta-karítanak, tornásznak, sportolnak, szóval a munkás, szép élet iskoláját járják.

Íme a leánycserkészlet nagyon rövid, hézagos ismertetése.

Miután a kanderstegi világcserkész-szövetség tanácsa biztosította a kisebbségi — tehát a szlo-venszkói magyar cserkészeknek is szervezkedési jo-gát, remélhetjük, hogy az alakuló leánycserkész-csapatoknak semmi nehézség sem áll majd útjukban.

Jó munkát,

Hrisovényi:

A három párka

A zelenei templom hajójában három párka és egy kőoroszlán őrökdi Tihanyi Ferenc temesi gróf nejének szül. Hódossy Máriának porladó szíve fölött.

Arany ráájában már hova-tovább a negyedik generáció áhítatos énekeit hallgatja az egykor ép oly szép, mint nemes gondolkozású delnő, a három párka egyike.

Mosolyogva tekint alá az élet fonlát sodró három görög nőre s arra a hatalmas oroszlánra, mely az élet múlandóságán s a halálon is diadal-maskodó szeretet erejét hirdeti.

A zelenei templomot férje az ő emlékének szentelte, ne feledjük el hát mi sem. Emlékezzünk meg róla.

A múlt század harmincas éveiben Szemere Mária, Szilassy József szeptemvir és koronaőr neje, valóságos felsőbb leánynövelvét tartott losonci udvarházában. Amíg urának figyelmét az ország, az eklézsia száz meg száz felé húzta, ő a környékbeli uri lányokat gyűjtötte maga köré, hogy ezekből Veres Pálnékat, Teleky Blankákat neveljen a jövő számára. Alig is volt abban az időben jobb nevű

úrilány, aki hosszabb vagy rövidebb időt a losonci nagyasszony házában át ne telet, vagy át ne nyaralt volna. Pedig hát az ott eltöltött idő a szónak mai értelmében korántsem volt farsangolásnak, vagy nyaralásnak nevezhető. Nem páváskodással, hanem a legkomolyabb szellemi, sőt testi munkával készültek itt a legelőkelőbb úri lányok nemzeti és családayai hivatásukra.

A Szilassy házban állandóan ott tanyázott egy-két u. n. Schönggeist, (szép lélek) volt légyen a zene, a költészet vagy a szorosabb értelemben vett tudomány, a filozófia stb. művelője. A vendég lányokat hol nagytiszteletű *Tóth* Mihály esperes uram szólította el a spinéitől vagy a hárfától — hozva az öreg „Szikszay”-t hóna alatt, hol a Schiller-Góthének kellett áldozatul esni a szakácsné szavának, valahányszor a napos kisasszonyra került a sor, konyhára valót kiadni az élés kamrából. Ha pedig a nagyasszony azt vette észre, hogy valamely szép vendég szeméit megerőltetné a hímző ráma, nosza! Elő a guzsaly vagy rokka! Pörögjön az orsó, kattogjon a szövő szék! Az „Auróra” lapjait, a „Himfi szerelmét” is sokszor felváltotta az angol, német vagy francia gramér, feltéve, hogy a baromfi udvar, az üvegház vagy a konyhakert ezer és ezer teendője ehhez időt engedett.

Csak a délutáni 5—6 óra találta a vendéglányokat együtt a nagy fogadó teremben. Ekkor fogadhatták ismerőseiket, barátnőiket, barátait. A város és környék ugyancsak megválogatott fiatalságát, mert jaj volt annak az úrfinak, akinek erkölcsi súlya csak némileg is alábillent a házi asszony mérlegén. Az ilyen kárhozatra ítélt vagy végkép megsemmisült, a háziasszony máskülömben jószágos szemének tüzeiben, vagy a legjobb esetben,

ha véletlenül a társaságba csöppent, áttessékelték az öreg urak közé a pipázóba, vagy a tarokk asztal mellé, a lányok körében azonban nem maradhatott.

De talán sohasem volt annyi gondja a méltóságos szeptemvirnének, hogy a rábízott szépeket minden hiába valóságtól (ahogy ő mondani szokta) megőrizze mint az 1803. év első hónapjaiban. Három kiváló szépség vidám kacagása, hol szent, hol pajzán éneke verte fel a Szilassy kúria komoly csendes falait.

Fáy Mária, Mérey Kató s a kis *Hódossy* Marcsa voltak ebben az időben a Szilassy-ház vendégei, A három párka. Úgy nevezték el az ismerősök őket. Mind a három valódi görög szépség, arcban, természetben mindegyik méltó arra, hogy valamely szobrász vésője, vagy festő ecsetje megörökítse. Lehet, hogy a híres *Ferenczy* szobrász nevezte el a három leányt, akinek kérésére egyszer görög jelmezbe öltözve ültek mintát a nagy művész előtt. Nehéz dolog lett volna külömbiséget tenni közöttük, ám aki ezt mégis megkísérelte volna, az okvetlen Hódossy Máriának nyújtotta volna oda a verseny pálmáját.

Karácsony táján hozta be apja, Hódossy Tamás a 3000 holdas kőkeszi birtokos Mária néjéhez Losoncra, amint ő mondotta, egy kis katekizmusra, mert a kis macskának már nagyon nyílik a szeme. Úgy mellesleg még azt is megsúgta a gondos apa, hogy Ebeckre ép most készült haza Bécsből a gárdától Tihanyi Feri, aki sűrűn kezdi látogatni a szomszédos úri házakat. Már pedig az olyan kis lánynak, mint az ő Mariskája, aki alig töltötte be még a 16 évet, ha a gárdista ólálkodik a porta körül, jó a borító alá kerülni.

Rövid idővel rá a szeptemvirné maga is meggyőződött róla, hogy az ép oly szép, mint életvidám és szellemes Máriát vajmi nehéz lesz bőjtre fogni.

A kökeszii lankák szabad levegőjét, madár csicsergését hozta magával a losonci kúria tiszteletteljes, komor falai közé. Maga volt az élet, a szellem, aki különös kedvét lelte az önhitt, nagyképű emberek megtréfálásában.

Valamit ő is hallhatott már otthon elejtve testvéreitől, ezek barátnőitől a szép, ellenállhatatlan, asszony-leány bolondítóról, a deli gárdistáról. Talán arról is mesélt neki valamely bizalmas szobalány, hogy a király arany hintót küldött érte. Gyémántból való volt a négy ló mind a tizenhat patkója, arany a csótárja s még az ostor sugaráért is három országot kínáltak neki. A török császár oda kínálta neki egyetlen leányát. De Feri úr rá sem nézett, még akkor sem, amikor a legszebbik házat akarta ráíratni a király. Mert néki csak magyar lány kellett.

Talán a sohasem látott gárdista, sarkantyú pengése zsongott-bongott a szép Hodossy lány fejcskéjében azon a kora tavaszi délutánon is, amikor a mesebeli tündérr királyfi egyszerre csak megjelent a sokat emlegetett, a Szilassy ház portáján,

A kései márciusi hó épen csak hogy eltakardott, de a Krivány felől sivítő szél még arról hozott hírt, hogy odafenn eddig fehér szürkankóban járnak. A nagyasszony ilyenkor el-el lapozgatott a zsolttárok könyvében, míg jóságos szeme össze nem csukódik. A nemes lélek ilyenkor látogatást tesz egy-két félórara a halhatatlanság hazájában. Test-

ben megerősödve, lelkében megifjodva ébred fel aztán a mindennapi élet küzdelmeire.

Fáy Mária levelet írt haza Szügybe az édes anyjának. Mérey Kató átkocsizott szüleikhez a Fabjankán levő kastélyba. Hodossy Mária volt a napos. Hátul a konyhakertben meleg ágyakat plántált a béres asszonyok között. Lábacskaín piros szattyán czizma, két szőke hajfonatja egy varkocsba csavarintva. Mintha csak akkor csöppent volna oda a Mátra kellős-közepéből. Ép akkor kapta ki a vasgerebent az egyik asszony kezéből, amikor egy férfias gordonka hang szólalt meg a háta megett:

— Ajtó kapu zárva. Mondsza csak lányom, merről kerülök be a méltóságos ur szobájába?

Mariska rögtön észrevette, hogy a jövevény őt cseléd lánynak nézi. Pajkos fény villant fel búzavirág színű két szemében s miközben egyet simított piros babos kötőjén, már készen is volt a felelettel:

— Oszt hovávalósinak tetszik lenni a nagyságos úrfinak, ha meg nem sérteném?

A vendég, bár megvallotta magában, hogy kellemesebb bizsergés még sohasem járta körül szíve táját, mint amikor a kis kertész lány szavát meghallotta, nem tartotta ildomosnak idegen uri háznál cseléd néppel tereferélni, csak úgy félvállról szólott oda a kis csacsogónak:

— Kelj csak fel lányom. Siess és jelentsd be az uraknak, hogy Tihanyi Ferenc úr van itt Ebeckről és tiszteletét akarja tenni odafent.

— Ebeckről, nyitotta fel csodálkozva korall piros ajkát a felszólított?! Hisz akkor szomszédnak tetszik lenni, mert én is oda valósi vagyok. Keszibe. Talán tetszett is hírét hallani az édes apámnak, az öreg *Göblyös* Andrásnak, akinek én Panni lánya vónék. Tetszik tudni, ő már 30 éve szolgálja a falut.

Nappal kisbíró, éjjel bakter. Meg is, mondta a Hódossy nagysága, hogy améért olyan szépen tudja elfújni a 9-et ablaka előtt, már rég medáliát érdemlött volna meg érte.

(Jaj volna neked Mari lányom, ha ezt az apád, az öreg Tamás úr meghallotta volna, hogy te Göbolyös bakternek nevezted, akire medália helyett ép a minap akart 25-öt vágatni, tüklölésének kellemes volta miatt.)

A vendég már türelmetlen kezdett lenni.

— *Jól van lányom, mondotta.* Majd ha visszakerülök, megüzenem az édes apádnak, hogy jó egészségben vagy. Csak vezess fel gyorsan, mert a lovam ugyancsak kapál a kis ajtó előtt. Még elszabadul, ha soká oda leszek. Addig is nesze egy húszas!

— Kézit csókolom a nagyságos urnák, köszönöm kegyes jóságát, hálálkodott a megjutalmazott s miközben rózsás öklöcskéje közé szorította a borraivalót, magában ezt mormogta: Sokszor visszakered te még ezt tőlem szép fiú.

Önkénytelenül is megérezte a szép Mária, hogy ez a találkozás mindkettőjük életére nagy hatással lesz. Tudta, hogy a hetyke úrfi keresni fogja őt soká és sokszor, de csak ott nem, ahol könnyen feltalálhatná, az úri lányok között, S talán már kissé meg is bánta az alakoskodását.

Ferenc úr több mint egy napot töltött el a szeptemvirék házában. Része volt mindenben, amit egy régi vendégszerető magyar úri ház csak nyújthatott vendégének, de a három párkát, akiknek hírét hallotta, meg nem mutatták neki. Ezek szobafogságra voltak az ő otléte alatt ítélve. A nagy asszony félt a kecskét bebocsájtani virágos kertjébe s csak akkor lélegzett fel megnyugodva, ami-

kor meghallotta, hogy a gárdista visszatért Zelenéről ismét Ebeckre s többé nem ólálkodik az ő kerítése körül

Pedig hát, amit a három párka megfont, annak a fonálnak mégis csak oda kellett vezetnie, ahol a boldogság, a szerelem országa várta kiválasztottjait.

A szép Fáy Mária nemsokára végleg visszaköltözött a Szilassy házba, úgy látszik, hogy a nagyasszony őt egyetlen fia, János számára nevelte.

Mérey Kató se messzire került. Mint Kubinyiné tette nevét szeretetté Vidéfalván, az ottani kastélyban.

Hát elbeszélésünk tulajdonképeni hősnője, Tihanyi uram kis kertészlánykája vájjon mit művei Kőkesziben, édes anyjának tulipán ágyai között? Vájjon eszébe jut-e olykor-olykor a losonci látogató, ha arra a húszasra esik a tekintete, melyet arany keretbe foglalva visel már majdnem két éve a szíve fölött?

Elhiszi-e, hogy az, akire gondol, benéz még egykor Keszibe Göbolyös Pannit felkeresni?

Addig-addig nézte a kóválygó felhőket onnan Ebeck felől, amíg egy szép nyári napon az országút porából kibontakozott Tihanyi Feri négy almás-szürkéje.

— Mindent tudok édes Mariskám. Csak nem rég árulta el a losonci nagyasszony fia lakadalmán előttem, hogy ki volt az a féltve őrzött harmadik párka, aki a keszi kisbíró lányának adta ki magát az ő konyhakertjében. Nem is jutott addig eszembe más leány, csak a Göbolyös Panna s most azzal a szándékkal jöttem, hogy kertész lánynak vigyem magammal az én ebecki, vagy zelenei virágos kertembe.

Az alku könnyen nyélbe lett ütve ott, ahol

az egyik fél sem húzódozott az adom-veszemtől. A kőkeszi szép úri lány csakhamar új otthonra talált a zelenei Tihanyi kúrián. Boldogságánál csak szíve jósága lehetett nagyobb. Annál a fonalnál, amely szívet férjéhez kötötte, csak az lehetett valami erősebb, ami ezt a fonalat rövid, alig 5 évi házassága után kettészakította a kegyetlen halál.

Amikor az a kis angyal, akit ő régen várt, akit álmaiban kért a jó Istentől, végre megérkezett s akinek eljövetele megnyitotta az eget előtte, ő maga is utána ment az örök fényességnek. A nagy boldogságtól szíve meghasadt.

A három párka pedig a zelenei kápolnában szövi az élet fonlát. Az egyik sodorja, a másik belenez a sors könyvébe, a harmadik ollóval a kezében várja a pillanatot, amely egy élet végét jelenti e bolygó sárteken.

Amikor a márciusi szellő bontogatni kezdi szárnyait, amikor friss kavicsot görget lábaink elé az Ipoly csobogása, jusson eszünkbe a tavasz, a feltámadás, amely a dermedést, a fagyot, a halált követi. S amikor az ibolya ütögetni kezdi fejét a fagyos rögök közül, vegyük úgy, hogy az Isten lehelle a fakasztott új életet a halálból. A három párka is ezt hirdeti. Az igaznak emléke áldott, mert benne Isten, a szeretet Atyja lakozik.

Gyóni Géza:

Asszonybajtársam

Nincs jogom kérni, hogy viseld tovább
A mártírkoronát.
Isten türelme sem határtalan, —
S asszony szívének annyi vágya van.

Nincs jogom kérni, hogy szép napjaid
Bálványoltárra vidd,
S gyászfüst csavarja orrod és szemed.
Bús áldozatot én nem kérhetek.

Csak ha szemedben bízó asszonyok
Derűs hite lobog,
S mosolyogva győzől a lidérceken,
Asszonybajtársam akkor vagy nekem.

Lásd, túl a harcok vad keservein
Nincs már szívembe kin.
A Golgotán túl rózsák lengenek,—
S öröm nekem, hogy érted szenvedek.

Egy magyar asszony a XVIII század elején

Árva Bethlen Kata feljegyzései

A XVIII. század első évtizedeiben élt a magyar nagyasszonyoknak ez a kiváló elődje. Mély vallásosság, izzó faj szeretet, minden szép és nemes ügy iránt való lelkesedés voltak életének legjellemzőbb vonásai. Irodalmi hagyatékában sok olyan kincset találunk, amelyet lelki gyönyörűséggel és haszonnal forgathat elméjében és szívében még ma is minden magyar nő. Leveleiben, életírásában következetesen *Árva Bethlen Kátának* nevezi magát a nemes grófi család sarja, hogy ezzel is illusztrálja azt a sok megpróbáltatást, amely életére reászakadt, amelyet azonban nemes béketűréssel, Isten akaratában való megnyugvással, emberbaráti kötelességeinek fokozottabb teljesítésével és a zsendülő magyar irodalom ápolásával, annak bőkezű támogatásával enyhítgetett.

Kívántam ez világi sok próbák és kísértetek között folyó életemet igen röviden — és amennyire

lehetett — mindeneknek megsértések nélkül leírni: melyben a szíveket és veséket vizsgáló Isten tudja — hogy nem az én feltett célom és szándékom, hogy holtom után másokat kívánnék megmocskolni, hanem inkább az az én jó feltett jó végem, hogy lássák meg mások — a kegyelmes Istennek *nagy erejét* az én igen nagy *erőtelenységemben*. És ha, kiknek az Isten nehéz keresztet ad, vegyék észre azt innen is, hogy a jó Isten soha az övéire olyan próbákat nem ereszt, amelyeknek elviselésekre elégszerű kegyelmet is ne adna.

Úgy igyekeztem cselekedni, hogy semmiben lelkem ismertetőjét meg ne sérteném — se azokat, akik vétettek is én ellenem, valami indulatból meg ne bánthatom.

Nem is írtam fel az én némely világon kapó emberektől való megbántatásomnak még csak a *dézsáját* is, mert igen sokra terjedett volna. Te is én Istenem — úgy igazgassad ezután is indulataimat, hogy a Te dicsőségedet meg ne sértsem, felebarátaimat ez írásommal meg ne bánthatom, hanem, amint kívánom — a Te dicsőséged ez által is öregbüljön. (Önéletírásából.)

*

A *földi szív* helyett Te adtál *mennyei szívet* énnekem, hogy én minden örömet és teljes vígasztalásomat csak egyedül a Te dicsőséged terjedésében találhassam.

Micsoda az élet?! Enyészet, Füst s Pára.
 Meddig tart? Hirtelen el-foly Határára.
 Az én Életem es örök Nyugalmára
 Foly, siet Istentől rendelt vég-Órára,
 Follyon bár életem utolsó Órára
 Tsak az Isten Gondot tartson Koronámra,
 Adjon segedelmet, míg végzem, Pályámra,
 Hogy néki élhessek s haljak áldására.

Bod Péter — a jeles irodalom történetíró, a Magyar Athénás szerzője, a következő jellemző sorokat jegyzi fel a nagyszonyról:

Foglalatos az istenfélő, kegyes és nagytudományu emberekkel szüntelen való társalkodásban. Kik azok? Mikor élők mennek Nagyságodhoz — *azok*, de mindenkor Nagyságod mellett vágnak a régen élt nagytudománnyal fénylő tudósok, akikvei való társalkodás igen ártatlan, másnak sérelme nélkül való. Amelyre nézve olyan bibliothékát (könyvtárt) állított fel Nagyságod, aminemű magyar aszszonynak talán még nem volt, a melybe begyűjtötte MDXXXVI esztendőtol fogva kibocsájtott magyar könyveket jeles számmal, hogy ott tőlük tanácsot lehessen kérdezni, akik minden indulat nélkül intenek, dorgálnak, tanácsolnak s a kikkel oly hírtelen eltelnek a napok és soha azoknak hosszú és terhes voltáról Nagyságod nem panaszol, napjait a könyörgés igen rövidékké és terhesékké teszik.

Ugyancsak *Bod Péter* írja még róla a következő szép sorokat:

Midőn látná Nagyságod a mi nemzetünknek boldogtalan sorsát, a hitre, szentségre vezérlő, serkentető hasznos könyveknek született (nemzeti) nyelvünkönvaló szűk voltát, nem kedveze ezüstjének,—nem fárada el, bajos szorgalmatoskodásában mindaddig meg nem szűnék, míg nagy bölcsen világ eleibe bocsáttatá ebbeli kegyességének mintegy első szülöttjét.

Ide céloz Nagyságod is teljes igyekezettel, ebben mutatja ki az atyafiakhoz hajlandó szívét és szeretetét, hogy az emberek megszűnjenek a gonoszok cselekedetétől és tanuljanak jót cselekedni.

MAGYAR KÖLTŐNŐK

Petróczi Kata Szidónia:

A legelső magyar költőnő. A XVI. században élt és írt. Életét és költeményeit **Thaly Kálmán** ismertette: „Művelődéstörténeti rajzok a Thököly és Rákóczy korszakból” című munkájában.

Sebes árvizeknek . . .

Sebes árvizeknek,
Kegyetlen szeleknek
Érzem kemény zúgását;
szívemnek fájdalmít,
Iszonyú kínjait,
Szemeim könyhullását —
Meg nem állíthatom;
Óráként jajgatom
Szerencsém változását,

Már elfogyott nékem
Minden reménységem,
Víg órám nem várom,
Sőt mind éjjel-nappal
Epedvén sok búval
Fájdalmimat jajgatom;
Mínthogy így gyötrődöm,

Szörnyen emésztődöm —
Halálomat óhajtom.

Nincsen orvossága,
Semmi vigassága
Búban epedt szívemnek;
Kevés a szánója,
Nincs vigasztalója
Jaj, ily reménytelennek —
Nemhogy enyhítője,
Avagy segítője
Lehetne én ügyemnek.

Csak egy lehet nékem:
Halál, segítségem,
Hogy elfelejtsem búmat;
Ő majd megenyhíti,
Sebemet beköti,
Gyógyítja fájdalmimat;
Elveszi szívemről,
Letörli szememről
Gyakor könnyhullásimat.

Dukai Takács Judit:

A XIX. század első évtizedeiben tűnik fel. Széplelkű költőnő, akinek érzelmes költeményei hamar ismeretesekké és közkedveltekké lettek. Élénk részt vett a Helikon kör irodalmi mozgalmában.

Az én lakhelyem

Egy csendes kalibám itt, hol a szép Rába
A virágos rétek partjait locsolja,
Tőled, szent természet érzése, hiába,
szívemet semmi tárgy másfelé nem vonja,

Távol a nagy világ fényes lármájától
Félre vonva annak csábító gőzétől;
A hízelkedőknek menten csapatjától,
Nyugodtan sok veszély ragadó törétől;

Itt élek csendesen és megelegülve,
Nagyravágyás mellem soha nem dagasztja,
Nem ér sem nap, sem éj békételenkedve
S panaszokra számat semmi nem fakasztja.

Ha szívemet éri bánat, avagy öröm,
Csak némán hullatom keblembe könnyemet,

Kirendelt sorsomat békével eltűröm,
S enyhülni érzem mindenkor terhemet.

Kis kertemnek híves árnyú fái alól
Gyönyörködve nézem, mint nőnek a plánták,
Százszor jobb ízűen eszem én azokból,
Mert tudom, hogy ennen kezeim munkálták.

Oh mely édes akkor nyugalma lelkemnek,
Ha tisztemből semmit elmúlni nem hagyok,
Kellemes körében kis házi népemnek
Érzem, hogy feleség s édesanya vagyok.

így élek itt, s íme időmet így töltöm,
Kies Paty! tebenned zengem el énekem;
A mit az esztendő ád, rendre elköltöm,
Kevés, de elég az, s minék is több nekem.

Ferenczy Teréz:

Mély kedélyű, szerencsétlen véget ért költő. Köteményei: **Téli csillogok** néven jelentek meg korai halála után 1854-ben.

Tavaszi dalok

I.

Piros rózsabimbó,
Mért mosolyogsz felém?
Mi csillog kelyhednek
Ifjú levelén?
Nem — mit örömében
Elsírt a tavasz —
Nem az ég harmatja
Az én könnyem az!
— Piros rózsabimbó,
Mért mosolyogsz felém?

II.

Játszi pilleszárnyon
Szállj el képzelet,
A virágillattól
Részeg föld felett!
Szedd fel a tavasznak
Minden kellemét

S ékesítsd fel véle
 Rózsám szép szemét.
 — Játszi pille szárnyon
 Szállj el képzelet!

III.

Gyöngyvirágot szedni
 Nosza jöjjetek,
 Futosni szerető
 Fürge gyermekek!
 A bánat letépett
 És mély sírba vág;
 Hűvös síri hanton
 Terem gyöngyvirág . . .
 — Gyöngyvirágot szedni
 Nosza jöjjetek!

IV.

Megraboltál engem
 Ifjú szép tavasz!
 Sugárodat kérem,
 Az én kincsem az.
 Fürtöm árvalányhaj,
 Arcom rózsá volt
 S ajkamról a lombok
 Fülmiléje szólt . . .
 — Megraboltál engem
 Ifjú szép tavasz!

Kisfaludy Atala:

Kitűnő elbeszélő (Rajzok) s az ötvenes évek népszerű költője. Összes költeményei 1880-ban jelentek meg.

Az ősz üdvözlő

A hervadásnak édes, méla bája
Levélhullásban száll az ismert tájra;
Az ősz üdvözlete egy sárguló levél
Lehullva, lengve rám, szelíden így beszél:

Letűnt tavaszról mért van álmodásod,
Mikor körüléd lomb hullását látod?
Szíveden hervadás, hajadnak szála ősz, —
Hulló levél te is, ím, üdvözlő az ősz!

Készülj! Az árnyak nőnek, itt az alkony,
Hogy hervadt szívnek, lombnak nyugtot adjon;
Készülj! Szelíden, halkán közelít a tél,
S pihenni térünk mind: szív, lomb és falevél.

Kisfaludy Atala:

Névtelen búbanat

Csak azt tudom még, hogy akkor tavasz volt,
A fény, a dal, az illat visszatérte:
Midőn szívemet valamely nagy, égő,
Sötét, reménytelen búbanat érte.

Csak azt tudom még, hogy akkor tavasz volt,
Aranysugár szállt a patak vizére:
Midőn valamely mély, halálos sebből
Gyötrelmesen patakzott szívem vére.

Csak azt tudom még, hogy akkor tavasz volt,
Fűnek, bokornak, fának bimbózása:
Midőn szememből égő könnyek hulltak
Valamely névtelen nagy hervadásra.

Csak azt tudom még, hogy akkor tavasz volt,
Meggzállta régi fészket fecske, gólya:
Midőn valamely örök-elválásnak
Történt szívemben végbúcsúztatója.

Csak azt tudom még, hogy akkor tavasz volt,
Dusán zöldéit az emberek vetése:
Midőn valamely meggyilkolt reménynek
Történt szívemben gyászos temetése.

És most, ha visszaszáll a fecske, gólya,
Aranysugártól a virág feltámad:
szívem följajdul, mélyében fölébred
S zokogva kél egy névtelen búbanat.

Iduna:

Szász Károlyné. Korán elhunyt
szép tehetségű költőnő. Mély érzést
tükröző versei még ma is közked-
veltségnek örvendenek.

Vágy

Vigyetek el, vigyetek el,
Így szenvedőn, betegem!
Oda vágyik ez a kebel,
Itt a lég is idegen.

Kéklő hegyek zöld aljába
Vigyetek el engemet!
Mit reméljek itt hiába,
Meggyógyulnom nem lehet.

Nincs itt a pusztában árnyék,
Fáradtat pihentető;
Ah, egy árny, mi reám vár még:
Sötétséged, temető!

Ott frisebb a lég fuvalma,
A virágnedv édesebb;
A napfény szelíd hatalma
Meggyógyítja a sebet.

Ott az udvar, ott a kis lak;
Ott a zöld kert, a berek;
Ismerősebb ott a csillag,
Jobbak ott az emberek.

Oh, vigyetek! oh, vigyetek!
Ott vágyom meghalni én.
Tán még egyszer pihenhetek
Édes anyám kebelén!

Édes anyám, szülőföldem!
Látlak-e még valaha?
Ah, a nap már lemenőben
S jó a hosszú éjszaka , . .

Majthényi Flóra:

Tóth Kálmánnak — a kiváló magyar poétának neje. Érzelmes költeményei **Flóra költeményei** néven jelentek meg.

A válás perce ...

A válás perce oly nehéz,
A kézben nyugszik még a kéz,
A szembe olvad még a szem
Mint mindörökre, végtelen;
S a lélek már csak félig itt,
Félig követi utait
S jobb része mégis ezalatt
A búcsúzónál itt marad.

A viszontlátás oly nehéz,
A kézben nyugszik már a kéz,
A szembe olvad már a szem,
Mint mindörökre, végtelen.
S a lélek mégis fél, remeg,
Hogy őt csak álom csalja meg
S nem mer örülni igazán,
Hogy fel ne ébredjen talán ..

Szalay Fruzina:

Bájos hangú dalköltőnő s kitűnő
műfordító. Költeményei 1894-ben je-
lentek meg.

Barcarolle

A tengeren mily tiszta fénnyel
Csillan az édes holdsugár!
Jöjj gondolámba, itt az éjjel
S rég várlak én epedve már.

Oh hallod-e: neved sóhajtja
A dal s a hullám szüntelen!
Jöjj, gyönggyel vár a tenger habja,
Jöjj, csókkal vár a szerelem.

A szép Velence árnyba veszve
A hold ezüstjét ontja rám.
Kéz, kézben szállunk messze, messze
A suhanó gyors gondolán.

Kéz, kézben szállunk messze, messze,
Bú, gond mögöttünk elmarad,
Az ég oly csillagos, a lég oly enyhe
S a tenger végtelen szabad . . .

Jöjj gondolámba, itt az éjjel
S rég várlak én epedve már,
A tengeren, nézd, tiszta fénnel
Csillan az édes holdsugár.

Szalay Fruzina:

Esti dal

A virágoknak vész a színe, hamva,
Hullong a lomb a ház előtt.
Jer, ősz! a köd hadd szálljon, eltakarva
Kertet, mezőt.

A zajgó, hangos, munkaterhes napban
A föld népe kifáradott.
Jer, éj! a földet hadd borítsa halkan
Lágy fátyolod.

Fenn virraszt — bár a nap már véget ére —
Könyekben égve annyi szem.
Jer, álom! szállj a könnyezőök szemére
Szép csendesen , . .

Czóbel Minka:

Orcy Lőrinc dédunokája — rendkívül gazdag termékeny kedély. Éles szeme van az élet és természet megfigyelésére.

Éji ének

(A „*Boszorkány dalok*”-ból)

Fonjad, fonjad koszorúdat,
Táncra hí a csendes éjjel,
Átlátszóan sötét, hosszú
Fátyol szárnyad bontsad széjjel.

Harmatos, virágos réten
Elsiklik a hold sugárja,
Fénybogarak jönnek, szállnak
A fehérlő holdvilágba.

Csak nagy, hosszú fátyol-szárnyad,
Ne kerüljön ember-kézbe,
Ember keze durva, érdes,
Összetépne ijedtébe.

Hogyha egyszer összetépne,
Mindig csak a földön járnál.

Nincs szomorúbb szárnya-tépett,
Földön járó boszorkánynál.

Fonjad, fonjad koszorúdat,
Táncra hí a csendes éjjel,
Sima-röptű, sötét, hosszú
Fátyol-szárnyad bontsd széjjel...

R. Berde Mária:

A háború után fellendülő erdélyi
irodalmi életnek egyik igen értékes
reprezentánsa.

Ima

Si fractus illabatur orbis —

Világunk hogyha megroppant körül,
Ha földredördült az utolsó bástya:
Vaksággal rajtam Ég, ne könyörülj,
Szemem a szörnyűt szemtől-szembe lássa.

Siket halállal rajtam meg ne ess,
Se kíntelejtő tompa ájulással:
Minden jajjokkal a fülembé mess,
Szúrj szíven minden sikoly-törzsúrással,

Tágítsd szemem, míg ízről-ízre lát.
Megszázszorozva minden szörnyű látást.
Tépd óriásra szívem ajtaját:
Mint örvény szívjon fel minden kiáltást,

S a minden kínokat korbácsba fond,
Kezedben váljanak pogány ösztökké,
Mely serkent, szurdal, mardos, vért is ont,
S függeni fog fölöttem mindörökké . . .

Jól tudom én, hogy ők a boldogok,
Akiknek ajka most végsőt kiáltott,
Fülük s a szemükre örök hályogot
A nagyszerű halál kegyelme váltott.

Ki fekszik: holt világban holt tetem,
Szentély s tűzhelyek hamvával rohad,
De nékem mégis, hagyd meg életem,
Minden sötét poklok felett, ó hadd!

Mert jönni fog a herculesi munka,
Új Atlaszok vállára vár e föld,
S akkor mi lesz, ha holt mindenki, csonka,
Ha minden kar, minden szív s ész kidőlt?

Nem úgy, erős Uram, fogj hámba engem,
Ősztököd marjon, rúgjon ostorod:
Ha csüggedés kóválygna tán szívemben,
Ha térdem rogy, ha lábam tántorog —

Legyek rabszolga, legyen vérem olcsó,
Kőhordó, szóttalan barom legyek,
Kinek munkáján, bár utált s utolsó,
Templommá nőnek sivatag hegyek.

Bérül se hagyj egy percnyi enyhre lelnem,
Csak egyet adj, egy zord ígéretet:
Hogy titáni vajúdás gyötredelmem,
Hogy megszüljük a szent, új életet.

Nagy Emma:

Nagy tehetségű, sokat ígérő erdélyi költőnő. Legújabb verseskötete 1925-ben jelent meg.

Testvérem, mondd . . .

Láttál-e habzó galagonyatengert
kint a berekben?
Hallgattál-e füledre-tett tenyérből
vérmuzsikát, szomszéd erekben?
Lombon-beszegült napfényhúrra
csapott-e kezed égi vággyal?
Utánoztál-e víg madarokat
csattogással?
Adtál-e másnak önbizalmat
tisztá szavaddal?
Tévesztetted-e magadat össze már a
tavasszal?!...
Feszengtél-e levegőmódra szerte-széjjel,
táncoltál-e könnyű lábodon már a széllel?!...
Hajdon fejeddel futottál-e
csapó esőben?
Nevettek-e reád az emberek
arra menőben?
S érezted-e, hogy csupa testvér

mind, aki rád néz, szemmel szeret —
hogy jószavadra lelkük viasza
mézet pereg?
S nyittál-e ajtót csengve-bongva,
begurítva elől kedvedet?! ...
Törtél-e össze hirtelenül
bánat-felleget!
Ölelted-e már a világot
félve, szeretve,
gondoltad-e azt, hogy mindenki
boldog lehetne?!...

N. Jackó Olga:

Szlovenszkói író. Tárcái, elbeszélései, szébbnél-szebb versei egyre izmosodó tehetségét bizonyítják.

Csendes vágy kályhatűz mellett

Semmi más
csak egy férfinak
asszonya lenni,
szerelem mézét
kenyerére kenni.

Ünneplőn
enyhet bojtozni
gondsipkájára,
fánkot rózsázni
éhe tányérjára.

Bettit sem tudni . . .
S ha ő tollat márt,
együgyű szemmel
lelket bámulni
a nagy csodára.

GYÖNGYSZEMEK

Gyöngyszemek

Mint férfit, akit édesanyja vigasztal, akként
vigasztallak titeket én! (Ézsaiás próféta)

*

Az asszony a férfiú dicsősége í

(Pál apostol)

A Grachusok anyja kincsek után kérdezősködő
barátnőinek megmutatja gyermekeit — miközben a
túlradó anyai szeretet és büszkeség hangján ezt
mondja:

Ezek az én kincseim!

*

Semminek sem köszönhetjük Isten irgalmas-
sága **után e világi jókban való előmeneteliünket,**
hanem egyedül csak annak, hogy az Istennek tisz-
teleit, tiszta igaz keresztény vallásunkat a mi erőnk
és tehetségünk szerint előmozdítani és azt oltalmazni
igyekeztünk.

(Lorántffy Zsuzsanna — *Végrendelete*)

*

Fel hát csatázni, fel hát lelkesülni
Az új tanért, alkotni szebb világot,
Melynek virága a *lovagerény* lesz

S költészete az oltár oldalán

A felmagasztalt női ideál!

(Madách: *Az Ember Tragédiája*)

*

Mindazt, ami vagyok s amivé remélek még lenni — anygali lelkű *édes anyámnak* köszönhetem.

(*Lincoln Ábrahám*)

*

Minden nemzet életének legnagyobb erkölcsi tökéje”, az *édes anya*. Az édes anya sokkal fontosabb szerepet tölt be, mint a nagytehetségű államférfiú, üzletember, művész vagy tudós. Ha az édes anya nem teszi meg kötelességét, akkor nem lesz *következő nemzedék*, vagy olyan új nemzedék lesz, amelynek élete károsabb lesz, mintha nem lenne. Másszóval, mint nemzet nem élhetünk tovább, ha nem tartjuk fenn magunk között a nemes értelem-ben vett családi életet.

(*Roosevelt Tivadar*)

*

Mikor édes anyám megcsókolt s így fejezte ki elismerését munkám fölött — akkor lettem festővé.

(*West Benjamin festőművész*)

*

A világot jobba csak jobb emberek teszik — akkor lesz a világ jobb, ha több jó ember lesz benne ... —

A házasságot is jobba a több jobb ember teszi majd, legalább is két jó ember: a jobb férj és a jobb feleség ...

Az asszonyt — illetőleg a férfit, a házasságot s annak kötelmeit, a testi és lelki viszonyt, a családot s a gyermekeket *Krisztus szemeivel* kell néz-

nünk s ahogy Ő gondolkodott és érzett e részben, úgy kell nekünk is gondolkoznunk és éreznünk; ne féljünk, hogy attól elhervad szeretetünk s elgyengül életünk; szó sincs róla — sőt ellenkezőleg: akkor lesz több erő és szépség és boldogság és élet bennünk is, gyermekeinkben is.

(*Prohászka Ottokár: A házasságról*)

A mi eszményünk a szabad, lelke összes erőit kifejtő *öntudatos asszonyt* a megértő munkatárs, a sugalmazó, ihlető *női lélek*. Az a női lélek, amely gazdagabbá teszi a világot intelligenciájával, szebbé az életet lelke összhangjával, áldottabbá a földet keze munkájával. Az a nő, aki meglátja mindazt, a mi a férfi szeme elől elrejtett, mert szeme *tisztább*, érzése *fényesebb*; aki új érzéseket ad a világnak, mert szelleme magasabban jár, mint a miénk. Az a nő, aki ha hitves beleolvad férje munkájába, mint ihletés, fáradtságába, mint erőnyerés, fájdalomba, mint vigasztalás, küzdelmeibe, mint erkölcsi diadal — egész életére, mint belső jutalom.

(*Ravasz László: A nő*)

*

Minden nap egy sugárral *többet*. Ez a női hivatás, a női eszmény. Egy sugárt a szívbe, egy sugárt — a szívből.

*

A modern leánynak sok gondot okoz az, hogy van-e udvarlója, vagy nincs; van-e kelengyéje — vagy nincs; van-e haja, ruhája, szép termete, vagy nincs, de ki törődik azzal, van-e lelke, vagy nincs?

Szabad női lélek az, aki halhatatlan lelkére büszke. Aki érti, hogy minden világnál drágább ajándék benne az *Isten képe*. Ez a kép rajta a világteremtés kozmikus pyramisának a csúcspontja s ez a tétel kettőt jelent: *érte* van a világ s *ő* van **a világért.**

(Ravasz László: Gondolatok)

Tartalomjegyzék:

Kövy Árpád: Előszó	3	01d*1
Máriássy Mihályné, Szemere Katinka: A magyar nő hite	6	
Reményik Sándor: szívárvány	14	
Dr. Bognár Cecil: A magyar nő hivatása	16	
Gondolatok Garay Jánosnak: A magyar hölgy c. költeményéből	22	
Dr. Szilassy Béláné: A magyar nő a családi tűzhely mellett	24	
Arany János: Itthon	38	
Dr. Alapy Gyula: A magyar nő a történelemben	40	
Kiss József: Czobor Erzsike	91	
Kövy Árpád: A magyar nő a társadalom-építésben	94	
Egyed Aladár: Falugondozás	96	
Madame Sans Gène: A magyar nő a közéletben	102	
Dr. Sziklay Ferenc: A magyar nő és a kultúraterjesztés	111	
Dr. Bazilidesz Barnáné: A magyar népművészet pártolása	117	
Limbacher Rezsóné: A leánycserkészlet, mint a magyar nőnevelés eszköze	120	

